

**T. C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

**MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN HİKÂYE VE
MASALLARINDAKİ İLETİLER VE BU İLETİLERİN
TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Bedreddin Sina KILINÇ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYAZ

Elazığ, 2014

ONAY

T.C.

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı

Bedreddin Sina Kılınç'ın hazırlamış olduğu “*Mevlâna İdris Zengin'in Hikâye ve Masallarındaki İletiler ve Bu İletilerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi*” başlıklı yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun.....tarih vesayılı kararı ile oluşturulan jüri tarafından..... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda yüksek lisans oy birliği/oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

İmza

1. Prof. Dr. Şener DEMİREL
2. Doç. Dr. Zülfü DEMİRTAŞ
3. Yrd. Doç. Dr. Hayrettin AYAZ (Danışman)

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mukadder BOYDAK ÖZAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

BEYANNAME

Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Ayaz danışmanlığında hazırlamış olduğum “*Mevlâna İdris Zengin’in Hikâye ve Masallarındaki İletiler ve Bu İletilerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

Bedreddin Sina Kılınç

.../.../2014

ÖN SÖZ

Hedef kitlesi çocuklar olan anlatımlar, eskiden beri her kültürde rastlanan bir türdür. İlk başlarda daha çok çocuğun avutulmasına yönelik olarak ortaya çıkan bu anlatımlar, ilkin şifahi (sözlü) olarak masal, ninni, destan, bilmece ve tekerleme formu içinde var olmuştu. “Çocuk edebiyatı” kategorisi içinde değerlendirilebilecek edebi ürünlerin bir tür olarak edebiyat geçmişimizdeki yeri ise çok yenidir. Oysa bu tür, Batı edebiyatlarında çok daha erken vücut bulmuştur.

Masal ve hikâye başta olmak üzere çocuklara yönelik anlatımlar, çocuğun ilk çağından itibaren dinlediği ve onu kendi dünyası içinde yorumladığı; onlara kazandırılacak erdemlerin sunulduğu edebi türlerdir. Çocukların kişilik ve karakterini olumlu yönde etkileyen edebi eserlerin nitelikleri göz önüne alındığında bu edebi türün ne denli önem arz ettiği daha iyi anlaşılmaktadır. Özellikle daima iyilerin kazandığı kötülerin kaybettiği ve cezalandırıldığı, evrensel ahlakın her zaman öne çıkarıldığı bu türlerde çocuklar için pek çok ileti bulunmaktadır. Hikâye ve masal sadece okul öncesi çocukların ilgi alanına girmeyip aynı zamanda ilk ve ortaokulda okuyan çocukların da ilgisini çekmektedir. Bu sebeple ilk ve ortaokullarda okutulan Türkçe dersinde hikâyelere ve masallara yer verilmesi önemlidir.

Gelişip olgunlaşmasındaki gecikmeden ötürü çocuk edebiyatının ülkemiz açısından nitelik ve nicelik olarak belli bir seviyeye ulaştığını söylemek kolay olmayacaktır. Bununla beraber amaç ve hedef bakımından belli bir kalite yakalayan çocuk edebiyatı ürünlerinin giderek artış gösterdiği de bir gerçektir. Ortaya konan bu edebi ürünlerin mahiyet ve niteliklerini akademik düzlemde araştırmak da önem kazanmaktadır. Bugün için ülkemizdeki üniversitelerin ilgili bölümlerinde çocuk edebiyatına dönük yapılan akademik çalışmalar giderek bir artış göstermektedir. Biz de Mevlâna İdris Zengin’in çoğu masal formunda kaleme alınmış eserlerini araştırma konusu olarak seçtik. Mevlâna İdris Zengin, geleneksel masal anlayışından farklı bir bakış açısı ve üslupla kaleme aldığı hikâye ve masallarında, hedef kitlesi olan çocuklara yönelik önemli iletilere yer verir.

Bu alışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ocuk, ocuk edebiyatının tanımı, Batı ve Türk edebiyatlarındaki gelişme seyrine temas edilmiştir. İkinci bölümde Mevlâna İdris Zengin'in hayatı, edebi şahsiyeti ve eserlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarında yer alan çocuğa yönelik iletiler tespit edilmiş; ayrıca bu iletilerin değerlendirilmesi yapılmıştır. Dördüncü bölümde ise Mevlâna İdris Zengin'in hikâye ve masallarının Türkçe eğitimine katkısı irdelenmiş, bu eserlerin, Türkçe eğitiminin tema, konu ve kazanımlarına olan uyumu değerlendirilerek sonuca ulaşılmıştır.

Mevlâna İdris'in kitaplarının bazılarında sayfa numarası ve baskı tarihi olmadığı görülmüştür. Bu nedenle bu kitaplardaki iletilere atıflarda bulunurken sayfa numaralarına ve baskı tarihlerine yer verilememiştir.

Tezin her aşamasında ilgi ve yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd.Doç. Dr. Hayrettin AYAZ'a, teşekkür ederim.

Bedreddin Sina KILINÇ

Elazığ - 2014

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	I
BEYANNAME	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	IX
KISALTMALAR	X

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI.....	1
I.1. Çocuk	1
I.2. Edebiyat ve Çocuk	1
I.3. Ülkemizde Çocuk Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi	4
I.4. Cumhuriyet Sonrası Telif Çocuk Kitapları	5

İKİNCİ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ.....	7
II.1. Hayatı	7
II.2. Mevlâna İdris Zengin'in Edebi Şahsiyeti	9
II.3. Mevlâna İdris Zengin'in Eserleri.....	17

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS'İN HİKÂYE VE MASALLARINDA ÇOCUĞA YÖNELİK İLETİLER VE BU İLETİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	19
III.1. İleti	19
III.2. Çocuğun Sosyal Hayatına Dair İletiler	19
III.3. Çocuğun Sosyal Hayatına Dair İletilerin Değerlendirilmesi	44
III.4. Kişisel gelişime dair iletiler	46
III.5. Hikâye Ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Kişisel Gelişime Dair İletiler.....	61
III.6. Kişisel Gelişime Dair İletilerin Değerlendirilmesi	66
III.7 Tabiata Dair İletiler	67
III.8. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Tabiata Dair İletiler	76

III.9. Tabiata Dair İletilerin Değerlendirilmesi	80
III.10. Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletiler.....	81
III.11. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletiler.....	90
III.12. Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletilerin Değerlendirilmesi.....	93
III.13. Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletiler	94
III.14. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletiler	97
III.15. Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletilerin Değerlendirilmesi	99
III.16. Diğer İletiler	100
III.17. Teknolojinin Yersiz Kullanımına Dair İletiler	100
III.18. Teknolojinin Yersiz Kullanımına Dair İletilerin Değerlendirilmesi.....	102
III.19. Aile Hayatına Dair İletiler.....	103
III.20. Aile Hayatına Dair İletilerin Değerlendirilmesi.....	107
III.21. Okul ve Eğitime Dair İletiler.....	108
III.22. Okul ve Eğitime Dair İletilerin Değerlendirilmesi.....	111
III.23. Kapalı İletiler	111
III.24. Kapalı İletilerin Değerlendirilmesi	111
III.25. Mevlâna İdris'in Hikâye ve Masallarının Konuları ve Genel İletileri	112
III.26. Mevlâna İdris'in Hikâye Kitabı	112
III. 27. Mevlâna İdris'in Masal kitapları	113
III. 27.1. Çınçınlı Masal Sokağı	113
III. 27.2. Kırpiller Şapka Giymez	114
III. 27.3. Ütüsüz Ayakkabılar	115
III. 27.4. Tuhaf Adamlar Serisi	117
III.27.5. Acayip Hayvanlar Serisi	119
III. 28. Mevlâna İdris'in Hikâye ve Masallarının Dışında Kalan Duvar Yazısı Kitaplarından Dükkân Serisi ve Tehlikeli Bir Kipat'ın, Türü, Üslubu ve İletileri	121

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN HİKÂYE VE MASALLARININ TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI VE YAZARIN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ MASALLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ 123

IV.1. Mevlâna İdris Zengin'in Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'ndaki Masallarının İncelenmesi..... 127

IV.1.1. Kuşkucu Horoz..... 127

IV.1.2. Güneşin Uyuduğu Yer..... 128

IV.1.3. PihaNesüMüv 128

IV.2. Mevlâna İdris Zengin'in MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda Bulunan Masallarının Değerlendirmesi 130

SONUÇ 131

KAYNAKÇA..... 132

EKLER 136

ÖZ GEÇMİŞ 143

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN HİKÂYE VE MASALLARINDAKİ İLETİLER VE BU İLETİLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bedreddin Sina KILINÇ

Fırat Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Elazığ-2014, Sayfa: XI+144

İleti, verilmek istenilen mesaj ya da yazı veya sözle anlatılması amaçlanan duygu düşüncedir. Mevlâna İdris Zengin, hikâye ve masallarıyla çocuklar için edebiyat yapan yazarlardan biridir ve kaleme aldığı masalları ileti açısından zengindir. Mevlâna İdris; hikâye ve masallarında okuruna ferdi, içtimai, ahlaki, dini, milli ve evrensel konularda iletiler vermektedir. Taşımış oldukları amaçlara göre; çocuğun sosyal hayatı, kişisel gelişimi, tabiat ve hayvanlar, dini ve milli gelişim, savaş karşıtlığı ve dünya barışı, aile hayatı, okul ve eğitim, teknolojinin yersiz kullanımı ve kapalı iletiler olarak sınıflandırıldı. Mevlâna İdris'in hikâye ve masallarında çocuğun sosyal hayatına dair iletiler, diğer iletilere oranla daha fazla kullanılmıştır. Mevlâna İdris'in masal ve hikâyelerindeki iletiler incelendiğinde pek çok iletinin çocuğa uygun olduğu, bazılarının da çocuğa göre olmadığı görülmektedir. Bunun yanında yazarın hikâye ve masalları dışında kalan bazı eserlerindeki iletiler de incelenmiştir. Mevlâna İdris'in eserleri Türkçe dersi temaları ve kazanımlarına elverişlidir; ancak MEB tarafından basılan yazarın, Türkçe ders kitaplarındaki masalları, düzenlenerek aslından uzaklaşmış ve iletiler bakımından zayıflamış olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mevlâna İdris Zengin, İleti, Çocuk edebiyatı, Hikâye, Masal, Türkçe eğitimi, İnceleme.

ABSTRACT

Master Thesis

THE MESSAGES IN MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'S STORY AND TALES AND ITS STUDY IN THE TURKISH LANGUAGE EDUCATION

Bedreddin Sina KILINÇ

Fırat University

The Institute of Educational Science

Main Science Department of Turkish Education

Elazığ-2014, Page: XI+144

Message is thought an emotion that are intended to be conveyed through words or writing. Mevlâna İdris Zengin is one of the writer producing literary works with stories and tales for children. His tales are rich in terms of message. Mevlâna İdris Zengin gives his reader messages in individual, social, moral, religious, national and universal topics in his tales. The messages may be classified according to their purposes, such as the child's social life, supporting personal development, nature and animals, religious and national development, supporting anti-war and the world peace, school and education, digressive technology use and unclear messages. According to the aims of messages, in the tales and stories of Mevlâna İdris Zengin, messages relevant to a child's social life are used relatively more than other messages. When messages are analyzed in the tales and stories of İdris, it is seen that plenty of the messages are suitable for children but others are not. Besides the messages, the messages in some works of the writer except from his stories and tales are analyzed as well. The Works of Mevlana İdris Zengin are Suitable for Turkish lesson themes and gains. However, its seen that the tales of the writer in Turkish lesson books that were published by Ministry Of Education have lost their originality and have become weaker in view of messages.

Key Words: Mevlâna İdris Zengin, Message, Children's Literature, Turkish education, examination.

KISALTMALAR

ÇMS:	Çinçinli Masal Sokağı
DA:	Düşünen Adam
DDA:	Dokuz Düğmeli Adam
DEU:	Dünyanın En Uğurböceği
DM:	Dondurmalı Matematik
FK:	Filozof Köpek
GÇ:	Gazoz Çeşmesi
HD:	Hayal Dükkânı
İD:	İyilik Dükkânı
KA:	Kuş Adam
KD:	Korku Dükkânı
KDK:	Kuyruğu Dumanlı Kedi
KH:	Kuşkucu Horoz
KŞG:	Kirpiller Şapka Giymez
KT:	Kardan Tavşan
MAA:	Masal Alan Adam
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
PDA:	Para Dağıtan Adam
PHH:	Profesör Haşır Huşur
PNM:	PihaNesüMüv
RT:	Romantik Tilki
s.:	Sayfa Numarası
S.:	Sayı

SD	Sinir Dükkânı
SDA:	Saçları Dökülen Adam
SP:	Sufi ile Pufi
TA:	Tersine Adam
TBK:	Tehlikeli Bir Kipat
TB�:	Televizyonları Bozulan �ehirdeki Sinirli Adam
UE:	Uçan E�ek
�A:	�t�s�z Ayakkabılar
VA:	Vejetaryen Aslan
vb.:	Ve benzeri
VC:	Vay Canına
vd.:	Ve diğerleri
vs.:	Vesaire
Y�A:	Yağmurlu �ehirdeki Adam

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

ÇOCUK VE ÇOCUK EDEBİYATI

I.1. Çocuk

İnsan ömrünün belli bir merhalesine ad olarak verilen “çocuk” kelimesinin mana ve kapsamı farklı disiplinlerde farklı biçimde değerlendirilmiştir. Sözlüklere müracaat edildiğinde “çocuk” kelimesinin karşılığının benzer ifadeler taşıdığı görülmektedir. Meselâ, Türk Dil Kurumu’nun 1959 tarihinde neşredilen sözlüğünde çocuk kelimesine şu karşılık verilmiştir: “1. *İnsan yavrusu: ‘Çocuk ailenin çiçeğidir’*. 2. *Bir anaya veya babaya göre insan yavrusu, evlat.*” (TDK, 1959: 182). Aynı kurumun 1998 baskılı sözlüğünde ise çocuğun tarifi şöyledir: “*Bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan.*” (TDK, 1998: 495). Türk dilinin diğer sözlüklerinde de “çocuk”la ilgili benzer tariflerle karşılaşırız: “*Ergenlikten önceki dönemde bulunan küçük yaştaki oğlan veya kız.*” (Çağbayır, 2007: 1021); “1. *Genel anlamda, olgunluğa erişinceye kadar her yaştaki kızlara ve erkeklere verilen ad.* 2. *İki yaşından ergenlik çağına kadarki hayat dönemi.* 3. *Doğumlarından 12 yaşına kadar kız ve erkeklerin ortak adı.* 4. *Erinlik dönemine erişmemiş kimse*” (Oğuzkan – Alaylıoğlu, 1976: 52).

Yukarıdaki tariflerde de anlaşılmaktadır ki, çocukluk, insan ömrünün belli bir dönemini karşılamaktadır. Bununla beraber çocukluk yıllarının, insanın ileriki yaşlardaki ergenlik-olgunluk (reşit) kavramından uzak bir dönem olduğu açıktır. Böyle olunca da çocuğun eğitilmesi önem kazanmaktadır. Tarihin her döneminde şartlar ve imkânlar ölçüsünde çocuğun eğitilmesi önem kazanmıştır. Bu eğitim, ilkin ebeveyn tarafından kültür seviyesine göre “davranış” başta olmak üzere öğretimin ilk basamakları halinde olmaktadır. Daha sonra ise örgün eğitim vasıtasıyla çocuğun eğitimi sağlanmaktadır.

I.2. Edebiyat ve Çocuk

Örgün eğitim (okul) başta olmak üzere eğitime katkıda bulunan ortamlarda, hayatın sürdürülmesi yolunda çocuğa gerekli olan temel bilgiler kazandırılmaktadır.

Bunun yanı sıra çocuğun şahsiyet ve karakterinin olgunlaşması, duygularının eğitilmesi için de eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu tarz eğitim ise, ancak edebi değer taşıyan metinleri çocuğa okutmak veya dinletmek yoluyla sağlanmalıdır. Söz konusu olduğunda ise çocuğa hitap eden edebi metinlerin kapsamıyla ilgili sınırlılıkların ne olduğu sorusu gündeme gelmektedir.

Çocuğa hitap eden edebiyatın kapsam ve sınırlılıklarıyla ilgili olarak ilkin Batı’da, geç zamanlarda ise ülkemizde tartışmalar yapılmıştır. Tartışmaların odak noktası, direkt çocuğa hitap eden bir edebiyatın mümkün olup olmayacağı; böyle bir edebiyat var (olacak)sa bunun sınırlılık ve mahiyetinin ne olmasıyla ilgilidir. Bu tartışmalar, daha çok “çocuğa görelik” prensibi etrafında yapılmaktadır. Böyle bir edebiyatın var olmasından yola çıkan sahanın uzmanları bazı tarifler de yapmışlardır. Çocuk edebiyatı için genel geçer tanımlardan biri şöyledir:

“Temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alarak onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, bir başka ifadeyle ona bu imkânları sağlayan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen addır.” (Demirel, 2010: 45).

Yenileşme dönemi Türk edebiyatının ilk dönemlerinde çocuklara yönelik edebi mahsuller ortaya konmakla beraber yine de bunun “çocuğa görelik” prensibini karşıladığı söylenemez. Bu dönemde gerek mensur gerek manzum olsun ortaya konan ürünler “çocuğa görelik”ten çok, büyüklere de hitap eden bir mahiyete sahipti. Ülkemizde çocuk edebiyatının doğuşu ve gelişmesiyle ilgili sürece göz atmadan önce bu edebiyatın tanımına ve çocuk edebiyatı hakkındaki görüşlere bakmak gerekir:

Orhan Okay, çocuğa hitap eden edebiyatı gerekli görüp bunun edebiyatımızda geç ortaya çıkmasını bir ihmal olarak değerlendirmektedir: “Çocuk, edebiyatımızın en ihmal edilmiş konularından biridir. Eski edebiyatımızda çocukların ilgisini çekecek konular olmadığı gibi, çocuklarla ilgili bahis bile bulunduğunu zannetmiyorum.” (Okay, 1987: 61).

Çocuk edebiyatı sahasında önemli eserler veren Mustafa Ruhi Şirin ise çocuk edebiyatının, çocuğun hayal ve düşünce dünyasının gelişmesine önemli ölçüde katkı sağlayacağını ifade etmektedir: “Çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır.” (Şirin, 1998: 9).

Çocuklara hitap eden edebiyatın, çocuğun bağımsız bir kişilik oluşturmasını sağlayacağı, dolayısıyla bu nitelikteki bir edebiyatın yazarın duyarlı yaklaşımıyla çocukta okuma isteği uyandıracığı görüşünde olan Sedat Sever, böyle bir anlatımın; “çocuğun kendi düş, düşünce ve imgeleme gücünü harekete geçirerek yeni yaşantılar kurgulayabileceği ipuçları sunar. Bununla birlikte çocuğun insan, doğa, hayvan sevgisine duyarlıklarını besler, bilim ve sanat sevgisiyle üretme, yaratma isteğini uyandırır.” Demektedir (Sever, 2000: 637).

Genel edebiyat sahası içinde ayrıca çocuklara hitap eden bir edebiyata ihtiyaç olmadığı görüşünde olan edebiyat ve fikir adamları da var. Meselâ İnci Enginün, çocuk edebiyatının çocukların okuması için yazılmış, derlenmiş veya yayımlanmış olan bütün yayınları içine almakta olduğunu belirttikten sonra bu hususta şunları söylüyor:

“Aslında çocuklar için müstakil bir edebiyat yaratılmasının gerekli olduğunu sanmıyorum. Nitekim çocuklara yüksek bir değer taşıyan sanat eserini, onun anlayacağı şekilde bildiği kelimeler içinde, hayalini canlandıracak benzetmelerle ve kısa cümlelerle anlattığımızda, onun büyük zevk alacağını görüyoruz.” (Enginün, 1987: 37).

Düşünür Cemil Meriç de Enginün’ün düşünceleri paralelinde kanaatlere sahiptir.

“Çocuk edebiyatının ne sınırları belli ne mahiyeti” görüşünü ileri süren Meriç: “Çocuk edebiyatı çocuklar için yazılan kitapların bütününe kucaklıyor ama çocuk, büyükler için yazılan kitapları da okur. Yaşla baş arasında kesin bir münasebet kurmak mümkün değildir. Çocuklar için kitap yazarlar çocuk psikolojisinin gelişme dönemlerini bilirler mi?” ifadelerini serdetmektedir. (Meriç, 1986: 307).

Ülkemizde çocuk edebiyatına önemli katkıları bulunan Mustafa Ruhi Şirin, çocuklar için ayrı bir edebiyat yapmanın gereksizliğini savunanların, çocukların yapmacık hayvan hikâyelerini ve boş fantezilerle dolu kitapları okumalarının zararlı olacağını ileri sürdüklerini belirttikten sonra özellikle ebeveynlerin taşıdıkları bir endişeye temas etmektedir:

“Anne ve babalar çocuklarını kitap okumaktan uzak tutmak istiyorlar ama çocukların bu kitapları okumalarına engel olamıyorlardı.”... “Çocuğun toplum içinde değişen konumuna uygun yayınların hazırlanmasına ve ders dışı okuma faaliyetlerine gösterilen tepkilere bazı eğitimcilerin de katılmasıyla tartışmalar ciddi boyutlar kazandı.” (Şirin:1987: 47).

I.3. Ülkemizde Çocuk Edebiyatının Doğuşu ve Gelişmesi

Çocuğa hitap eden edebi mahsuller, hem Batı’da hem de bizde şifahi (sözlü) anlatımlardan ibaretti. *Destanlar, masallar, bilmeceler, ninniler, maniler, tekerlemeler, Dede Korkut hikâyeleri* çocukların ilgi alanlarına giren türlerdi. Batı’da matbaanın seri üretim yapmaya elverişli hale gelmesiyle birlikte çocuklara hitap eden edebiyat metinleri de giderek artarak müstakil bir tür halini almış oldu.

Ülkemiz açısından düşünüldüğünde çocuk edebiyatının ilk oluşumlarına Tanzimat sonrasında rastlıyoruz. Batı tesirinde gelişen Tanzimat edebiyatında tercümelerle başlayan çocuklara yönelik edebi metinler daha sonra telif olarak verilmeye başlandı. Bunu Selçuk Çıkla şöyle özetlemiştir:

“Nitekim Ahmet Mithat Efendi'nin kaleme aldığı Hâce-i Evvel (1870) ve Kıssadan Hisse (1871) adlı eserlerini edebiyatımızın ilk çocuk kitapları arasında saymak mümkündür. Bunlardan sonra Recaizâde Mahmut Ekrem'in Tefekkür'ü (1886) ile Muallim Naci'nin Ömer'in Çocukluğu (1890) dikkate alınmalıdır. Bu arada "yazarı belli, tipografi ile resimli olarak basılmış, biyografiye de yer veren ilk Nasreddin Hoca kitabı" olan Çaylak Tevfik'in Le- tâif-i Nasreddîn'i (1880) de önemli bir kaynaktır.

Tanzimat döneminden itibaren giderek artan çocuklara yönelik eserlerin II. Meşrutiyet dönemindeki örneklerini, özellikle Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Celal Sahir Erozan, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek gibi Millî Edebiyatçılarca yazılan ve çocuklara millî ve manevî değerleri aşlamak amacını güden çocuk şiirleri oluşturur. Bu yıllar aynı zamanda "çocuk şiirleri" kitaplarının artmaya başladığı yıllardır: Ali Ulvi Elöve'nin Çocuklarımıza Neşideler (1912), İbrahim Alâettin Gövsa'nın Çocuk Şiirleri (1913), Tevfik Fikret'in Şermin'i (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın Çocuk Şiirleri (1917) ve Şiir Demeti (1923), Köprülüzade Mehmet Fuat'ın Mektep Şiirleri (1922), Ziya Gökalp'in Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1918) ve Altın Işık (1923) adlı şiir kitapları bu türün cumhuriyet öncesindeki örnekleridir. (ÇIKLA, 2005: s. 89).

Tanzimat edebiyatında, ilkin tercümelerle ardından telif yoluyla çocuklara yönelik olarak ortaya konan edebiyat, özellikle Milli Edebiyat dönemi yazarlarınca ileri bir noktaya taşındı. II. Meşrutiyet dönemindeki örneklerini, özellikle Mehmet Emin Yurdakul, Fuat Köprülü, Ömer Seyfettin, Ziya Gökalp, Celal Sahir Erozan, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel, Enis Behiç Koryürek gibi Millî Edebiyatçılarca yazılan ve çocuklara millî ve manevî değerleri aşlamak amacını güden çocuk şiirleri oluşturur. Bu yıllar aynı zamanda "çocuk şiirleri" kitaplarının artmaya başladığı yıllardır: Ali Ulvi Elöve'nin Çocuklarımıza Neşideler (1912), İbrahim Alâettin Gövsa'nın Çocuk Şiirleri (1913), Tevfik Fikret'in Şermin'i (1914), Ali Ekrem Bolayır'ın Çocuk Şiirleri (1917) ve Şiir Demeti (1923), Köprülüzade Mehmet Fuat'ın Mektep Şiirleri (1922), Ziya Gökalp'in Kızıl Elma (1915), Yeni Hayat (1918) ve Altın Işık (1923) adlı şiir kitapları bu türün cumhuriyet öncesindeki örnekleridir (Yalçın- Aytaş, 2002: 24).

I.4. Cumhuriyet Sonrası Telif Çocuk Kitapları

Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında, giderek bağımsız bir alt tür olarak yerini alan çocuk edebiyatı sahasında kayda değer bir gelişme yaşandı. Bu dönemde popüler

tarih romanları başta olmak üzere değişik temalarda eserler verildi. Ayrıca bu dönemde çocuklara hitap eden süreli yayınlarda da giderek bir artış olmuştur. Cumhuriyet sonrası Türk edebiyatında çocuklara yönelik olarak şiir, masal, roman ve hikâye türünde eser veren başlıca yazarlar şunlardır:

Masal

Cahit Zarifoğlu, Tahir Alangu, Eflatun Cem Güney, Cahit Uçuk, Mehmet Başaran, Aytül Akal, Mevlâna İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin, Orhan Şaik Gökyay (*Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları*- 1939), Yaşar Kemal (*Filler Sultanı İle Kırmızı Sakallı Topal Karınca*-1977), Ülkü Tamer, Erhan Bener Ayşe Kilimci.

Hikâye ve Roman

Abdullah Ziya Kozanoğlu (*popüler tarih romanları*), Mahmut Yesari, Reşat Nuri Güntekin, N. Rakım Çalapala, Cahit Uçuk, Gülten Dayıoğlu, İbrahim Örs, Mükerrer Kâmil Su, Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz, Mehmet Seyda, Kemalettin Tuğcu, Mümtaz Zeki Taşkın, Ayla Kutlu, Ayşe Kilimci, Hüseyin Yurttaş.

Şiir

Orhan Veli, Yusuf Ziya Ortaç Faruk Nafiz Çamlıbel, M. Necati Öngay, Mümtaz Zeki Taşkın, Ceyhun Atuf Kansu, Ülkü Tamer, Mustafa Ruhi Şirin, Cahit Zarifoğlu Mevlâna İdris Zengin, Ali Akbaş, Ahmet Efe, Fazıl Hüsnü Dağlarca (*Hayatının yaklaşık otuz yılını çocuk şiirlerine vermiştir ve bugün 20'den fazla çocuk şiir kitabı bulunmaktadır.*) (Çıkla, 2005: 98-100).

İKİNCİ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN'İN HAYATI, EDEBİ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ

II.1. Hayatı¹

Türkiye’de edebi çocuk edebiyatının önemli isimlerinden biri olan ve otuzun üzerinde çocuk kitabı yayımlayan Mevlâna İdris 1966 yılında Kahramanmaraş’ın Andırın ilçesinde doğdu. Babası Mustafa Zengin, Andırın’da ticaretle uğraşıyordu. Çevresinde düşüncelerine önem verilen Mustafa Bey aynı zamanda şairdir. Annesi Şerife Hanım ise ev hanımıdır. Mevlâna İdris ailenin dokuz çocuğun üçüncüsü olarak dünyaya gelmiştir.

Mevlâna İdris, matbaacılık yapan olan ve genç yaşta kaybettiği ağabeyi Nedim Ali ile birlikte Andırın’a çeşitli kitap ve dergileri getirtip okuma zevki kazandı. Bin Bir Gece Masallarını yedi yaşında okudu. Daha sonraları Kemalettin Tuğcu ve Ömer Seyfettin’in bütün hikâyelerini okudu. O dönemde yayımlanan bütün çizgi romanlar elinden geçti.

İlkokulu Andırın’da tamamlayan Mevlâna İdris ortaokul ve liseyi Kahramanmaraş’ta tamamladı. Kahramanmaraş Çocuk Kütüphanesi’nde artan okuma zevkiyle orta ikinci sınıfta ilk eserini verdi. İlk denemesi 1978 yılında Yeni Devir gazetesinde yayımlandı.

Lise yıllarında da başarılı bir öğrenci oldu. Mevlâna Celaleddin Rumi ile ilgili hazırladığı sunum öğrenciler ve öğretmenler tarafından çok beğenilince kendisine “Mevlâna” diye hitap edilmeye başlandı.

1984’te kaydını yaptırdığı İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ni 1989’da bitirdi. Edebiyat camiası ile tanışması bu yıllara rastlar. 1987’de yayınlanan “Kuş Renkli Çocukluğum” isimli ilk kitabı Gökyüzü Yayınları Çocuk Edebiyatı Ödülü’nü aldı. Diriliş, Dergâh, Albatros, Düşler, Bürde, İkinci Yazıları, Geniş Zamanlar ve Gerçek Hayat gibi sanat ve edebiyat dergilerinde çok sayıda yazısı yayımlandı.

¹ Mevlâna İdris Zengin’in hayatına dair bilgileri; yaptığımız görüşmede bizzat kendisinden, Dicle Üniversitesi öğretim üyelerinden olup yazarın yakın akrabası Yrd. Doç. Dr. Mustafa Sarıbiyık’tan ve çeşitli yayın organlarında yazarla yapılmış mülakatlardan edindik.

Çocuklar için yazdığı masal ve hikâyeleri, TRT başta olmak üzere televizyon kanallarında çizgi film olarak yayınlanan Mevlâna İdris'in bazı hikâye ve masalları amatör tiyatrolarda oyuna çevrildi. 1998 yılında yayımladığı Korku Dükkânı kitabı ile Türkiye Yazarlar Birliği Çocuk Edebiyatı Ödülü'nü aldı. 2007'de Kosova/Prizren'de yayımlanan Türkçem dergisinin uluslararası çocuk edebiyatına katkı sunanlara verdiği yılın ödülünü alan Mevlâna İdris, 2010'da TRT'de yayınlanan "Asla ve Daima Nuri Pakdil" isimli belgeselin metnini yazmış ve konsept danışmanlığını yapmıştır. Ayrıca 2011'de Birikim Eğitim Kurumları tarafından "En Başarılı Çocuk Yazarı" seçilmiştir. 13 Nisan 2012'de Diyarbakır'da düzenlenen Uluslararası Sezai Karakoç Sempozyumu'nda Karakoç'un şiirlerinden ve hayatından esinlenerek hazırladığı "Gül Sesleri" isimli belgeselin gösterimini yapmıştır.

Mevlâna İdris'in yetişkinler için yazdığı "İyi Geceler Bayım" isimli şiir kitabı Farsçaya çevrilerek İran'da yayımlandı ve yılın en iyi tercüme ödülünü aldı, çeşitli televizyon ve radyo programlarında tanıtımı yapıldı. Yine yetişkinler için gazete ve dergilerde siyasi yazılar yazdı. Eserleri İngilizce, İtalyanca, Fransızca, Almanca, İspanyolca, Macarca, Lehçe, Felemenkçe, Rusça, Arapça, Farsça ve Urduçaya çevrildi.

Mevlâna İdris Zengin, hukuk eğitimi aldığı halde sadece avukatlık stajını yapmakla yetindi. Hiçbir zaman mesleğini yapmadı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yaptığı dönemde belediyenin ve Erdoğan'ın basın danışmanlığını yaptı. Milli Eğitim Bakanlığı Çocuk ve Gençlik Yayınları Danışma Kurulu'nda bulundu. İstanbul Çocuk Meclisi Genel Sekreterliğini yaptı.

Mevlâna İdris Zengin edebiyat dışında diğer sanat dalları ile de ilgilenmektedir. Musiki ile ilgili olup ney üflüyor ve armonika çalıyor. Grafikle ilgileniyor. Hat, tezhip, ebru gibi klasik sanatlarımızla alakadardır. Bienaller ve mizah özel ilgi alanına giriyor. Çocuklar için yeni kitaplar hazırlama çalışmaları devam eden Mevlâna İdris, ayrıca bazı çocuk kitaplarına yayın editörlüğü de yapmaktadır.

Mimar Aysel Hanımla evli olan Mevlâna İdris'in üç erkek çocuğu var. En büyük oğluna "Behram Geri Dön" masalında ismi geçen Emir Behram, ikinci çocuğuna Nedim Ali, küçük oğluna da Kaptan Malik ismini vermiştir.

II.2. Mevlâna İdris Zengin'in Edebi Şahsiyeti

Ülkemizde çok geç başlamış ve yeterince nitelikli eser verilmeyen çocuk edebiyatına eğilen ve bu yolda çocuklar için bir şeyler yapmayı, önemli mesleklerden biri olan hukukçuluğa tercih eden Mevlâna İdris, çocuklar için otuz kadar kitap yazmıştır. Onlarca masal, deneme, şiir kaleme almıştır.

Hayatı boyunca çocukları incelediğini söyleyen yazar, neden asıl mesleği olan hukukçuluğu seçmediğini şöyle ifade ediyor:

Çocuklar üzerine özel bir eğitim almadım. Ancak çocuğa karşı hep bir ilgin vardı. Çocuk denince, ben her zaman olduğum yerde kalırım. Düşünürüm, istediklerim hemen dilime gelmez. İnsanlar arasında çocukları seviyorum. Hukuk, anlaşmazlıklar dünyasıdır ve didişen mevcut hukuk sisteminin adaleti getireceğine inanmadığım için, hukukun çizilmiş yolunda yürümek yerine; harfleri, kelimeleri seçtim, edebiyatı, kendi yollarımda yürümeyi tercih ettim.

Okumayı yazmaktan daha çok sevdiğini söyleyen Mevlâna İdris:

Bin Bir Gece Masallarını okudum, o dönemde çıkan çizgi romanları okudum. Ömer Seyfettin, Kemalettin Tuğcu, Cahit Zarifoğlu, Sadi-i Şirazi, M. Ruhi Şirin, Vasconcelos, S. Exupery, Michael End, Goscinnny gibi yazarları beğeniyorum. Ama bunlardan daha başka şeyler yazmayı tercih ettim. Yazmaktan da keyif alıyorum, sevdiğim bir şeyi yazmak bir çiçeği büyütmek gibi, bir yıldız bakıp onu kaydırmak gibi keyiflidir. Ancak okuduğum yazarların eserlerinin de etkisinin olduğunu düşünmüyorum.” diyerek kendine has masallar kaleme alıyor.

Herkesin önce çocukluk dönemi geçirdiğini belirten yazar, insan olmanın şartının çocukluktan geçtiğini ifade ederek şunları söylüyor:

“Canavarlaşmak çocukluktan uzaklaşmak demektir. Ben dünyanın içindekileri anlamlandırmaya çalışıyorum, kaba bir şekilde mesaj verme taraftarı değilim. İyi ve güzel olduğunu düşündüğüm

şeyleri anlatmaya çalışıyorum. Büyüklerin bir şeyi ne kadar yanlış yapabileceğini işaretlemek için uğraşıyorum.”

Nitekim kendisiyle yapılan bir röportajda, *“Çocuksuluk ölçüp biçmeden, spontane ve içten yaşama durumu biraz ve işte dünyamızın, dünyalılarının kaybettiği de bu. Bir bakın, bireyselden küresele kadar her ölçekte hesaplar kitaplar yapılıyor, ellerde muhtelif cetveller var, herkes herkesi biçimleme çabasıyla meşgul”* diyen Mevlâna İdris, sözlerini şöyle sürdürüyor: *Oysa bir çocuğa bakın! Ne kadar da azadedir hesaplarınızdan. Siz petrol için kafanızda sırtlanlarla yeryüzünde bombalar, işgaller, ölümler planlarken çocuk sadece bir dondurma, bir gazoz, bir oyuncak düşünmektedir. (Mezararkalı:2007)*

Yazarın hayatında çok özel bir yere sahip olan “çocuk” için yazarın isteği, onun çocuk olarak kalabilmesidir; ancak büyükler buna müsaade etmezler:

“Çocuğa hiçbir zaman hiçbir şey sorulmaz, sadece ona böyle yapacaksın, böyle olacaksın diye söylenir. Çocuğu aldatmak mümkün; çünkü çocuk, inanır. Ona gerçekte iyi olmayan bir eğitim düzeni kabul ettirebilirsiniz. Oradan pek çok çocuk, büyüklerin isteğine uygun bir büyük olarak, başka çocukları da aynı tuzağa çekmenin bir misyoneri olur çıkar. Bunun temeli sanki bir, insanların kendi düşüncelerini tek doğru zannetmeleri. İki, büyük olmakla, herhangi bir biçimde bu düşüncelerini iktidarda tuttuktan sonra kendi etraflarında küçük küçük iktidar alanları kurmak isterler. Büyükler, bu düşüncelerini çocuklara aktarırlar; ben bir dükkân işletiyorum, burası ileride senin olacak, dükkâna bak, kaytarma, misketi, bisikleti bırak, bulutlara bakma, bunlar iş değil, gel dükkânda dur... Büyük, orada kurduğu ekonomik iktidarın sürmesini ister, belki bunu doğru amaçlarla da isteyebilir; ama o sırada yok ettiği bir şey var; çocukluk...” (Gündem, 2000).

Mevlâna İdris bazen çocukların da yanlış mantıkla yetiştirildiğini düşünüyor:

“Biz ona büyümesi gerektiğini telkin ediyoruz, istekleri karşısında ‘hele biraz büyü de o zaman’ diyoruz. Hep büyüklüğe atıflarda bulunulması, ‘Sen küçüksün, sen daha çocuksun’ denmesi,

çocuğun isteklerine bir ket oluyor. Sonra çocuk büyümesi gerektiğine inanmaya başlıyor... Ama çocuk büyümekle problemlerin çözülmediğini görüyor. Bu mantıkla büyüyen çocukta iki şey ortaya çıkıyor: Bir tanesi radikal bir dönüşüm yapıp kendi çocuğuna istediği her şeyi verme eğilimi, ikinci ve daha yıkıcı olanı ise, kendisine yapıldığı gibi çocuğuna davranması..."(Gündem, 2000).

Bu röportajdan yedi yıl sonra kendisiyle yapılan diğer bir röportajda da yazarın bu konuyla alakalı düşünceleri değişmez. Mevlâna İdris şöyle diyor:

"Ben genel anlamda iyi bir şey yaptığımı düşünüyorsam çocuğumun da bunu yapmasını isterim. Bu evrensel bir istektir ve doğaldır. Fakat benim her iyi bulduğum şeyi yapmasını istediğim çocuk, acaba olaya nasıl bakıyor? Bunu yapabilir mi, gerçekten yapmayı istiyor mu, yoksa sadece ben istediğim için mi yapacak? Bu ayrımlara dikkat edilmezse, istediğimizin tam tersi bir sonuçla karşılaşmak çok mümkün. Her yetişkin gibi, her çocuk da çok farklıdır. Bu farklılık dikkatle gözlenmeli. Çocuğu oruçtan alıkoymak da, oruca zorlamak da doğru değil. Neden? Çünkü o bir çocuk. Yükümlü olan büyüktür, çocuk değil." (Mezararkalı, 2007).

Yine yazar "Ziller Kimin İçin Çalışıyor" isimli şiir şeklindeki denemesinde şöyle diyor:

*"Öğrenmek mi? Ben bunları öğrenmek istemiyorum.
İlerlemek istemiyorum. Yerimden memnunum.
Sınavlara girmek istemiyorum.
Bir şey olmak istemiyorum.
Ben bir şeyim zaten. Çocuğum ben.
Dokunmayın." (VC, 1997: 12).*

Yazarın çocuğa göre eser verme konusundaki düşünceleri ise şöyledir:

"Gizli ya da açık büyükler tarafından söylenmiş şeyleri tekrar etmek istemiyorum. Benim farkım bir masal içinde insanın vahameti ve güzelliğini çocuğa vermektir. Siz acılı lahmacun seviyorsunuz diye

çocuğa da acılı lahmacun yedirmek veya onun da sevmesini beklemek doğru değildir” (Zengin, 2005: 27).

“Çocuklara kuru tarih anlatmak yerine tarihi bir mekânda zaman geçirmelerini sağlamak gerekir. Yaşayarak öğrenme taraftarıyım. Çocuğa nehrin, ağacın faydalarını anlatmaktansa ayaklarını nehre sokmasının, ağaca dokunmasının taraftarıyım. Çocuğun daha önemli köşe taşlarına dokunmasını arzu ediyorum. Çocuğa bir şeyler öğretme adına katı ideoloji dayatılmasına karşıyım. Çocuk dünyanın en temiz varlığı, bizler ise kirlenmiş varlıklarız. Kendi dünyamızın çirkinliklerinden çocuğu uzak tutmak gerektiğini düşünüyorum. Bir fetişizm var, bilgisayar insanları yalnızlığa ve bunalıma sürüklüyor.” (Mezararkalı, 2007).

Yeni Şafak gazetesinde yayımlanan röportajında, günümüz çocuğunun hem şanslı hem de şanssız olduğunu belirten yazar, anne ve babaların modern hayat içinde evindeki çocuğa ulaşamadığını ifade ederek sözlerini şöyle sürdürüyor:

“Çünkü çocuk zamanını dijital bir dünyada geçiriyor. Evimde televizyon yok ve çocuklarım benden isteyene kadar da almayı düşünmüyorum. Ne zaman üçü birden gelip isterse o zaman alacağım. Kitap okuyorlar, resim yapıyorlar, film izliyorlar. Satranç oynuyoruz, denize ve Ayasofya'ya bakıyoruz.” (Mezararkalı, 2007).

“Türkiye’deki çocuk edebiyatını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusunun muhatabı olmadığını söyleyen yazar, Tevfik Fikret’in Şermin’i ve M. Akif’in Asım’ının çok didaktik olduğunu düşünüyor. 1970’lerde çocuk edebiyatının ideolojinin hizmetinde olduğunu şimdilerde ise bunun aşıldığını belirten Mevlâna İdris, sözlerine şöyle devam ediyor:

Bizde çocuk edebiyatı geç başlamış olabilir; ancak bizim çocuk edebiyatındaki kahramanlarımız çok daha insani. Batı çocuk kitaplarında kahramanların çoğu haydut, hırsız, canavar. Bizim metinlerimizin çocuğa daha faydalı olacağı görüşündeyim.” (Mezararkalı, 2007).

Masallarında asla *dini* bir ileti verme taraftarı olmadığını söyleyen Mevlâna İdris, “Edebiyatla din öğretilmez. Dini metin bir hüküm bildirir. Edebiyatta ise nasıl söylediğiniz önemlidir. Yoksa düşüncesi yanlış, edebiyatı güçlü kişilerin anlattıkları da etkili olur.” diyor(Gündem, 2000).

Yazar, çocuk kitabı yazmanın zor olmadığını ancak çocuklar için bir şeyler yapmanın çok fazla dikkat gerektirdiğini düşünüyor. “Çocuk kitabı yazmak zor değil. Sadece düşünce aşamasının tamamlanması gerekir. Yazılırken de çok dikkat etmek lazım.”(Gündem, 2000).

Klasik özelliklerde herhangi bir masalı olmayan Mevlâna İdris, bu hususta şunları söylüyor:

Benim yazdığım masalların bir geleneği yok. Bir varmış bir yokmuş tekerlemesi artık çocukları uyutmuyor.” diyor. “İnsanların evleri de eskiden "Bir varmış, bir yokmuş..." gibi başlardı, avlusu vardı... Şehirler öyle başlardı, bir kapıdan girilirdi. Şimdi her şeye birdenbire başlıyorsunuz... Dolayısıyla artık "Bir varmış, bir yokmuş..." dediğiniz zaman masalın gerçekliğini yok eden bir şey yapıyorsunuz... 2000'de yaşıyorum şu anda. Bu hayatla kurduğum bir ritim bağlantısı var. "Bir varmış, bir yokmuş..." değil benim yaşadığım hayat..." (Gündem, 2000).

Edebi olarak hangi sınıfa girmesi konusunu çok fazla düşünmeyen yazar, “Kitaplarım sanat masalları veya fantezi edebiyat olarak bazı eleştirmenler tarafından değerlendirildi. Bir kitabım “çocuk edebiyatının Kafka”sı olarak lanse edildi. Bence eserlerimin bir sanat kuramı içinde yer alması benim için önemli değil, bu beni ilgilendirmez.” diyor.

Hitap ettiği kitle hakkında yazar, “Genel olarak 9-13 yaş arası çocuklara hitap ediyorum. Hedef kitlem, afallamayan, zeki, espriyi hemen anlayan, espri üretme ve algılama sınırı yüksek ve belirli bir romantizmden uzak olmayan çocuklar. Bazen daha küçük yaşlarda da bu özelliklere sahip çocuklar çıkabiliyor.” diyor.

Çocuklar için yazdığı masalları ile öne çıkan yazar, masalın gerçek hayatla olan bağlantısını şu şekilde açıklıyor:

“Hücreye atıyorsunuz adamı, acı çeksın diye. Pencereden bakıyorsunuz adam size gülüyor... Bu, iktidar sahibini çıldırtan bir şeydir. Masal da böyle, iktidar bir gerçeklik sunuyor, masalcı, masal okuru, ya da dinleyici o gerçekliğin içinde var olduğu halde, oradan ona masal yoluyla gülümsüyor, nanik yapıyor...”

Yazara göre masal, anlatılmak istenilen duygu ve düşüncelerin en kolay ifade yoludur. Masalda istediğinizi anlatabilirsiniz, kimse “bu kadar da olmaz” diyemez çünkü bu bir masaldır. “*Masal dünyanın bittiği yerde başlar.*” (Gündem, 2000).

Neden masal yazdığını ise Mevlâna İdris şöyle açıklıyor:

Masalda verilen gerçeğin tamamen dışına çıkmak mümkün ama dünyanın acımasızlığı çok keskin ve acımasız olabiliyor. Masal bile bazen “ben ne yapabilirim ki” diyebiliyor. Yine de masal “mevcut” dünyanın karşısına “mümkün” bir dünyayı koyabilme, en azından o dünyayı işaret edebilme gücünü içinde barındıran bir form. Yani masal, kendini sınırlamaya çalışan gerçekliği parçalayarak hakikati işaret edebilme yetenek ve imkânını taşıyan bir form. Ben bu formu küstah, güzel, centilmen, absürt ve gerekli buluyorum. Masal formunun eski ve yeni içerikleri, yolları, bahçeleri, durakları, şusu busu... Hepsi hem sınırları aşmaya çalışır, hem de bu cehdi sebebiyle size sınırları göstermiş olur.(Gündem, 2000).

Mevlâna İdris, niçin masal yazdığını bazı eserlerinde de dile getiriyor. “Kirpiler Şapka Giymez” isimli masal kitabının ön sözünde masal ile ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarıyor:

Evet masal.

Çünkü masal, kişi başına on kilogram bomba düşen bir dünyadan daha korkunç, insanlar şehirde trafikten ve yalnızlıktan çıldırırken uzaya gönderilen roketlerden daha saçma ve bir ülkede günde üretilen yirmi dört ciltlik bir bilgiden daha saldırgan değil. Çünkü masal, insanın biraz durup gökyüzüne bakmasıdır. Bu nedenle biraz aylak, biraz çocuk, biraz mavidir.

Geceye karşı yıldız olmanın ve denizlere karşı balık olmanın sırrıyla yürüyen çocukların, depremlere ve sorunlara verdiği cevap masaldır. Paramparça bir hayatın acıları ve sisleri arasından dönüp geriye bakılınca görülen çocukluğumuzun sonuna kadar inanması, sevmesi, korkması, hayal kurması ve hayret etmesinin adıdır masal.

Masal, yasalarla düzenlenemeyen ve yasalarla yok edilemeyen bir insan bahçesidir. Bu satırların yazıldığı sırada dünya sisteminin, masal şehrimiz Bağdat'ı içindeki canlarla birlikte bombalama ve yok etme eylemi aralıksız olarak devam ediyor. Bu bahçe yok olmayacak, bu bahçe dünya sistemini affetmeyecektir. Doğunun ve batının masalcıları apaçık görmüşlerdir ki dünya sistemi açık ve alçak bir masal düşmanından başka bir şey değildir.

Dünya sisteminin kötü gerçeğinin utancını paylaşmak niyetinde değilim. Masalın gerçeğe ihtiyacı yoktur ve fakat gerçeğin masala ihtiyacı vardır. Bunun farkındayım.”(Zengin, KŞG: 3).

Zengin, “Çınçınlı Masal Sokağı” isimli masal kitabının ön sözünde ise masalla alakalı düşüncelerini şöyle açıklıyor:

Masal dünyanın bittiği yerde başlar. Altı kıtadan gelmiş geçmiş binlerce masalcı bizi çizilen dünyanın dışında bir dünyanın var olabileceğini işaretlemekle kalmayıp, çağlar boyunca, kötü bir gerçeği onaylamak yerine iyi bir hayali tercih etmenin güzelliğini ve onurunu taşıdılar. Bu hiç değişmeyecek.

Biliyorum, klasik zamanlarda değiliz artık ve bu masallar böyle anlatılamaz. Biliyorum dünya sisteminin hepimize anlattığı masal bu kadar kötü olmasa ben hiç masal yazmazdım. Biliyorum sesim bir karınca türküsiünden daha hafif olacak biliyorum dünya küçüldükçe insanların birbirine olan yabancılığı büyüyecek. Biliyorum telefonlar oldukça insanlar birbirini görmeyecek. Biliyorum birbirimizi hiç görmeden öleceğiz. Her şey için tek şey diliyorum Allah'ın gülleri yakamızı bırakmasın.(Zengin, ÇMS:3).

Özel sebeplerden dolayı kederli biri olduğunu söyleyen Mevlâna İdris, mizahı ve ironiyi sevdiğini vurguluyor:

Bu dünyadaki büyük kaosun, boşluğun ya da acının panzehriymiş gibi, belki trajediyi dengelemek için, belki insan böyle bir şeydir. Bilemiyorum. Ben mizahı bir imkân olarak kullanıyor değilim. Yani böyle bir niyetle mizaha bulaşmam. Masallarım da bir mizah veya tam tersi bir tat alan varsa, bu biraz da metinle ilişki kuran kişinin algısıyla ilgili. Metnin hiç mi suçu yok diyeceksin. Olmaz mı? Var tabii. Ama hususen trajik olsun diye değil. Dünya gibi işte bir arada ve tuhaf.

Mevlâna İdris'in masalları klasik masal anlayışına pek uymaz. En başta anonim değildir. Yirmi birinci yüzyılın masallarını yazar ve bu yüzyılın çocuklarına seslenir. Masallarında bugünüme ait unsurlar ön plandadır. Televizyonlar, dizüstü bilgisayarlar, uydular, telefonlar vardır. Eski masallardaki hemen hemen hiçbir unsura, Mevlâna İdris'in masallarında rastlanmaz. Sadece olağanüstülükler vardır ancak onlar da klasik masallarda olduğu tarzda değildir. Cinler, periler, büyüler, padişahlar, cengâverler, Kafdağı gibi tabiatüstü varlıklar yoktur. Onun masallarının olağanüstülükleri, uzayda sebze yetiştirip dünyayı besleyen küçük çocuktur, uzay mekiğine binip dünyanın yuvarlak olup olmadığını anlamak isteyen “Kuşkucu Horoz” dur.

Klasik masallarda klişe sözler vardır ve bu sözler sık sık tekrar edilir. Bunlar masal başındaki ve sonundaki tekerlemeler olabileceği gibi aynı konunun geçtiği yerlerde kullanılmış olan kalıplaşmış sözler de olabilir. Mevlâna İdris'in masallarında böyle bir anlatıma rastlanmaz. Yazarın masallarında devler, periler, vb. olağanüstü varlıklar bulunmaz. Klasik masallarda iyi ve kötünün karşılaşması ve mücadelesi, sonunda iyilerin kazanıp kötülerin kaybetmesi ve cezalandırılması unsuru mutlaka bulunurken, Mevlâna İdris'in masallarında buna pek rastlanmaz. Vejetaryen Aslan masalında, ormandaki hayvanları öldürmeye gelen avcılar sadece korkutulur ve onlara nasihat edilir. Hatta kendi yedikleri yemeklerden hediye edilerek uğurlanır.

Sonuç olarak Mevlâna İdris, masal türündeki farklılıklarıyla dikkat çekmektedir. Onun eserleri klasik masal anlayışından farklı olduğu gibi üslubu, seçtiği konular,

masallarının verdiği mesajlar da diğer masalcılardan ayrılır. Hikâyelerinde çocuğa doğruluğu ve dürüstlüğu aşılamaaya çalışır. Geleneği olmayan duvar yazısı kitaplarında ise edebiyata yeni bir yaklaşım getirerek mizah ve öğütleri farklı biçimlerde sentezler. Şiir şeklinde denemeler de yazarak farklılığı yakalamaya çalışmıştır.

II.3. Mevlâna İdris Zengin'in Eserleri

Mevlâna İdris Zengin'in yayımlanmış kitaplarını beş türde ele almak mümkündür. Bunlar: Masal kitapları, Tuhaf Adamlar Serisi, Acayip Hayvanlar Serisi, hikâye kitabı, şiir kitapları, deneme kitapları, duvar yazıları kitaplarıdır.

Mevlâna İdris'in Masal Kitapları

1. Çınçınlı Masal Sokağı (1990)
2. Kirpiler Şapka Giymez (1991)
3. Ütüsüz Ayakkabılar (2002)

Tuhaf Adamlar Serisi(2004)

1. Para Dağıtan Adam
2. Profesör Haşır Huşur
3. Dokuz Düğmeli Adam
4. Saçları Dökülen Adam
5. Televizyonları Bozulan Şehirdeki Sinirli Adam
6. Masal Alan Adam
7. Yağmurlu Şehirdeki Adam
8. Tersine Adam
9. Kuş Adam
10. Düşünen Adam

Acayip Hayvanlar Serisi (2004)

1. Dünyanın En Uğurböceği
2. Vejetaryen Aslan
3. Kuyruğu Dumanlı Kedi
4. Filozof Köpek
5. Uçan Eşek
6. Kardan Tavşan
7. Kuşkucu Horoz

8. Romantik Tilki
9. PihaNesüMüv
10. Gazoz Çeşmesi

Mevlâna İdris Zengin'in Hikâyeleri

1. Sufi ile Pufi (2004)

Mevlâna İdris Zengin'in Şiir Kitapları

1. Kuş Renkli Çocukluğum(1987)
2. İyi Geceler Bayım (1997)
3. Dondurmalı Matematik (2000)

Mevlâna İdris Zengin'in Denemeleri

1. Vay Canına (1997)
2. Behram'ın Günlüğü

Mevlâna İdris Zengin'in Duvar Yazısı Kitapları

1. Hayal Dükkânı Önce(1996)
2. Hayal Dükkânı Sonra(1996)
3. İyilik Dükkânı(1997)
4. Sınır Dükkânı (1997)
5. Korku Dükkânı(1997)
6. Tehlikeli Bir Kipat (2000)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS'İN HİKÂYE VE MASALLARINDA ÇOCUĞA YÖNELİK İLETİLER VE BU İLETİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

III.1. İleti

Bir duygu veya düşünceyi yazılı ya da sözlü olarak ifade etmeye ileti ya da mesaj denir. İleti, yazarın okuyucuyla paylaşmayı arzu ettiği esas düşünce olarak tanımlanabilir. İleti, öğretici ve edebi metinlerde değişik manalar taşıyabileceği gibi ileti ana düşüncenin aynen yansımaları olarak da görülebilir. Öğretici metinlerde yazarın savunduğu, vermek istediği düşünce biçimi olan ileti, edebi eserlerde okuyucuda oluşturmak istenilen duygu ve düşünceler bütünüdür.

“Çocuk edebiyatı ürünlerinde işlenecek iletilerin niteliği kadar dikkate alınması gereken bir husus da söz konusu iletilerin nasıl aktarılacağı ile ilgilidir. Çünkü yazar tarafından çok iyi bir biçimde düşünülmüş iletiler kimi zaman okur/çocuk tarafından yeteri derecede algılanamayabilmekte, ortaya çıkan edebi ürün çocuğa göreliği ile ilgili ciddi soru işaretleri çıkmaktadır.” (Demirel, 2010: 58).

İletilerin aktarma biçimleri vardır. Kesin bir yargıya varmadan metnin derinine ve okurun şuur altına gönderme yapan iletilere *örtük ileti*; kesin genellemeye, tecrübeye dayalı sonuçların verildiği iletilere *doğrudan ileti*; yazar tarafından kahramanlar adına söylenmiş iletilere *dolaylı ileti* denir.(Demirel, 2010: 59-60).

III.2. Çocuğun Sosyal Hayatına Dair İletiler

Sosyal hayat çocuğun gelişim alanlarından biridir. Sosyal alan gelişimi diğer alanlar ile ilişkili olduğu gibi kendi içinde de özerklik durumuna sahiptir. Bu özerkliğin en önemli unsurlarından biri de kendi doyumunu oluşturan duygusal doyurulma materyalleriyle özdeşleşmesidir. Bu materyallerin başında edebi eserler gelir, bu edebi eserlerin başında ise çocuğa görelik ilkesini içeriğinde en çok bulunduran masallar gelir. Dünya ve Türk edebiyatında çocuk edebiyatının gelişimi incelendiğinde de masalların

birinci konumda olduğu açıkça tespit edilebilir. Özellikle yaşayan bir masalcı olan Mevlâna İdris’in eserlerinde çocuğa yönelik iletileri tespit ettik.

İnsanlar toplum içinde birbirlerinden destek ve yardım alarak hayatlarını devam ettirirler. Her fert sosyal hayatın bir parçasıdır, bununla birlikte toplum hayatı içinde, her şeyin istenildiği gibi olduğu söylenemez. İnsanlar arasındaki düşünce, tutum ve davranış farklılıkları iletişimi ve anlaşmayı zorlaştırır.

Mevlâna İdris, Çınçınlı Masal Sokağı isimli masal kitabının ön sözünde şöyle demektedir:

“Biliyorum sesim bir karınca türküsünden daha hafif olacak biliyorum dünya küçüldükçe insanların birbirine olan yabancılığı büyüyecek. Biliyorum telefonlar oldukça insanlar birbirini görmeyecek. Biliyorum birbirimizi hiç görmeden öleceğiz.”(Zengin, ÇMS:3).

Bugün içinde yaşadığımız dünya eskiye nazaran çok değişmiştir. İnsanların yaşayışı, düşünceleri, ihtiyaçları ve daha birçok konudaki durumları yüzyıl önceki insanlardan farklılık göstermektedir. Mevlâna İdris, içinde yaşadığımız modern dünyaya tepkilidir. Onun tepkisi sosyal hayat içinde bulunan çarpıklıklardır. Masallarında da dolaylı yollardan verdiği bu iletilere, “Vay Canına” isimli deneme kitabında da rastlamak mümkündür. Yazar, “Modern Dünya Dönüyor” denemesinde konuya şu şekilde temas ediyor:

“Modern dünyada insanların hayatı belgeler ve evraklarla kuşatılmıştır. Çoğu zaman insana değil belgeye inanılır. Kırmızı ışık yanarken karşıya geçerseniz bir otomobil sizi hasır gibi yere serebilir. Çünkü modern dünyada insana değil trafik lambalarına bakılır. Eğer hasta olur cebinizde para olmaksızın bir hastaneye gitme gafletinde bulunursanız, hastaneden ölmüş olarak çıkabilirsiniz. Çünkü modern dünyada hastaya değil harcamaya bakılır. İnsan ile modern dünya ilişkilerine baktığım zaman tedirgin oluyorum. Çünkü modern dünyanın belgeleri, kırmızı ışığı ve hastaneleri çeşitli ve karmaşık makinelerinin yanı sıra pek çok kural ve kurumu insanlığın aleyhine işliyor. Modern dünya benim aleyhime dönüyor. Kurum ve kuralların

yerine, hepimizin onur ve özgürlük isteği gerçekleşmedikçe modern dünya böyle dönmeye devam edecek. Ama bir çıkış yolu olarak modern dünyanın tersine dönmeyi -kendim için- öneriyorum. Ya da riskli olmakla birlikte bir yol daha var: Modern dünyadan daha hızlı dönmek.”(Zengin, 1997:128, 129).

Mevlâna İdris bir yazar ve düşünür olarak dünyada yolunda gitmeyen bazı hadiselerle göndermede bulunuyor. Bir yalanın dünyayı ne hale getirebileceğini, yazar “Soruların Anlamı Yok” isimli şiir şeklindeki denemesinde şöyle anlatıyor:

*“Bir adam bir adama yalan söylüyor
Hava kirleniyor
Böylece
Kuşlar niçin ölüyor
Savaşlar niçin çıkıyor
Sirenler niçin çalıyor
Yıldızlar niçin gözüküyor
Hayat niçin çekilmiyor
Ve asfalt niçin büyüyor
Toprak niçin susuyor soruları anlamsızlaşıyor
Çünkü
Bir adam bir adama yalan söylüyor.” (Zengin, 1997:168).*

Mevlâna İdris, sosyal hayata önem verir. İnsanda, sosyal hayatta yaşananlar noktasında bir iz bırakmayı amaçlar. Yazarın sosyal hayata dair iletileri şöyledir:

İnsanların çoğu para kazanmak, kendi hayatını ve bakmakla yükümlü olduğu insanların hayatlarını devam ettirmek veya kaliteli bir hayat sürdürmek için çalışırlar. Para kazanmak hayatın gayesi değildir. İnsanlar ellerinde paraları var diye çalışmazlarsa tembelliğe, rahata ve rehavete düşerler. Bu, hem insan hem de toplum için zararlıdır. Paranın çokluğu ile insanın çalışmaya son vermesinin zararlı olduğu iletileri şöyle verilmiş:

“Doğru söylüyorsun, artık işe gitmememe gerek yok” dedi ve işe gitmedi. Evine döndü. Elindeki paralar kendisine yıllarca yetecek

kadar çoktu... Eve dönüp sırt üstü veya yan üstü yatmamak için bir sebep yoktu.”(PDA, 2004).

Hayata farklı bakamayan insan, hayatı monoton olarak algılar. Her zaman aynı şeylerin olduğunu, aynı işlere belli reaksiyonların verildiğini görür. Aslında bu bir noktada dünyanın düzenidir, monotonluk değildir. Hayatın işleyişi ve görünüşü itibarı ile normal olduğu iletisi şöyle:

“Akşam ve sabah oluyordu. Milyonlarca insan işe gidiyor ve evine dönüyor, arabalar çalışırken egzozlarından duman çıkıyor, musluklar açıldığı zaman su akıyordu. Dünya dönüyor ve görünüşte her şey normal işleyişiyle ilerliyordu.” (PDA, 2004).

Hayatın meşguliyeti ve telaşı içinde insanlar kendilerinden başka bir şey düşünmeyebilirler. Yanı başımızda duran ve insanlara milyonlar dağıtan kişiler veya yeni fırsatlar çıksa bile farkına varamadığımız anlar olabilir. Telaşın insanın etrafını görmesini nasıl etkilediğini yazar bu iletisiyle veriyor:

“Geçip gidiyordu insanlar, geçip gidiyordu. Kimse siyah kaşkollü adamın farkında değildi. Çünkü herkes talaşlıydı.” (PDA, 2004).

Toplumsal önemli dinamiklerinden medyayı oluşturan iki önemli unsura - gazetecilere ve televizyonculara- sadece “yazıyor ve söylüyorsunuz ve gereksiz sorular soruyorsunuz” diye eleştiri getiriyor. Gazetecilerin hayatın bütününe göremediğine dair ileti şu şekilde:

“Yazıyor ve söylüyorsunuz, yazıyor ve söylüyorsunuz. Her şey geçip gidiyor. Gözümüzün önünden büyük bir hayat akıyor ve sizin tutup bana sorduğunuz soruya bakın. Bu önemli değil ki diyerek gazetecilere ve televizyonculara büyük paralar vermişti.”(PDA, 2004).

Toplumu ayakta tutan para değil insanların çalışması ve gayretidir. Eğer her şey para ile hallolsaydı, her zenginin çok mutlu olması gerekirdi. Toplum hayatı, içinden en basit işleri dahi yapanların, aslı düşünüldüğünde, toplumun gerekli ihtiyaçlarını karşılayan birer azaları olduğu anlaşılır. İnsanlar çalışmadıkları veya bir başka deyişle

üretmedikleri takdirde sosyal hayat durma noktasına gelir. Devlet dahi zaafa düşer, insanlarda başına buyruluk ve itaatsizlik meydana gelir. Yazarın çocukların anlayacağı tarzda verdiği iletisi şöyle:

“Ayakkabıcılar da iş yapmıyordu artık. Perdeciler, elektrikçiler, saatçiler, trikocular, fırıncılar, öğretmenler, matbaacılar, kuyumcular... Çalışmıyordular. Siyah kaşkollü adam hepsine çok para vermişti... Çünkü artık kimse çalışmıyordu. Siyasi ve idari otorite tuz buz olmuştu. Kimse kimseyi dinlemiyor, herkes tek otoritenin kendisi olduğuna inanıyordu. Haksız sayılmazlardı. Kimse bir emri ve isteği yerine getirmede için herkes otorite veya başka bir şey sayılabilirdi. Bir şeyin yapılmasını isteyen, yalnızca kendisine yaptırabilirdi.”(PDA, 2004).

Bazı insanlar hayatın tek gagesini para kazanmak ve alışveriş yapmak olarak görebilir. Yazar bu yanlışlığı şu ileti ile veriyor:

“Parayı harcamak... Zaten insanlar da öyle yapıyordu. Sabah akşam para harcıyorlar, para harcamadıkları zamanlar ise, nasıl para harcayacaklarını düşünerek geçiriyorlardı.”(PDA, 2004).

İnsanların birine karşı olan sorumlulukları paraya bağlı olmamalıdır. Bireyin, toplum hayatında bilerek ya da bilmeyerek taşıdığı bir görev vardır. Her insanın taşıdığı bu görev toplum hayatının taşlarını oluşturur. Amaç hayatın işleyişi içinde bulunmaktır. Para ise araçtır. Eğer amaç para sahibi olmaksa parası olan, toplum hayatından çekilecek, bu da bir kargaşa doğuracaktır. Yazarın paranın bir araç oluşuyla ilgili verdiği ileti şu şekilde:

“Kimse çalışmıyordu. Canı sıkılan, canını sıkın adamın yanından ayrılıyordu. Kimse kimseye “dur gitme” demiyordu. Kimsenin kimseyi durduracak gücü de kalmamıştı. Devlet dağılmıştı. Doktorlar, avukatlar, askerler, hâkimler, polisler ve diğer görevliler artık çalışmıyordu.”(PDA, 2004).

Bir alışveriş vasıtası olan para, devlet tarafından tedavüle çıkarılan, üzerinde itibari değeri yazılı kâğıt ya da madeni iktisadi mübadele vasıtasıdır,(Doğan, 1996:888)

yani sadece bir araçtır. Amaç haline gelirse ve herkesin çok parası olup kimse çalışmazsa paranın hükmünün kalmayacağına dair yazarın iletisi şöyle:

“Para vardı. Herkeste çok ve fazla. Ama artık paranın alabileceği herhangi bir şey yoktu.(PDA, 2004).

Para yüzyıllardan beri alışverişte kullanılmaktadır. İnsanların paraya karşı olan müptelalığı üzerinden yazar mesajını veriyor:

“Göç esnasında insanlardan bazıları, Para, belki en değersiz nesne olduğu halde yüzyılların verdiği alışkanlıkla beraberlerinde para taşıyorlardı.”(PDA, 2004).

Paranın insanı tutsak hale getirdiğini ve ancak kişinin onu bir araç olarak görmesiyle özgür olabileceğine dair iletisi şu şekildedir:

“Sağır adam bir tomar parayı eline alıp uzun uzun baktıktan sonra paraları yırtmaya başladı. Aaa, paraları yırttıkça kulakları duymaya başlıyordu.”(PDA, 2004).

Paranın insanları ve toplumu yanlış yollara sürüklediğine ve paraya esir olan insanların hayatta kayba uğradığına, para için insanların gözlerinin kör olduğuna, bunun yanında paraya gereğinden fazla değer vermeyen insanların gerçek mutluluğu kazandığına dair ileti şu şekilde veriliyor:

“Kimse senin kadar cesur değildi. Paraları yırtmak kimsenin aklına gelmedi. Herkes paranın üzerine titredi ve görüyorsun artık kimse yok. Kaybettiler.”(PDA, 2004).

Zamandan tasarruf etmek her insanın arzulayacağı bir şeydir; ancak yazar, bunu farklı şekilde ifade etmiştir. İleti şu şekilde:

“Yemek yemeden yaşamak mümkün olsaydı daha iyi olurdu diye düşünüyorum. Böylece daha fazla zamana kavuşurduk. Dünyadaki yüzbinlerce fırıncının benimle aynı fikirde olmadığına eminim.” (SP,18).

İnsan, birçok konu hakkında sınırsızca düşünebildiği gibi birkaç konu hakkında da yoğunlaşabilir. Çocukların düşünceleriyle yetişkinlerin düşünceleri farklıdır. Yaşlı

insanlarınsa yaşlılık, hastalıklar ve toplumsal olaylar ile ilgili düşünceleri vardır. Yazarın konu ile ilgili iletisi şu şekilde:

“Çok şey düşünmüştü altmış yılda bunların çoğunu hatırlamıyordu. Hatırladıklarının da ne işe yaradığını pek bilmiyordu. Düşünüyordu yine.” (DA, 2004).

“Özellikle yıldızlar ve yaşlılık üzerine çok düşünüyordu. Romatizma ve yoksulluk, çok düşündüğü diğer iki konu idi.”(DA, 2004).

Düşünce kişinin özeliidir. İnsan isterse bu düşüncesini paylaşabilir ya da paylaşmayabilir. Yazarın “Düşünen Adam” isimli hikâyesinde istemeden yüksek sesle düşünen bir adamın öyküsü anlatılıyor:

“Düşünüyordu adam, ama düşünürken hiç farkında olmadığı bir değişim vardı: Sesli düşünme!”(DA, 2004).

Toplumumuzda bir adet olarak küçükler, büyüklere oturmak için yer verirler. Bu kural günlük hayatta kullandığımız toplu taşıma vasıtaları için de geçerlidir. Lakin günümüzde mesafelerin uzaması ve genç neslin başkalaşmasıyla ulaşım araçlarında büyüklere yer vermeyen gençlerin sayısı artış göstermektedir. Bu da neslin yozlaştığının bir göstergesidir. Yazar şu iletiyle mesaj veriyor:

“Bilet alıp otobüse biniyordu. Oturması için kimse kendisine yer vermediğinde “Benim gibi yaşlı bir adama bu yapılır mı terbiyesiz gençler.” diye düşünüyordu.”(DA, 2004).

İnsanlar alışveriş yaparken güvendikleri yeri tercih ederler. Bilmedikleri bir yerden alışveriş yapacakları zaman tedirgin olabilir, bunu ifade de edemeyebilirler. Hele alacakları gıda maddeleri ise, bu tedirginlik artarak devam eder. İşte bu düşünce trafiğini yazar “Düşünen Adam’ın” ağzında şöyle ifade ediyor:

“Kasaba giriyordu adam “Şimdi yine bana yağlı ve kokmuş parçaları verecek bu eşek kasap, üstelik bir ton para alacak.” diye düşünüyordu. Kasap, elinde bıçağı öylece kalıyordu.”(DA, 2004).

Zaman zaman yaşlılar, gençlere tecrübelerini aktarmak ve nasihat vermek isteyebilirler. Bu nasihatler öznel ve çocuklar için olumlu örnekler içerebileceği gibi olumsuz iletiler de içerebilir:

“Parktan geçerken oynayan çocuklara bakıyordu adam ve farkında olmadan sesli düşünüyordu: “Bir gün gelecek siz de benim gibi ihtiyarlayacaksınız, oynayın çocuklar oynayın, kimseyi dinlemeyin. İçinizden geldiği gibi oynayın. Hatta terli terli su için. Boş verin büyükleri, onlar sizi anlamaz ki...” diye düşünüyordu.”(DA, 2004).

Toplum hayatında alınan her malın veya hizmetin karşılığının ödenmesi esastır. Alınan şeylerin beğenilmemesi durumunda gerekli kanuni haklar mevcuttur. Ancak para vermemek veya başka bir yol izlemek uygun olmayabilir. İletide para vermek istemediğini ama yine de parayı vereceğini söylüyor:

“Aaah ah, köfteyi yine pişirmemişler, aslında parayı vermeden sıvışmam gerek.”(DA, 2004).

Toplum hayatında kaba ve görgüsüz insanlarla karşılaşılabilir ancak onlara karşı kaba davranılarak bu sorun çözülmez. Yazar, karakterini sesli düşündürerek, insanın ifade etmek istediği ancak terbiyesinin müsaade etmediği durumların iletisini veriyor. Bu ileti olumsuz davranış oluşturabilir:

“Yürürken kalabalıkta biri kendisine çarptığında “Düpedüz hayvanlık yapıyor, yürümesini bile öğrenememiş.” diye düşünüyordu. Sesli sesli tabii.” (DA, 2004).

Düşünme kabiliyetinin insana verilmiş en büyük nimet olduğu bilinir. Ancak kimseye fark ettirmeden düşünebilmenin de ne büyük bir nimet olduğunu herkesin kavrayabileceği tarzda veriyor:

“Cüzdanım ceketin sol iç cebinde, iyi ki bunu kimse bilmiyor” diye sesli düşünüyor, bunu duyan bir yankesici az sonra cüzdanı yürütmüş oluyordu.” (DA, 2004).

İnsanlar her zaman gerçeği öğrenmek istemeyebilir. Herkes hakkında her düşündüğümüzü de insanların yüzlerine karşı söylemeyiz. Atasözünde dendiği gibi

“Her istediğini söyleyen istemediğini işitir.” İnsanların tavır ve davranışlarını tahmin ederek söyleyeceklerimizi önceden hesaplamak en doğrusu olabilir. Aksi halde insanın başına neler gelebileceğinin iletisini yazar şöyle veriyor:

“Adamın etrafındaki dostları, bu fazla açık sözlü sesli düşünceleri duydukça birer birer kendilerini ve dostluklarını çektikleri için, adam her geçen gün biraz daha yalnızlaşıyordu. (DA, 2004).

Dünya hayatının anlamı ve insan sevgisi hakkında pek çok düşünür yorum yapmıştır. . Hayatın kıymetini bilme, sevgi ve hoşgörü yazarın iletilerindendir:

“Hayatın kısalığından söz ediyordu. Aşkın bu dünyadaki en güzel şey olduğundan söz ediyordu. “herkes ölecek” diyordu.” (DA, 2004).

Hayatın telaşı içinde insanlar, hayatın güzelliklerinin farkına varmadan yaşıyor olabilirler. Hayatın güzelliklerine vakıf olma ile ilgili ileti şu şekilde:

“ ‘Yarın güneş yine doğacak, çiçekler yine açacak, insanlar işe geç kalıyorum diye yine telaş edecek mi?’ diyordu.”(DA, 2004).

Vicdan ve merhamet insanda bulunan en kuvvetli duygulardır. Merhamet sahibi kişinin merhametsiz olanları anlaması da haliyle zordur. Herkesin bu dünyayı terk edeceği ve hiçbir kötülüğün sonsuza kadar sürmeyeceği ise merhamet sahiplerinin en büyük tesellisi olsa gerek:

“Kötülerin nasıl bu kadar rahat yaşadığını anlamadım ama önemsiz, bu dünya onlara da kalmaz.” diyordu.”(DA, 2004).

İnsanların birbirinden uzaklaşması ve her insanın kendi kabuğuna çekilmesi yirmi birinci yüz yıl insanının bir özelliğidir. Yoğun iş hayatı ve herkesin kendine yetebilme düşüncesi insanları yalnızlaştırıyor. İnsanların dostluk kurma ve paylaşma istekleri azalıyor. Konu ile ilgili olarak yazar şu iletiyi veriyor:

“Üç kişilik çorba pişiren kaç kişi, bu çorbayı beraber içecek üç kişi bulabilir, hepimiz hepimize bu kadar yabancılaştırmak olmaz mıydı?” diyordu.(DA, 2004).

İnsanların, bu dünyadan göçmeden önce, kalıcı bir eser bırakma istekleri hep olmuştur. Yazarın bu husustaki iletisi şöyledir:

“Keşke bu çeşme, suyu akan bir çeşme olsaydı.” Diyordu. Sonra öldü herkes gibi. Tabuta girerken birkaç cümle işitildi. Mezara kondu. Sonra kimse gidip dinlemedi adamı. Belki düşünüyordu. Bilemiyoruz. Hiç bilemiyoruz.” (DA, 2004).

Hiçbir nesnenin sahtesi, aslının yerini tutamaz. Bunu fark etmek için o işin ustası olmaya gerek yoktur. Öte yandan insanları kandırmak, toplum nazarında hiç hoş karşılanmaz. Yazarın canlıların kopyalanması ile ilgili olarak verdiği iletiler şöyle:

“Profesör Haşır Huşur, burnunun ucuna kadar inen gözlüklerinin üstünden bu iki pireye baktı. Birisi gerçek, diğeri kopya iki pire... Onlar da profesöre baktılar. “ senin adın gerçek, senin adın yalan olsun” dedi Profesör Haşır Huşur. Tabii pireler bunu anlamadılar. Senin adın dik kulak, senin adın da sahte dikkulak olsun” dedi Profesör. Tavşanlar bunu anlamadılar. Senin adın keskin diş, senin adın da sahte keskin diş olsun.” dedi Profesör. Ama köpekler bunu anlamadı hiç.” (PHH, 2004).

Hayatı her yönüyle sevebilmek gerekir. Mutlu yaşamak için şikâyet etmemek önemlidir. Kusur aramak insanı huzursuz yapar. İnsan sürekli şikâyet halindeyse hayattan bir memnuniyetsizliği var demektir. Bu da insanı mutsuz eder. Yazarın hayatı sevmek ile ilgili iletisi şöyle:

“Elli iki bahar görmüş bu adam hayatın hiç de şikâyet edilecek kadar kötü olmadığına inanırdı. Şehrin en çok ıslanan adamı oydu, yağmuru seviyordu.” (YŞA, 2004).

Dünyada kimseyi hor görmemek, kınamamak gerekir. Hele bir insanı mustarip olduğu bir dertten dolayı kolundan tutup atmak, kendi rahatı için başkasını rahatsız etmek doğru değildir. Aynı dertler, sıkıntılar yarın o insanların da başına gelebilir. Yazarın verdiği ileti şu şekilde:

“Sonra elli iki yaşındaki adamın kolundan tutup şehrin dışına çıkardılar. Ve ona dediler ki: “ Bir daha buraya dönme seni

istemiyoruz.”... Ertesi gün şehirdeki herkes, ama herkes gazete okurken öksürmeye ve ormanın derinliklerinden gelen bir geyik sesi duymaya başladılar.”(YŞA, 2004).

Sadece küçüklerin büyüklere saygı duyması yeterli değildir, büyüklerin de küçüklere saygı duyması gerekir. Birisinin yaşça diğerinden büyük olmasından dolayı onu ezebileceği manası çıkarılamaz. Yazar altmış yaşında doğan adamın hikâyesini anlatırken verdiği ileti şu şekilde:

“60 yaşında doğan çocuklarınız, eğer okula gitmek isterlerse 54 yaşında okula başlamaları gerekir ve sanıyorum 25-30 yaşlarında olması gereken öğretmenler onlara asla sopa filan atamazlar ve hatta öğrencilerine karşı kendilerini korkuyla karışık bir saygı duymak zorunda hissederler.” (TA, 2004).

İnsanlar, hayatlarına devam ederken her gün aynı şeyleri yapabilirler. Birçok insan bunu çok doğal karşılar ve hayatlarına devam ederler ancak bazı insanlar yaşadıkları hayatı sorgular ve günlük hayatın vazgeçilmez unsurları bile onları rahatsız edebilir. Hayatın sıradanlığı ile ilgili yazarın iletisi şu şekilde:

“Televizyon seyretmekte böyleydi, her gün. Su içmekte böyleydi, her gün. Pijamaları giymekte böyleydi, her gece. Yüzünü yıkamakta böyleydi, her sabah. Çöpü doldurmak ve boşaltmak da böyleydi, daima. Para kazanıyordu ve paralar bitiyordu hep. Üff... Sıkıcıydı yani.” (KA, 2004).

Hayattan sıkılan ve bunalan insanlar bu buhranlı hayatlarının bitmesi için en iyi çözümün değişiklik olduğunu zannederler. Basit, küçük şeylerle hayatlarına yenilik katmaya çalışırlar. Bu değişiklikler her zaman istenilen sonucu vermeyebilir. Zengin’in verdiği ileti şu şekilde:

“Değişmez miydi bazı şeyler? Mesela yeni pijamalar alsa, daha büyük bir çöp bidonu, gazetesini değiştirse, yemeklerini her gün değişik lokantalarda yese, televizyonun bulunduğu odayı değiştirse, saçını farklı biçimde kestirse, yüzünü suyla değil ayranla yıkasa... Uzun uzun düşündü adam. Hayır değişmezdi bir şey. Yine sıkılacaktı.”(KA, 2004).

Beğenilmek ve takdir edilmek bireyi memnun eder. Bu insan fitratının bir tezahürüdür. Toplum içinde de topluma aykırı insanlar pek hoş karşılanmaz ve insanlar onlardan uzak durmayı tercih ederler. Bu, farklılık arayan kimse için çok fazla bir şey ifade etmez. Onlar, bildikleri yoldan ayrılmak istemezler, hatta bunu kendilerine dert bile etmeyebilirler. Kuş Adam masalında konu ile ilgili ileti şöyle:

“İnsanlarla ve şehirle arasında bazı problemler oluyordu, ama bunu büyütmek gerekmezdi değil mi? Kuş olmayan ne anlayabilirdi ki kuş olandan.”(KA, 2004).

Günümüzün çocukları, teknoloji çağının getirdikleri ile ilgilenmekten çocuk gibi yaşamayı unutuyorlar. Eski çocuk oyunlarını bilmiyorlar. Parklarda oynamaktan sıkılır hale geldiler. Bu çocuklar bilgisayar, televizyon, telefon, internet vb. teknolojik aletlere kendilerini kaptırıp sanal bir dünyada yaşayarak gerçek dünyadan kopmaya başlıyorlar. Yazar gerçek eğlencenin parklarda olduğunu anlatmak için bu iletiyi veriyor:

“Çocuklar, havanın güzel olduğunu görünce her zaman yaptıkları gibi parka gittiler. Ve her zaman yaptıkları gibi kimi salıncağa binmeye, kimi kaydıraftan kaymaya kimileri de futbol oynamaya başladı.”(DDA, 2004).

Yazara göre, Batı kültürü bizim kültürümüzü öyle kuşatmıştır ki artık çocuklarımız bize ait olan yiyeceklerden ve içeceklerden zevk almaz hale gelmiştir. Hamburger, pizza, cips gibi fastfood yiyeceklerini; kola, gazoz vb. asitli ve yapay içecekleri bizim kültürümüze ait olanlara tercih etmektedir. Yazar bu iletide kültürümüze ait olan yiyecek ve içecekleri çeşit çeşit saymakla beraber batı kültürüne ait suni ve fabrikasyon herhangi bir yiyecek ve içekten bahsetmiyor. Çocuklara *“Lezzetli olan bunlardır, bu yiyecekler bizim kültürümüze aittir.”* iletisi veriliyor:

“Aaa! Parkın her yerinde inanılmaz güzellikte yemekler belirdi birden. Çocuklar zaten acıkmış oldukları için kızarmış tavukları, köfteleri, zeytinyağlıları, patates kızartmalarını, sarmaları, dolmaları büyük bir iştahla yemeğe başladılar. Aman Allah’ım her şey ne kadar nefisti öyle”... “Ve parkın her yerinden muhteşem içecekler fişkırmaya başladı. Limonatalar, meyve suları, ada çayları, dağ naneleri, portakal suları, muzlu sütler, bal şerbetleri, ayran...

Çocuklar çok sevdiler bunu da... Fışkıran her şeyden içmeye, her şeyin tadına bakmaya başladılar. Nefisti bütün içecekler..." (DDA, 2004).

Günümüzün gençleri ve çocukları bizim musikimizi pek dinlememektedirler. Yazar güzel müziğin hayatın önemli bir yapı taşı olduğunu iletisinde böyle sunuyor:

"Ve birden harika bir müzik doldurdu parkı. Hiç kimse ömründe böyle güzel ve insanın içine işleyen bir müzik duymamıştı. Çocuklar müziğin ritmiyle oynamaya başladılar ve bir süre sonra müzikle bütünleşerek kendilerinin ötesine geçtiler." (DDA, 2004).

İnsanı hayatta pek çok şey mutlu edebilir. İnsan mal, mülk, parayla da kendisini mutlu hissedebilir ancak gerçek mutluluk insan sevgisidir. Kaybedilen maddi şeyler geri kazanılabilir, kaybedilen sağlık bile geri kazanılabilir ancak vefat eden akraba ve dostlar, anne-baba ve çocuklar bir daha geri gelmezler. Bundan dolayı bu dünyada hayatını yitiren insanlara kavuşmak ancak öte dünyada mümkün olabilir. Konu ile ilgili yazarın iletisi şöyle:

"Rüya mıydı bütün bunlar? Rüya değildi. Parktaki çocuklar, büyük bir sevinçle koşup bu kaybettikleri yakınlarına sarıldılar. Hele içlerinden birinin kaybettiği ağabeyiyle kucaklaşması herkesin gözünü yaşarttı. Bir çocuk da babasıyla kucaklaştı sessizce. Babası çok sarıldı çocuğa. Çok. Parktaki bütün çocuklar çok ama çok iyiydiler." (DDA, 2004).

Sebebi ne olursa olsun çocukların gece sokağa çıkmasına pek izin verilmez. Çünkü gece karanlığında savunmasız olan çocuğun başına ne denli bir hal geleceği bilinemez. İnsanlar gece karanlığında koşarak üzerine gelen köpekten korkar ve çaresiz kalabilirler. Konu ile ilgili ileti şöyle:

"Gece iki kardeş evlerine dönüyorlardı. ... İki kardeş bunun bir yıldız olmadığını çok çabuk anladılar. Çünkü yıldızlar havlamaz. Bu bir köpekti ve iki kardeşin yıldız zannettiği şey köpeğin dişleriydi. Köpek çocuklardan birisini ısırma için hızla atladı..." (FK, 2004: 6).

Günümüz geçlerinin en büyük zaaflarından biri de bilgisayar düşkünlüğüdür. Bu bilgisayar düşkünlüğü kitabı ve kütüphaneyi terk etmeyi de beraberinde getirmiştir. Bilgisayar, çağın en büyük icadı ve bilgiye en kolay ulaşmanın vesilesidir. Ancak kitap, bilim tahsilinde ve kişinin şahsi gelişiminde önemini halen korumaktadır. Yazar Zengin, başına kitapla vurulan bir köpeğin bilgin, bilgisayarla vurulan köpeğinse mevta olduğu iletisini masalında şöyle veriyor:

“Gerçek bütün açıklığıyla ortadaydı. Çocuk ansiklopediyi hızla köpeğin kafasına indirince, ansiklopedideki bütün bilgiler, bütün yazılar olduğu gibi köpeğin kafasına geçmişti. ... Köpek sorulan bütün sorulara büyük bir ciddiyetle cevap veriyor ve bilim adamı gibi davranıyordu.”(FK, 2004: 12)(Bunu gören bir başka çocuk bir zaman sonra) “Ve... Elinde tuttuğu süper bilgisayarı ansızın (köpeği) Sisi’nin kafasına indirdi. Sisi’nin önce gözleri, sonra da bütün dünyası karardı ve olduğu yere yığılıp kaldı. Ölmüştü. ... Sahibi hıçkırarak ağlamaya başladı. “Ben böyle olmasını istemiyordum. Her şey bu bilgisayarın yüzünden oldu.” dedi. Birden çocuk bilgisayarı havaya kaldırıp hızla yere çarptı. Bilgisayar parçalanmıştı.”(FK, 2004: 23).

Yardımlaşmak sadece insanlara has bir kavram değildir. Doğadaki birçok canlı hayatını yardımlaşarak devam ettirir. Aynı tür canlıların birbirlerine yardımına çokça rastlanır. Yazar, masalında eşeğin kuşlardan yardım istemesi ve kuşların da yardım edeceklerine söz vermesiyle alışılmışın dışında bir mesaj veriyor:

“Bir gün su için sekiz kuşa rastlayınca “N’olur bana yardım edin!” diye söze başladı ve onlara uzun uzun uçuşma isteğinden söz etti. Sekiz kuş bu eşeğin kafayı yediğini düşünüp eşeğe, uçuşmasının mümkün olmadığını anlatmaya çalıştılar. Ama eşek öyle yalvardı, öylesine gözyaşı döktü ki kuşların buna yüreği dayanmadı. Eşeğin uçuşması için ellerinden geleni yapacaklarını söylemek zorunda kaldılar.”(UE, 2004: 11).

Toplumdaki önemli unsurlardan biri de meşveret etmektir. Bir karar almadan önce birlikte hareket edecek kişilerin fikir alışverişi yapmaları onların daha doğru karar

almalarını sağlayacaktır. Parlamentolar da bunun için vardır. Zengin'in bu iletisi demokrasiye işaret ediyor, çocuklara bu hassasiyeti kazandırmak istiyor olabilir:

*“Kuşlar hemen toplanıp eşeğin durumunu görüştüler ve sonuçta birkaç kuşun karşı çıkmasına rağmen eşeği uçurma kararı aldılar.” ...
“ sekiz yüz kuş ormanda yeniden toplanarak bu işi sona erdirme kararı aldılar. Yaşlı bir kuş eşeğe kanat takılmasının bir hata olduğunu ve yeryüzündeki hayvanların hayatlarının anlamlarının ancak yeryüzünde olduğunu söylediğinde bütün kuşlar ona hak verdiler.”(UE, 2004: 12-20).*

Bir kedinin bilinçsizce yaptığı hareket üzerinden çocuklara çok önemli bir ders vermeyi amaçlayan Zengin, çocuklara tehlikeli şeyleri tanıtıyor ve onlarla oynanmaması gerektiğinin iletisini şöyle veriyor:

“Bu böyle olamayacaktı. Mutfığa geçti. Bir köşede duran gazyacı şişesini görünce kuyruğunu şişenin içine sokup yarısına kadar gazyacağına batırdı. Sonra da yemeği pişirmekte olan tüp gaz ocağının üstüne sıçrayıp kuyruğunu yavaşça mavi aleve değdirdi. Sekiz defa miyav sesi duyuldu.”(KDK, 2004: 8).

Tehlikeli durumlarda olaya kendimiz müdahale temek yerine yetkili kişileri çağırmak en doğru olanıdır. Bir yangında evin hanımının itfaiyeyi araması benzer bir durumla karşılaşacak olan çocuklar için önemli bir ileti teşkil etmektedir:

“Evin hanımı kuyruğundan dumanlar çıkan kediyi görünce çoktan itfaiyeye haber vermişti bile.”(KDK, 2004: 20).

İnsanlar cemiyet içinde yaşanacak bir düzen kurarlar. Bu düzenin kurucusu da devletlerdir. Dünya üzerinde yönetim biçimi farklı devletler bulunur. Devlet başkanı belli yetkilerle donatılmış ve devletin yönetim biçimine uygun bir unvan almıştır. Yazar bu kavramı öğretmek için iletisini şu şekilde veriyor:

“İnsanların topluca yaşadığı her yerde genellikle bir kral vardır, adı kral olsa da olmasa da. Hayvanların topluca yaşadığı yerlerde de genellikle bir kral bulunur. Aslanlar ormanda canları ne istiyorlarsa onu söyleyebilir, çünkü kraldırlar.”(VA, 2004:4).

Toplumsal düzenini sağlamak için kanunlar vardır. Herkes kanunlar önünde eşit olmalı ve devlet adaleti tesis etmelidir. Hiç kimsenin suç işleme özgürlüğü olmadığı gibi suç işleyen kişi, ben bunun suç olduğunu bilmiyordum diye mazeret üretemez. Yazarın konu ile ilgili iletisi şu şekildedir:

“Aslanın ilan ettiğı şey kanun gibi algılanırdı ve herkes ona uymak zorundaydı. Hayvanların “Bu emri duymadım.” gibi bir cümle ile kendini savunması imkânsızdı. Çünkü aslanın emrini duyan her hayvan, bunu duymayan hayvanlara iletmekle görevliydi.”(VA, 2004:4).

Kanunlar önünde herkesin eşit olması gerekir, ancak bazı özel durumlar istisna tutulur. Bunlardan biri de kişinin ceza ehliyetinin olmamasıdır. Toplum içinde herhangi bir özürlü bulunanlar, ceza konusunda olduğu gibi birçok konuda, özürleri oranında sorumlu tutulmazlar. Kanun yapıcılar onlara bu anlayışı sağlamışlardır. Zengin, konu ile ilgili iletiyi şöyle aktarıyor:

“Bu ormanda yaşayan bir köstebek doğuştan sağır olduğu için hiçbir emir ve yasağı duymazdı. Bu yüzden sorumsuzdu. Aslan doğuştan sağır olan bu köstebeğe hiçbir zaman ceza vermez, onu hoş görürdü.”(VA, 2004:4).

Toplumda huzur ve barış ortamı sağlanırsa insanlar daha rahat ve mesut bir hayat sürerler. Toplumdaki huzurun sağlanmasının da birinci şartı toplumu oluşturan fertlerin birbirlerine, birbirlerinin hayatına, şahsiyetine ve özgürlüğüne saygı duymasındır. Güçlü olanın zayıfı ezdiği ve kendisini her şeyden üstün gördüğü bir toplumda huzur, refah ve barış olmaz. Yazar özlenen dünya ve topluma dair iletisini şu şekliyle veriyor:

“Ormanda artık avını korkutmak için uluyan, bağırın, haykıran, kükreyen bir hayvanın ya da korkudan çığlık atan bir hayvanın sesi duyulmuyordu. Bunun yerine şarkılar duyuluyordu, şiirler okunuyordu. Hiçbir hayvan, hiçbir hayvan tarafından yenmediğı için hayvanların sayısı her geçen gün artıyor, orman nüfusu sürekli yükseliyordu... Gece yıldızlara bakarak, gündüz şelaleye bakarak şarkılar söylüyordu hayvanlar.”(VA, 2004: 16).

Devlet başkanı devletin istikbalinden sorumludur. Bulunduğu konum gereği devlet başkanlarının, toplumun düzenini sağlayan kanunlara riayet etmesi gerekir. Herkesin gözü önünde bulunan bir kimse, kendi koyduğu kanunları kendisi çiğnerse toplumda hiçbir birey mutlu olmaz. Çünkü halk da o kanunları tanımaz ve konulan kurallar uygulanmayan, amacına ulaşamayan kurallar haline gelir. Konu ile ilgili ileti şöyle:

“Ormandaki hayvanların silahı yoktu ama bir kralı vardı. Bu kral, uzun zamandır ormanda et yemeyi, dolayısıyla hayvanların birbirini öldürmesini yasaklayan kraldı. Koyduğu yasağa ilk uyan da kendisiydi. Yoksa bir yasa çıkarıp bu yasayı ilk ihlal eden kendisi olursa ne olurdu? Ne olacağını aslan biliyordu. Biz de biliyoruz. O yasa uygulanamazdı, bir süre sonra çöplüğe giderdi.” (VA, 2004: 22).

İnsanların birlikte yaşaması sosyal hayatın kendisidir. Birlik ve beraberlik şuurunu kaybetmeyen toplumların sırtları asla yere getirilemez. Savaş, kıtlık, doğal afet gibi toplumun genelini ilgilendiren olaylarda birlik ve beraberlik gösteren milletler başlarına gelen felaketi kolayca aşarlar. Daha da güçlenmiş olarak yollarına devam ederler. Zengin bu konu ile ilgili iletisini şu şekilde aktarıyor:

“Avcılar dehşet içindeydiler. Etraflarını çepeçevre saran bu hayvanlar böyle nasıl örgütlenmiş ve kendilerini kuşatma altına almışlardı. Ama bu avlanmaktan öte bir şeydi. İçlerinde kırk yıllık avcılar vardı, böyle bir şey hiç görmemişlerdi.” (VA, 2004: 28).

İnsanlar birbirlerine destek oldukça mutlu olurlar. Gerçek mutluluk insanın yanındaki ile mutlu olması yardımlaşması ve paylaşmasıdır. Aksi halde toplum içinde yaşayan insanlar birbirlerinden soğur ve koparlar. Yazarın sosyal hayatımıza yönelik önemli bir iletisi de şu şekilde:

“Üzmek istemezdim.” dedi. “Üzmüyorsun ki” dedi çocuk. “Birisini şarkı söylerken duyduğunda dur ve dinle. Birisi seni çağırıp bir şey istediğinde dur ve dinle. Birisi sığınacak bir yer arıyorsa ona yardım et. Birisi yalnız yürüyorsa onun ayaklarına bak, gözlerine bak

ve ona eşlik et, azalt yalnızlığını. Birinin yalnızlığını azaltırsan ne olur biliyor musun?”

“Bilmiyorum. ”dedi uğurböceği.

“Birisinin yalnızlığını azaltırsan kalbinde üç çiçek açar.”
(DEU, 2004: 21).

Hayatta mutlu olmak bütün insanların en tabii hakkıdır ancak hayat içinde meydana gelen aksilikler insanların mutluluklarına engel olurlar. Bir çocuk çok kolay mutlu olabilir ancak içinde savaş olan bir şehirde kan ve gözyaşları ile günlerini geçiriyorsa bu biraz zordur. Bu hususta yazarın iletisi şöyledir:

“Ama çocuk yeniden bir soru sordu: “Mutlu musun yaşamaktan?” “Şeyy, elbette.” dedi uğurböceği. “Ben de olmak isterdim.” dedi çocuk... “Biliyor musun bir bomba bir evin üzerine düşünce ne olur?”(DEU, 2004: 20).

Milletlerin tarihi, sanatı, kültürü, dili, edebiyatı manevi hazinelerindendir. Milletler bu değerlerini koruyarak varlıklarına devam ederler. Bunları gelecek kuşaklara aktararak sosyal hayat içindeki yerlerini alırlar. Bunlardan bir tanesi de çocuklarımızın unuttuğu, televizyona ve bilgisayar oyunlarına değiştiği, masallarımızdır. İleti şu şekilde:

“Ama ortaya bir sorun çıktı! Köydeki hiç kimse ama hiç kimse bu uzun gecelerin vazgeçilmez dostu olan masalları bilmiyordu. Hepsi de yabancı adamın boş torbasına anlattıkları masalların tümünü unutmuşlardı. O yabancı adam köydeki masalları almış ve gitmişti.”
(MAA, 2004).

Şehir hayatını yaşayan insanlar hemen her gün aynı şeyleri yapmaktan yorulurlar ve bıkarlar. Monoton bir hayat yaşamak insanların hem beden hem de ruh sağlığına ciddi zarar verebilir ancak pek çok insan bunu umursamaz ve dikkate almadan monoton hayatlarına devam ederler. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Ama küçük şehirdeki insanlar uzun süreden beri hayatlarını hiç değiştirmeden yaşıyorlar ve doğrusu değiştirmeyi de düşünmüyorlardı. Sabah olunca herkes işine gidiyor, akşam evlerine

gelip yemek yiyor, sonra oturup televizyon seyrediyor, sonra da yatıp uyuyorlardı. Sabah olunca tekrar işe gidiyorlardı ve bu, böyle devam ediyordu.”(TBŞ, 2004).

Bazı insanlar işbirliği ile ayakta kalırken bazıları da başkalarının sırtından geçinmeyi ve onları ezmeyi adet edinmişlerdir. Toplumda, insanların düştükleri durumlarla alay edenler veya hayatta bir menfaat için bir başkasına yaklaşanlar bir hayli çoktur. Yazar bu husustaki iletisini şu şekilde vermektedir:

“Bazı kelimeler, başka bazı kelimelerle işbirliği içine girerek güçlerini arttırıyor, sonra da başka bazı kelimeleri esir alıyorlar ve esir aldıkları kelimelere çeşitli cezalar veriyorlardı. Cezaların kimi tek ayak üzerinde durmayı, kimi başka bir kelime taklidi yapmayı, kimi de harflerin bir kısmından belli bir süre uzak durmayı içeriyordu. Ve bu cezalar uygulanırken bazen bir kelimenin tek ayak üzerinde durmayı başaramayıp düştüğü görülüyor, o zaman ceza veren kelimeler grubunun kahkahalarla güldüğü işitiliyordu. Ve bu sırada onların kahkahalarını duyan kimi küçük harfler korkarak kendilerinden biraz daha büyük olan harflerin yanına sokulmaya çalışıyordu.” (ÜA, 2002: 16).

Her insanın hayatı farklı olduğu gibi hayata bakış açıları da farklıdır. İnsanlar hayatlarında olan bu farklılıkları sosyal hayatlarındaki diğer insanlarla paylaşmak isterler. Hatta eğer yaptıkları şeyden gerçekten mutlu olmuş ve diğer insanların da bundan mutlu olacaklarını düşünürlerse hiç çekinmeden tavsiyelerde bulunurlar. Yazar Zengin, iletisini böyle veriyor:

“Kendisine geldiği zaman, insanların gündelik hayatlarını hiçbir şey olmamış gibi sürdürdüğünü gördü. Oysa kendisi neler görmüş neler yaşamıştı. Acaba her insan böyle şeyler yaşıyor ve bundan kimsenin haberi olmuyor muydu? Eğer öyleyse gerçekten de herkese yazık oluyor, bu ilginçlikleri birbirine aktarmayan insanlar hep beraber çok şeyden yoksun kalıyorlardı.” (ÜA, 2002: 17).

Milletlerin hayatlarını etkileyen önemli olaylar vardır. Bu olaylar sosyolojik açıdan diğer milletlerin de hayatını etkileyebilir. Fransız İhtilali de bunlardan biridir.

Fakirlikle perişan hale gelen ve isyan eden halkı, kraliçenin “*Ekmek bulamıyorlarsa pasta yesinler*” sözü daha da ateşlendirmiştir. Kraliyet ailesinin tahtan indirilmesiyle sonuçlanan bu hadiseye yazar nükteli gönderme yapıyor. İleti şu şekilde:

“Her yerde coşku ve kan vardı. Beyaz, mavi ve kırmızıydı her yer. “Ekmek bulamayan ve pasta yiyemeyen adamlardan her şey beklenir, diye düşündü Behram. Babama bir an önce ekmek götürmeliyim çünkü evde pasta yok!” (ÜA, 2002: 98).

Sosyal hayat içinde insanların hoşlarına gitmeyen pek çok şey olabilir ancak bunlar hoşgörüle üstesinden gelinebilecek konulardır. Yazarın bu konu ile ilgili iletişi şöyle:

“Herkesin bir şeylerden rahatsız olduğu bir şehir vardı. Ve bu küçük şehirde ilginç bir doktor vardı. Tabelasında şöyle yazıyordu: Mutluluk Doktoru.” (ÜA, 2002: 109).

İletişim, toplum içindeki anlaşmayı sağlayan en önemli unsurdur. Bireyler arasında sağlıklı bir iletişim kurulamıyorsa orada sağlıklı bir toplumdan bahsedilemez. İnsanlar arasında iletişimin sağlanmasında en büyük pay, tabii bir vasıta olan dile aittir. Aynı dili konuşan insanlar içinde o dili konuşamayan kişi, meramını ifade etmede güçlük çekebilir. Bu durum da o topluma yabancı olan kişiye acı verir. İleti şu şekilde:

“Kirpi konserine başladı. Doğrusu kirpi nefis ve dokunaklı bir sesle söylüyordu. Fakat büyük bir sorun çıkmıştı. Hayvanlardan hiçbirisi de kirpice dilini bilmediği için şarkının sözlerinden bir şey anlamıyorlardı. Bu, bütün hayvanlara ve kirpiye acı veriyordu.” (KŞG, 2001: 13).

Sosyal hayat içinde her seviyeden insan bulmak mümkündür. Hayat, insanlara ne kadar tozpembe de görünse çevremizde yardıma muhtaç pek çok insan vardır. Ancak toplumumuzdaki insanların bazıları, bu yardıma ihtiyacı olan insanları görmezden gelirler. Yazar, bir çocuğun bakış açısı ve hayal dünyasından ihtiyaç sahibi insanlara yardım edilmesi gerektiği mesajını şu şekilde veriyor:

“Dünyada mutsuz insanlar vardı, acı çeken insanlar vardı. Hiç kimse, hiç kimse bu acı çeken insanlar için bir şey yapmıyordu. Ama

bir gün, dünyayı bu haliyle beğenmeyen çocuk gözlerini gökyüzüne çevirip uzun uzun baktı ve insanların acılarını dindirmenin zamanının geldiğini düşündü. Bunu kimse yapmadığına göre kendisi yapmalıydı. Tarih, insanlardan hep bir şeyler beklerdi. Şimdi de onu bekliyor olmalıydı tarihi daha fazla bekletmenin bir anlamı yoktu. Kararını vermişti çocuk. Süpermen olacaktı.” (KŞG, 2001: 61).

İnsan hayatı süresince her şey istenildiği gibi gitmeyebilir. Hayatın karşımıza çıkardığı olumsuzluklara başkalarından bir çözüm beklemek yerine kendimiz bu sorunları -kendi yöntemlerinizle- çözebiliriz. Yazar, küçük bir kızın dünyasında sorunları çözme ve hayata lezzet verme iletisini şu şekilde veriyor:

“Beyaz ayakkabılı, sarı saçlı küçük bir kızdı Esra. Cebinde her zaman bir tuzluk taşırdı. Daha beş yaşında iken bir akşam annesinin yemeğine tuz attığını görünce sormuştu: “Anne niçin tuz atıyorsun?” “Tadı gelsin diye kızım” demişti annesi. İşte o esnada Esra’nın kafasında bir şimşek yanmış ve bir daha sönmemişti. Esra’nın kafasındaki ışığa göre, tatsız şeylerin üzerine birazcık tuz serpince tadı yerine geliyordu. O halde cepte tuzluk taşımak ve tatsızlıkların üzerine serpmeliydi.” (ÇMS, 1990: 19).

III.2. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Çocuğun Sosyal Hayatına Dair İletiler

Toplum içinde insanları en çok rahatsız eden durumlardan biri de sigaranın kullanımıdır. Yazarın duvar kitaplarından verdiği iletileri şu şekilde:

“Diyelim ki bir odada elli kişi var ve bunların kırk dokuzu sigara içiyor. Bir kişi ise içmiyor ve içenlere ters ters bakıyor. Sonra o kırk dokuz kişi, dumanlarla o bir kişiyi rahatsız etmemek için dışarı çıkıp sigara içiyorlar ve dışarıdaki yüzlerce kişinin soluduğu havayı zehirliyorlar. Böyle bir olayda bir nokta beni çok sinir ediyor ama şu anda sinirden elim ayağım zangır zangır titrediği için o noktanın neresi olduğunu söyleyemiyorum.” (SD).

“Şehirlerarası otobüste ya da küçük bir kapalı mekânda fosur fosur sigara içip ortalığı leş gibi kokutanlara sinir oluyorum.” (SD).

“Okul servisine bindiğimde şoför sigara içiyordu. Çaktırmadan sigarasını kaptım ve camdan attım.” (İD: 3).

“Öyle bir sigara yapayım ki, kim bu sigaradan içerse nefret etsin. Nasıl mı olacak? Sigara içilirken “böğğk” falan diye sesler çıkaracak. Böylece sigara içmek isteyen kişi duyduğu seslerden nefret ederken sigaradan soğumuş olacak.” (HD).

“Dumanları gökkuşağı gibi olan ve menekşe gibi kokan bir sigara olsun.” (HD).

Bulunduğumuz çevredeki insanların ruhi halleri ister istemez bizleri de etkileyebilir. İnsan sosyal bir varlıktır ve çevresiyle iletişim içindedir. Bu iletişim kişinin sosyal hayatını doğrudan etkiler. Yazarın konu ile ilgili iletileri şu şekilde:

“Herkesin gergin ve tatsız olduğu bir aile ortamında yemek yemek zorunda olmaktan korkuyorum. Çünkü öyle bir ortamda lokmalar asla boğazımdan geçmez.” (KD).

“Muhabbet kuşu olup devamlı ötmek isterdim. O zaman herkesi muhabbete davet etmek isterdim. Çünkü muhabbet iyidir.” (HD).

“Ben dünyanın bütün dillerinde şarkı söylemek isterdim. Bütün dillerde çocuklarla konuşmak, karşılıklı yaramazlıklar yapmak...” (HD).

İnsanın hayatta yaşadığı zor durumlardan biri de sevdiği insanları kaybetmesidir. Yazarın bu konudaki korkusuyla vermek istediği iletiler şöyledir:

“Bütün sevdiğim insanların benden önce ölmelerinden korkuyorum. Herkesin arkasından duyacağım acıya dayanacak bir gücün sahibi değilim.” (KD).

“Anne, baba, kitap, şiir, arkadaş ve yeryüzü işte dostlarımız.” (TBK).

“ Çok sevdiğim bir insanın ölüm haberini birden bire almaktan korkuyorum. Ama her ölüm haberi birden bire alındığı için yapacak fazla bir şey yok. Doğar ve ölürüz.” (KD).

Sosyal hayat içinde zor durumda bulunan pek çok insan vardır. Bireyin ihtiyaç sahibi kişilere kayıtsız kalması hoş görülen bir davranış değildir. İnsanlarla birlikte bütün canlıların bulundukları durumu anlamaya çalışmak ve yardım etmek önemli bir erdemdir. Yazarın bu konuda ki iletilerini şu şekilde:

“Kış gelince yoksullar ve kuşlar açlıktan, soğuktan ölecek diye korkuyor ve üzüliyorum.” (KD).

“Otobüste, yaşlı amcalara ve teyzelere yer vermemek için uyuyormuş gibi numara yaparak oturan ağabeylere ve ablalara saati soruyorum.” (İD: 89).

“Hava acayip sıcaktı, bir adam çok terliyordu. Adama bir mendil uzattım. Çok sevindi ve ben bir iyilik yaptığımı anladım.” (İD:4).

“Sokaklar ortadan kalkarsa acaba sokak çocukları da ortadan kalkar mı?” (HD).

“Elimde bitmeyen bir ekmek olmalı. Dünyanın bütün açlarını o ekmek ile doyurmalıyım. Hem dünyayı gezmiş olurum, hem de herkesi doyururum.” (HD).

“Her gurutandan kanım olsa iyi olur. Kan arayan bütün hastalara verirdim.” (HD).

“Ellerimde şifa olsaydı. Hastalara dokununca hasta iyileşseydi. Doktorlar ve eczacılar “işsiz kaldık” diye bana kızsaydı. Uzaklara kaçsaydım.” (HD).

“Kocaman bir fırınım olsaydı... Aç ve yoksul bütün insanlara o fırından her gün sıcak ekmek verseydim. Ekmeğim hiç bitmeseydi.” (HD).

“Bir doktor olmak ve parası olmayan hastaları parasız tedavi etmek isterdim. Özellikle hastane kapılarında kucagında bir çocukla çaresiz şekilde duran ve sonra sessizce umutsuzca evine dönen insanlara yardım etmek isterdim.” (HD).

“Dünyada her şey yolunda gitse... Ben yanımda bir ton çekirdek çıt çıtıt... Ölünceye kadar.” (HD).

“Ne kadar çok telefonla konuşuyorsan o kadar yalnızsın.” (TBK).

Sosyal hayat içinde önemli kurallardan biri de etrafımızdaki insanları rahatsız etmemektir. İnsanları rahatsız etmeme adına, alınan önlemlere dair iletileri yazar şöyle aktarıyor:

“Soğan veya sarımsaklı bir yemek yediğimde bol bol maydanoz, nane veya çiklet çiğniyorum. Bunları bulamazsam bir süre dünyanın dışına çıkıyorum. Eee, bütün insanları çıkartmaktan daha kolay...” (İD: 21).

“Yalnızlıktan hoşlanıyorsan bol sarımsaklı cacık ye.” (TBK)

“Babamın bir arabası var. Tekerleri de var tabii. Tekerlerini yağmurlu havalarda süngerle kaplıyorum. Giderken suları çeksin ve etrafa sıçratmasın diye...” (İD: 38).

“Benim düşündüğüm araba insanlara çok saygılı olacak. Mesela yolda giderken bir yaya gördüğü zaman şoför ne kadar gaza bassa da gitmeyecek ve yayaya “lütfen efendim, önden siz buyurun” diyecek. Sonra trafik kazası falan hiç olmayacak.” (HD).

“Botlarım çok çamurlanmıştı. Topluma iyilik olsun diye sildim onları.” (İD:16).

“Bütün harfler “Ğ” gibi nazik ve yumuşak olsalar sorun kalmaz.” (TBK).

Mevlâna İdris, Tehlikeli Bir Kipat isimli duvar kitabında yer yer sosyal hayatın bir parçası olan siyasete dair iletiler de veriyor. Bu iletileri verirken gülmece ve ironiyi sıklıkla kullanıyor. İletiler şöyle:

“Her seçimde vekiller meclise giriyor millet dışarıda kalıyor.” (TBK).

“Ne yapıp edip bu ülkeyi kurtarıcılardan kurtaracağım.” (TBK).

“-Baba bana demokrasi al.

-Tamam. Varsa alırım.” (TBK).

“Bildiklerimi söylersem devlet benim kuyruğumu keser.” (TBK).

“ Hiç kimsenin düşüncelerini yasaklamayın. Komik oluyor.” (TBK).

“Demokrasiyi koruyalım! Lütfen serin yerde muhafaza edelim.” (TBK).

Yazar espri ve ironini üzerine hazırlanmış “Tehlikeli Bir Kipat” isimli kitabında yer yer sosyal hayata dair dokundurmalar ve soğuk esprilere yer veriyor:

“Çocuklara dokunmayın çarpılırsınız.” (TBK).

“Sanık! Ayağa kalk! Ve çocuklu kadına yer ver.” (TBK).

“ Elektriği Edison buldu. Faturaları da o ödesin!” (TBK).

“Israr etmeyin! Fırıncıların ekmek parası için çalıştığına beni inandıramazsınız.”(TBK).

İçinde yaşadığımız hayatın ve insanların değerini anlamaya yönelik iletiler:

“Hayat içerisinde, sevdiğimiz eylemler vardır, unutamayız kimi şarkıları, değerlidir bazı insanlar, kimi sokaklar vardır, bazı kitaplar, ölçülemeyen ağırlıklar vardır, çok incelmış zamanlar, hayat içerisinde.” (TBK).

“Bazı insanların yüzüne yeterince baktığınız zaman yalnızca çiçekleri görmekle kalmazsınız, çiçeklerin kokusunu da duyarsınız.”
(TBK).

“Artık kimse kimseye mektup atmıyor. Bu yüzden posta pullarının canı çok sıkılıyor.” (TBK).

“Hacivat-Karagöz, Mevlâna-Şems, Nasreddin Hoca-Eşeği, Leyla-Mecnun, Harun Reşit- Behlül, Lorel-Hardi, Pol-Virjin, deniz-balık birliktelikler önemlidir yol boyunca! Senin yol arkadaşın kim?”
(TBK).

III.3. Çocuğun Sosyal Hayatına Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Toplum içinde yaşadığımız hayata sosyal hayat denir. Ancak çocuğun bu hayatı anlamlandırması elbette farklıdır. Mevlâna İdris Zengin’in hikâye ve masallarında en çok sosyal hayata dair iletilere rastlanır. Hayatın içinde bulunan olgular, durumlar, hayatın aksayan veya olması gereken yönleri Mevlâna İdris tarafından tespit edilmiştir.

Hayatın bütününe sosyal hayat şeklinde ele aldık ancak kişisel gelişim, insanın tabiatla olan ilişkisi, dini konular da sosyal hayatın içine girmekle beraber bunları farklı başlıklar altında incelemeyi tercih ettik. Masallar gerçekleşmesi mümkün olmayan olaylardır ve hayal gücünün üst sınırlarında yer alır. Bu nedenle çocuğu yaşadığı sosyal çevreden uzaklaştırır. Buna rağmen Mevlâna İdris’in hikâye masallarında 62 tane dikkat çekici ve sosyal hayatın önemli bir noktasına temas eden ileti tespit ettik.

Mevlâna İdris, sosyal hayatımızda meydana gelen olayları ileti olarak verirken bir edebi tür olarak masalları seçmiş olması manidardır. Çünkü masal yaşadığımız sosyal hayatın dışında bambaşka bir dünyada kalır. Bu kadar olağanüstülükler içinde sosyal hayata dair iletiler verebilmek ve masal dünyasını gerçek dünyaya aktarabilmek önemlidir.

Mevlâna İdris, sosyal hayata dair iletileri açıkça vermiyor, satır aralarına sıkıştırarak çocuğun ruh derinliklerine kibarca iniyor. İletiler bazen bir soruda, bazen de bir olayın detayında bulunabiliyor.

Mevlâna İdris, bize sosyal hayatımız içinde erdemli bir birey olmayı öğretmektedir. Bunun yanında yazar, içinde yaşadığımız hayatın eskiye nazaran çok değiştiğini, insanların birbirine yabancılaşmakta olduğunu ve bunun hızla arttığını, dünyanın bu rutin ve sıkıcı gidişatından kurtulmak için hayatımıza renk katmamız gerektiğini ileti halinde veriyor.

Ayrıca içinde bulunduğunuz dünyayı beğenmiyorsanız ancak onu siz değiştirebilirsiniz mesajını “Tuhaf Adamlar” serisinin her kitabında farklı bir tuhaf adamın ağzından aynı cümleyi on defa tekrarlıyor. *“Tuhaf olan ben değilim. Tuhaf olan sıradan biri olmak ve öylece kalmaktır. Kalk, kalbine bak, kötülöklere seyirci kalma. Canlan biraz. İz bırak ve gezegeni salla.”* diyerek insanları sosyal hayat içinde sıradan biri olmamaları ve dünyada kalıcı izli değişiklikler meydana getirmeleri, bir farklılık, sıra dışılık oluşturmaları konusunda öğütüyor.

Mevlâna İdris, hayatta meydana gelen ve insanların duyarsız kaldıkları olaylara dikkat çekiyor. “Ütüsüz Ayakkabılar” masal kitabının arka kapağında bir civcivin ağzından; *“Efendiler! Dünya o kadar değişti ki yumurta yerine ayakkabıdan çıkıyoruz, kılınız kıpırdamıyor. Yuh yani! ... Hadi dağılın!”* diyerek insanların, çevremizdeki acayip olan olaylara bile dikkatsiz ve duyarsız kaldığını dillendiriyor, onlara kızıyor, onların tepkisini ortaya koyuyor.

Mevlâna İdris’in duvar kitaplarında en çok sosyal hayata yönelik iletilere rastlanır. Mevlâna İdris bu kitaplarında sosyal hayat içinde pek çok konuya temas etmiştir. Sigaranın çevreye ve içene verdiği zarar, toplum içinde sigaranın insanlar üzerinde oluşturduğu tikslenme, insanın hayatta yaşadığı ve karşılaştığı zorlukları yenme mücadelesi, insanların yardıma muhtaç olduğu zamanlarda onlara yardım edebilme, yaşadığımız çevrede kimseye rahatsızlık vermeme, hayatın ve insanların değerini bilme ve insanlara iyilik yapmanın önemi gibi pek çok konuya sıkça değinmiştir. Bunu yanında mizah çerçevesinde siyasi olarak da ince göndermeleri vardır.

Mevlâna İdris’in dükkân serisindeki iletilerinde, hikâye ve masallarındaki sosyal iletilerle aynı doğrultuda olan toplam 42 iletisi incelenmiştir.

III.4. Kişisel gelişime dair iletiler

Kişisel gelişim, karşılaşılan sorunlara uygun çözümler üretebilme, duygularını uygun biçimde gösterme, toplumsal çevreye uyum sağlama gibi kişinin geçirdiği bir değişim ve gelişim süreci olarak değerlendirilebilir. (Sever, 2003: 47) .

İnsanın kişilik gelişimi çocukluğundan itibaren şekillenmeye başlar. Bulunduğu çevre, yaşadığı olaylar, okuduğu kitaplar çocuğun ruh dünyasında bir yer bulur.

Mevlâna İdris, hikâyeler ve masalarında çocuğun kişisel gelişimini tamamlamasını ve toplumda seviyeli bir birey olmasını amaçlar. Her şeyden önce çocuğun çocukluğunu yaşamasını temenni eder: “*Bir şey olmak istemiyorum. Ben bir şeyim zaten. Çocuğum ben. Dokunmayın.*” (Zengin, 1997: 12).

Zengin, bir çocuğun ağzından “*İnsanların birden fazla yüzü olduğunu görünce annemin yüzüne bakıyorum.*” (Zengin,1997: 68) diyerek insanların dürüst olması gerektiğini vurgular.

Mevlâna İdris Zengin’in masalarında bulunan kişisel gelişime dair iletiler şunlardır:

Kişisel gelişim insanın kendini tanımasıyla başlar. Yazarın Sufi ile Pufi isimli hikâyesinden verdiği ileti şu şekildedir:

“*Biriniz bana beni anlatsın. Biriniz bana beni anlatsın. Kendimi tanımadan gidersem bana yazık olacak.*” (SP,88).

İnsanın karakterinde dağınıklık ve dalgınlık varsa ortaya düzgün işler çıkarması pek beklenemez. İşleri bir noktadan sonra sarpa sarabilir. Nitekim hikâyenin karakteri Profesör Haşır Huşur’un da yaptığı buluşlar, kendi dalgınlığı sebebiyle dünyayı tehdit eden bir faciaya dönüşüyor. (Eserde profesörün dalgınlığı ve dağınıklığı uzun uzun örnekleriyle anlatılır.) Dağınık ve umursamaz olursanız başınıza böyle kötü işler gelebilir, mesajı veriliyor:

“*Dışarıda yağmur yağıyordu, içeride profesör haşır huşur uyuyordu. Dokuz saattir kesintisiz uyuyordu.*” ... “*Dışarıda yağmur yağıyor ve profesör Haşır Huşur gittikçe yoğunlaşan bu karmaşa ortamında hala horul horul uyuyabiliyordu.*”... “*Dışarıda yağmur yağıyordu. Gerçek profesör Haşır Huşur, daha da dalgınlaşmıştı.*

Artık kaosa dönüşen gelişmelerin hiç farkında olmadan kuvveti biraz daha yükselen horlamalarla uyumasına devam ediyordu.”(PHH, 2004).

Çalışmak ve yeni bir şeyler bulmak bu çağın en önemli işlerindendir. Çalışmaları yaparken de belli bir metoda göre hareket etmek gerekir. Dalgınlık insanın yaptığı en güzel işleri bile berbat etmeye yeter. İleti şu şekilde:

“Dağınık bir adamdı Profesör Haşır Huşur. Biraz dalgındı ayrıca. Dışarıda yağmur yağarken içeride şemsiye açtığı oluyordu “Çalışıyordu Profesör Haşır Huşur çalışıyordu. Günleri günlere, haftaları haftalara, formülleri formüllere ekliyordu.” (PHH, 2004).

Şaka ile de olsa insanları kandırmak veya korkutmak güzel bir davranış değildir. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Geçen gün bir bayıldım, beni ayıltmak için iki saat uğraştılar. Ayıldıktan sonra on dakika da ben açmadım gözlerimi. Böylece evdeki herkes iki saat on iki dakika baygın yattığımı zannetti. İnsanların bu kadar kolay inanması beni üzüyor.” (SP,11).

Kuş olmak dünya edebiyatında olduğu gibi bizim edebiyatımızda da bir özgürlük metaforudur. “Kuş olmak” veya “kuşlar gibi özgür olmak” insanoğlunun sıkıntılı zamanlarında çıkış yolu olarak gördüğü bir semboldür. Kuşların, pervasızca gökyüzünde uçuşması ve insanın bir kuş gibi asla uçamayacak olması kuş olmayı çekici hale getiriyor. Yazarın bununla alakalı verdiği ileti şöyle:

“Nasıl olduysa bir kuş çarptı gözüne. Uçuyordu, yükseliyordu, alçalıyordu, cıkıcık şarkılar da söylüyordu. İyiydi işte. Kuş olabilir miydi adam? Olabilirdi. Kuş olunca sıkıntıları geçer her şey değişebilir miydi? Değişebilirdi. Baktı kuşlara uzun uzun. Sonra da gerçekten karar verdi kuş olmaya.”(KA:2004).

Ödül çocukları motive eden en önemli unsurlardan biridir. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Babam Sufi ile Pufti’ye para vererek ekmek alıp gelmelerini istedi ve ekledi: ‘Hanginiz daha önce gelirsiniz ona ödül var.’ Ödül kelimesi sihirli bir etki yaptı.” (SP,23).

Gurur ve kibir güzel bir davranış olmadığı gibi insanları aşağılamak da kişisel gelişim açısından hiç hoş karşılanmaz. Konu ile ilgili ileti şu şekilde:

“Pufti şu şarkıyı söylüyordu. Buna şarkı denmezdi ya neyse. Şarkı şöyleydi: Gökyüzünü bana sorun, yıldızları bana sorun, Sufi anlamaz, Sufi anlamaz.” (SP,54).

İnsan, hayatta kendine biçilen rolü yaşamak zorundadır. Hayatta bazı işler yolunda gitmiyor diye baştan savma yaşamak veya hiçbir şeyi umursamamak insanı psikolojik buhranlara sürükleyebilir. Kuş olmaya dair bir başka ileti şöyle:

“Bir şeyler aksıyordu sanki hayatta. Aksasın bakalım diye düşünüyü adam. Mükemmel olan ne vardı ki... İşe de gitmiyordu artık. Kuşlar gibi.” (KA, 2004).

İnsanlar, özgür yaşama bahanesiyle bazen komik durumlara düşebilirler. İşin en acı tarafı da, kişinin düştüğü bu komik durumun farkında olmamasıdır. Yazar, kuşlar gibi dallarda ve çıplak yaşamayı seçen Kuş Adam karakteri üzerinden bu mesajı böyle veriyor:

“Ve bir gün ağaca tırmanıp, sağlam bir dalın üzerinde epeyce değişen hayatını gözden geçirdi. Hiç bir şey eskisi gibi değildi. Hayatında gerçekten köklü ve büyük bir değişiklik yaptığı ortadaydı. Adam artık bir kuş adam olmuştu.” (KA, 2004) .

Edebiyatımızda bazı hayvanların kişilik özellikleri vardır. Aslanın liderliği, karganın saflığı, tilkinin kurnazlığı vb. özellikler hemen hemen bütün metinlerde benzer şekilde kullanılır. Kurnazlığı ile malum olan hayvanın ne kadar masum görünse de zaafının veya aklında yatan bir kurnazlığının olduğuna dair ileti şöyle:

“Tilki her zaman olduğu gibi gelmiş sakın sakın masalını anlatıyordu ve herkes tatlı tatlı onu dinliyordu. Bir ara tilkinin gözleri,

dinleyenler arasında tavuğa takıldı. Tilki dayanabildiği kadar dayandı birden tavuğu kaparak oradan toz oldu.” (RT, 2004: 21) .

Toplumumuzda çok kurnaz ve hilekâr anlamında kullanılan tilki, masallarımızda da aynı rolü üslenir ancak kimse tilkinin neden kurnaz olduğu veya insanların tilkiye neden kızdığı hakkında pek bir şey bilmez. Zengin, insanların tilkiye kızma sebebini güzel bir sebebe bağlayarak tilki kurnazlığı metaforuna farklı bir hikâye geliştirmiş:

“İşte o günden beri insanlar tilkiye kızarlar. Ama bu kırgınlık tilkinin tavuğu alıp kaçmasından değil, o gece dinledikleri masalın yarım kalmasından kaynaklanır. Kim bilir bir gün tilkinin biri o gece yarım kalan masalın diğer kısmını insanlara anlatsa belki de insanlar tilkiyle yeniden barışacaklardır. Fakat ne yazık ki tilkiler masallarını o gecedan sonra yalnızca tavuklara anlatıyorlar.” (RT, 2004: 22).

Sevdiği, sahip olmak istediği şeylerin başkasında olmasına katlanamama durumu olarak adlandırılan kıskançlık, toplum içinde hoş karşılanmayan bir huydur. Bu özelliğe sahip insanlar, hayatları boyunca haset etikleri için mutsuz olur, zarar görür ve sevilen bir insan olmayı başaramazlar. Yazar, iletisini bu şekilde veriyor:

“Günün birinde başka mahallede oturan kıskanç bir çocuk bilgin köpeğin varlığını duyup onu görmeye geldi. Sonra da evine koşup kendi küçük köpeğini karşısına alarak onun gözlerinin içine baktı ve sevinçle “Ooo... Tabi, niçin olmasın?” dedi.”(FK, 2004: 14).

Çocuklar, çocukluğun getirdiği fitrata uygun olarak her şeyi isteyebilirler. Ancak ebeveynlerin çocuklarının her isteğini yerine getirmesi onların şımarmalarına ve ardı arkası kesilmez isteklere muhatap olmalarına sebep olur. Baba, çocuğunun her istediğini yapabilir ama bu, çocuğun başarılı olmasını sağlamaz. “Filozof Köpek” masalında babanın, çocuğunun her isteğini karşılaması hüsrarla neticelenmiştir. Yazarın iletisi şöyle:

“Çocuğun her istediğini yapan zengin bir babası vardı. Çocuk, babasından dünyanın en süper bilgisayarını isteyince babası hiç düşünmeden bu bilgisayarı satın aldı.”(FK, 2004: 15).

Çocukların heyecanlarına mağlup olup günlük beslenmenin en önemli unsuru olan kahvaltıyı ihmal ettiğini, havanın soğuk olduğu zamanlarda nasıl giyinilmesi gerektiğini yazar, teker teker eğlenceli şekilde sayarak anlatıyor ve öğretiyor. “*Hangi cehennemde...*” ifadesi çocuklar için uygun düşmeyebilir. İleti şöyle:

“Kahvaltılar yıldırım hızıyla yapıldı o sabah. Eldivenler hangi cehennemdeydi acaba? Kaşkol neredeydi, çizmesiz olur mu? Olmaz. Ya bere? Şu montu da alalım.” (KT, 2004: 6).

İnsanlar, yeniliklere karşı her zaman açık olmayabilirler. Eskiye alışmış olma ve yeniliklerin nasıl bir sonuç doğuracağını tahmin edememe bunun sebebi olabilir. Ancak insanoğlu alışılmışın dışına çıktığı takdirde ileri doğru yürümeye başlar. “Başkaları ne der?” düşüncesiyle insanlar hayallerini, plan-projelerini ertelememeli onları bir an önce hayata geçirmenin yoluna bakmalıdırlar. Yazar Zengin, çocuklara, hayallerinize sınır koymayın ve hayalinizi gerçekleştirmek için beklemeyin iletisini şu şekilde veriyor:

“Kardan adam yapacaklardı, bu kaçınılmazdı. Ama içlerinden biri başka bir şey söyledi. Çok başka. “Kardan tavşan yapalım.” dedi. Herkes başka oldu bunu duyunca. Herkes kardan tavşan yapmanın çok iyi olacağını düşündü. Kardan adam çok yapmışlardı. Kardan tavşan ilk olacaktı. Nasıl olacaktı? Yapıp bakmalıydı.” (KT, 2004: 8).

Gençlik yıllarında insanların bir kısmı hayatın anlamını sorgulamaya başlar. Bu sorgulama onların kendilerini tanıma sürecidir. Gençler bu sorgulamalarla kişiliklerini oluşturmaya başlarlar ve kendilerini, çevrelerini, hayatlarını algılama sürecine girerler. Bu süre zarfında kişi mutsuzluğa ve ümitsizliğe düşebilir. Kendisine yardımcı olacak birileri olursa bu süreci daha kolay atlatabilir ya da Uçan Eşek masalında olduğu gibi komik duruma düşebilir. İleti şu şekilde:

“Fakat hayatın anlamı neydi, onu nerede bulacaktı? Bunu bilmiyordu. Üstelik ona yardım edecek birisi de yoktu. Tanrım! Hayatın anlamını arayan bir eşek için dünya ne kadar acımasızdı. Yine de yollara düşüp hayatın anlamını aramalı ve bulmalıydı... Umutla aramaya başladı eşek.” (UE, 2004: 5).

İnsan buhranlı dönemlerinde hayatın anlamını sorgularken bazen ümitsizliğe düşebilir. Ancak onu ümitsizlikten kurtaracak olan şey umuda sarılmak, karamsarlıktan

kurtularak kendine bir hedef belirlemektir. Özgürlüğün bir sembolü olan uçmak fiziki olarak mümkün olmasa da kuşlar gibi özgür olmak, hiçbir şekilde esareti kabul etmemek bir metafor olarak yerleşmiştir. Yazar Zengin'in Uçan Eşek masalındaki gibi bir eşeğin kuşlar gibi uçuşma isteği -amiyane ifadesiyle- belki bir “ eşeklik yapma” olarak yorumlanabilir:

“Yeryüzü bitmişti! Ama hayatın anlamını bulamamıştı. Başını kederle önüne eğdi. Nefis çayırıların, buz gibi suların hatta özgürlüğün bile çekici bir yanı kalmamıştı. Dünyanın ortasında yapayalnızdı. Ama her şey bitmiş sayılmazdı. Gözlerini ağır ağır gökyüzüne çevirdi. Ve o anda yüzü sevinçle aydınlanıp “uçmak!” diye haykırdı. Nihayet bulmuştu hayatın anlamını. Şimdi bir an önce buna kavuşmaktan başka yapacak bir şey yoktu. Eşeklerin uçtuğu nerede görülmüş. Ama bunu gel de eşeğe anlat.” (UE, 2004:8-9).

İyiliğe, kötülükle mukabelede bulunanlar hem ellerindekini kaybederler hem de cezalandırılırlar. Atın kanatlarının kuşlar tarafından ona hediye edildiği masalda ileti şu şekilde:

“Eşeğin kantları kuşlar tarafından hemen söküldü. Zaten her kuş kendi teleğini alınca eşekte kanat diye bir şey kalmamıştı. Atın kanadı ise yaptıklarının karşılığı olarak kendisine bırakıldı.” (UE, 2004: 24).

Herhangi bir iş ile meşgul olmayan kişilerin en büyük derdi can sıkıntısıdır. Özellikle çocukların çok şikâyetçi oldukları bu durum, onları farklı arayışlara yöneltir.

“Bu arayışların istenmeyen sonuçlar doğurmaması için önlemler alınması oyun, kitap okuma, resim yapma gibi faaliyetlerle çocuğun kişisel gelişimine destek olunması gerekir.” (Yavuzer, 1998: 191).

“Beyaz bir kedinin öğleye doğru canı sıkılmaya başlamıştı. Nasıl olsa geçer diye on dakika bekledi. On birinci dakikada boşuna beklediğini anladı. İçinden yüze kadar saymayı denedi. Yüz bire gelince boşuna saydığını anladı. Bildiği bütün renkleri tek tek düşündü. Hayır, hayır can sıkıntısı geçmiyordu.” (KDK, 2004: 4) .

Bazı insanlar mutluluğun kolay kazanılan bir şey olmadığını bilmezler. Mutluluğun para, lüks yaşam veya benzeri maddi unsurlarla mümkün olabileceğini düşünürler. Hâlbuki mutluluk bazen küçük zevklerde de gizli olabilir. Mutlulukların kısa olacağı görüşü ise görecelidir. Mutluluk kişinin kendi iç dünyasıyla barışık olmasına bağlıdır. İleti:

“Beyaz kedi sevinçle zıplayarak çerçevenin içine geçip yerleşti. Orada öylece oturdu. Artık canı sıkılmıyordu. “Ben cansız bir çerçevenin içinde canlı bir kediyim.” dedi. Gülümsedi.” ... “ Beyaz kedinin keyfine diyecek yoktu. Kahkahalar atıyordu. Fakat mutluluklar kısadır.” (KDK, 2004: 20).

Herkes hata yapabilir. Asıl erdem, hatasını anlayıp özür dileyebilmektedir. Özür dilemeden kaçmak erdemli bir davranış değildir. Konu ile ilgili ileti şu şekilde:

“Çare oradan vınlamaktı. O da öyle yaptı. Kuyruğunun tam olarak sönüp sönmediğini bilmiyoruz. Çünkü o günden bu yana beyaz kediden bir haber alınamadı.” (KDK, 2004: 24).

Merak, kişinin çevreyi tanımasına yardımcı olan en önemli unsurdur. Merak sayesinde öğrenme gerçekleşir. Kuşku; yanlış düşünme, şüphe etme veya tereddüde düşmektir. Bu da öğrenmenin, gerçeğe ulaşmanın bir türü olarak kabul edilebilir. Ancak kendi varlığından bile şüpheyeye düşmek, kendi varlığından şüpheyeye düşen Descartes’in “Düşünüyorum, öyleyse varım.” ile biten septikliğine varır. İleti şöyle:

“Tavukların tavuk olduğundan, ağaçların ağaç olduğundan ve hatta kendisinin bir horoz olduğundan kuşkulanıyordu. Sabah doğan güneşin bir portakal olup olmadığından kuşkulaniyor, sonra da bu düşüncesinden de kuşkuya düşüp “Belki de hiçbir şey görmüyorum.” diyordu.” ... “ Horoz daha fazlasını dinlemedi ve iki kere ikiye bir kenara bırakıp dünyanın dönüşü ile ilgili kuşkular geliştirmeye başladı. Dünya dönüyorsa bunun görülmesi gerekirdi.” (KH, 2004: 6,9).

Bir olay veya bir konu hakkında sağlıklı karar verebilmek için tarafsız olarak gözlem yapmak gerekir. Bu konuda yazarın iletisi şöyle:

“Kuşkucu horoz hiçte haksız sayılmazdı. Bir şeyi öğrenmenin en iyi yolu, o şeyi görebilecek uzaklıkta olmayı gerektirir. Karpuz çekirdekleri karpuzu göremezler...” (KH, 2004: 13).

Manasız tartışmalar insanları yorar. Özellikle de gerçeğin aşikâr olduğu halde bir tartışmanın devam etmesi kişileri sıkabilir. Bir de bunun üstüne insanın içinde bulunduğu fiziki ve ruhi durum eklenince manasız ve bir noktaya ulaşmayacak tartışmalar çekilmez bir hal alır. İleti şu şekilde:

“Bahçeye geldiğinde tavukların hala dünyanın dönüşünden söz ettiklerini görünce çok kızdı ve onlara: “Bana bakın, ben az önce uzaydan geldim. Dünyanın döndüğü filan yok. Ama başım, evet başım fena halde dönüyor.” dedi ve uzanıp yatmak için kümese gitti.”(KH, 2004: 22).

Toplum içinde insanların bulundukları konuma göre statüleri vardır. Toplum onları bu statülerine göre dinler ve değerlendirir. Eğitim seviyesi düşük bir insanın önemli bir sözü kale alınmazken, makam sahibi bir kişinin önemsiz bir sözü itibar görebilir. Yazar iletisini şu şekilde veriyor:

“Diğer hayvanlar, yani kral olmayan sincap, tavşan, tilki, ayı, kurt, kaplan, zebra, fare, zürafa, maymun gibi hayvanlar ise canlarının istediğini söyleyemezler. Belki söylerler ama kendi kendilerine mırıldanır gibi... Zaten bağırarak söyleseler de ciddiye alan olmaz. Biraz bağırırlar sonra boğazlarında karıncalanma filan olur, seslerinin şiddeti kendi kendine düşer ve bağırmaktan vazgeçerler.”(VA, 2004:4).

Toplum içinde huzurlu bir hayat sürmek için insanların birbirine karşı saygılı olması gerekir. Kimsenin kimseyi yok etme ve ezme düşüncesinin olmadığı bir dünya daha yaşanabilir ve huzurlu olur. Bu düzen toplumun en üst tabakası olan yöneticilerden başlarsa, halk tarafından da uygulanabilir. İleti şöyle:

“Ve Aslan her zamanki ihtişamlı sesiyle emrini haykırdı: “Bugünden sonra ormanda hayvanların birbirini yemesi yasaktır! Ben kralınız olarak artık hiçbir hayvanı yemeyeceğim. İçinizden birisi de

başka birini yemeyecek. Başka bir hayvanı yiyen olursa onu kendi ellerimle cezalandıracağım.” (VA, 2004: 8).

Her konuda birbirine güvenen bireyler, toplum içinde daha huzurlu bir hayat sürerler. Kişinin, kimseden kendine zarar gelmeyeceğini bilmesi, kendisini güvende hissetmesini sağlar ve böylelikle mutlu olur. İleti şu şekilde:

“Aslanın tarihi açıklamasının ardından ormanda inanılmaz bir barış havası oluştu. Artık hiçbir hayvan diğerini avlamıyordu. Kuşlar, maymunlar, yılanlar, geyikler, tavşanlar, tilkiler, sincaplar, ayılar, kirpiller, kurtlar... Hepsi de güven içinde ormanda dolaşıyor, şarkı söylüyor, dans ediyordu.” (VA, 2004: 10).

Liderler topluma örnek olan kişilerdir. Onların yaptıklarını halk da taklit eder. Devlet, halkının isteklerine ve ihtiyaçlarına cevap verebilmelidir. Verdiklerine karşılık hiçbir şey talep etmeme ile ilgili verilen ileti şu şekilde:

“Aslan açlığa karşı değişik bir çözüm bulmuştu. Sırtında kırmızı bir heybe taşıyordu artık. Heybenin bir gözünde çeşitli otlar ve meyveler, diğer gözünde ise her türlü kuru yemiş vardı. Aslan acıktıkça elini heybenin bir gözüne atıyor ne çıkarsa afiyetle yiyordu. Aslan ormanın ortasına bir bakkal dükkânı açmıştı. İsteyen herkese her şeyi parasız veriyordu.” (VA, 2004: 10).

Kimsenin kötülük düşünmediği bir toplumda saygı ve sevgi hâkim olur. İnsanlar mutlu ve birlikte yaşamının zevkini tadarlar. Yazarın iletisi şöyle:

“Birbirini yemeden geçen aylardan sonra, değişik bir şey keşfetmişlerdi: birbirlerine saygı ve sevgi... Mesela kaplan, yavru bir ceylana rastladığında dilini şapırdatıp onu yemek için üzerine atlayacağına, saygılı bir şekilde eğilip, “Günaydın küçük ceylan, sabah sabah nereye gidiyorsunuz böyle?” diyordu. Ya da diyelim bir kurt, önceleri parçalayıp yemek için can attığı bir tavşana: “Sayın tavşan, sizinle birlikte çiçek toplamak için bana verir misiniz acaba?” diyordu” (VA, 2004: 15).

İnsanlar, kahramanlıklarını göğüslerini gere gere anlattıkları halde başlarına gelen vahim olayları -insanlar nazarında itibar kaybına uğramamak için- biraz gizlerler. İleti şöyle:

“Avcı çaresizce ormanı terk etti, arkasına bile bakmadan. Çünkü arkasında aslanın gözleri vardı. Bu gözler biraz parlıyordu galiba. Evine gelen ve korkuyla uyuyan avcı ertesi gün kahvede diğer avcı arkadaşlarına, ormanda başına gelenleri anlattı, tabii gerçeğin bir kısmını gizleyerek.”(VA, 2004: 19).

İnsanların alışkanlıkları vardır. Bu alışkanlıkları terk etmek veya değiştirmek oldukça zordur. Bu alışkanlıklar yeme içme alışkanlığından, sosyal hayattaki alışkanlıklarına kadar yaşamın her yerindedir ve bunları değiştirmek hiç de kolay değildir. Yazar iletisini şöyle veriyor:

“Aslan son defa kükredi: “İşte, et yemeden de yaşayabilir insan. Birbirini yemeden de yaşayabilir. Biz bunu yapabiliyoruz, siz de yapabilirsiniz. Ama siz insanlar garip varlıklarsınız... Yapmanız gerekeni yapmamak, yapmamanız gerekenleri de yapmak nedense size tuhaf bir zevk verir. Bu hep böyleydi, korkarım hep de böyle olacak.” (VA, 2004: 35).

Hayat her zaman insanın dilediği gibi olmaz. Hayatın içindeki rutinler bazen insanı sıkar ve insanlar alışılmışın dışına çıkmak isterler. Hayattaki sıra dışılığı yakalamak için abartılarak yapılan işlere karşı yazarın iletileri şu şekilde:

“Bazen sıkılırız. Bir şeylerin dışına çıkmak isteriz. Evin dışına çıkarız, şehrin dışına çıkarız kendimizin dışına çıkarız. Evin önünde bir roketimiz olsa belki dünyanın dışına bile çıkarız.” (DEU, 2004: 4)

“Her şey her zaman aynı kalsaydı, insanlar mutsuz olurdu. İnsanlar mutlu olmak için sürekli değişiklikler yaparlar. Hiçbir şeyi değiştiremeyen insanlar kendi kendini değiştirirler.” (TBŞ, 2004).

İnsanların hayattan ölçsüz beklentileri olabilir. Bununla beraber herkesin istekleri ve beklentileri farklıdır. Bu farklılıklar kişinin konumuna göre değişiklik gösterebilir. Yazarın, hayvanlar üzerinden verdiği iletileri şu şekilde:

“Uğurböceği alıştı böyle şeylere. Şimdi tilki bir dilek dileyecekti, bu kaçınılmazdı. “Uç uç uğurböceği! Bana dünyanın bütün tavuklarını getir.” dedi tilki.”(DEU, 2004: 7)

“Şimdi ayının bir dilek dilemesi kaçınılmaz diye düşündü. “Uç uğurböceği uç!” dedi ayı kalın bir sesle. “Bana dünyanın bütün ballarını getir.”(DEU, 2004: 9).

“Eşek: “ Uç uğurböceği uç! Bana dünyanın bütün arpalarını getir ama arasına biraz da taze ot koy!” diye bağırdı.” (DEU, 2004: 11).

“Tavşan sağ kulağını iyice havaya dikerek uğur böceğini uçuş pozisyonuna getirdi ve “Uç uğur böceği uç! Bana iki milyon tane havuç getir.” dedi.”(DEU, 2004: 13).

Yazar, emek vermeden kazanılan servetle ilgili şu mesajı veriyor:

“Köydekiler olanlara bir anlam verememişlerdi ama pek üzerinde durmadılar. Nasıl olsa zahmetsizce kazandıkları altınlar ceplerinde şingirdayıp duruyordu.” (MAA, 2004).

İnsanın hoşlanmadığı şeyler bazen yanı başında veya beklenmedik bir anında karşısına çıkabilir. Hele bu, insanın dünyasını olumsuz etkileyecek nahoş bir kelimeyse bundan en çok olumsuz etkilenecek olan çocuklardır. İmkân olsa, kötü kelimelerin günlük hayatımızdan çıkarılabilmesi, unutulabilmesi ve bir daha hatırlanmaması yazarın temennisidir. Yazarın verdiği iletiler şu şekilde:

“Bir kelime gelmişti çocuğun kulağına. Kötü bir kelime, bir küfür kelimesi... Çocuk önce inanmak istemedi. Bir insan nasıl olur da böyle bir kelimeyi kullanabilirdi. Bu kelimeyi hiç duymamış gibi yaşamaya devam etmek istedi.” (ÜA, 2002: 11) .

Ve ertesi gün çocuk torbaya yeni kelimeler koydu. Koyduğu kelimelerin kötü kelimeler olmasına özellikle dikkat ediyordu. Çünkü biliyordu ki kötü kelimeleri dolaşımdan kaldırdığı zaman hiç kimse o kelimeleri kullanamayacaktı. Aslında bu kelimeleri bir defalığına da olsa kullanmaktan çok utanıyordu ama o kelimeleri torbaya

koyabilmesi için bu kaçınılmaz bir şeydi. Eline bir maşa almıştı kötü kelimeleri bu maşa ile tutuyordu.” (ÜA, 2002: 19).

İyilik yapmak insanın doğasında bulunan bir özelliktir. Özellikle çocuklarda bulunan bu vasıf, büyüdükçe azalma gösterir. Çocukların iyilik yapmak için kendilerini tehlikeye attıklarının iletisini yazar şu şekilde veriyor:

“Bir dakika bir çilek görüyorum.” Çocuklardan birisi elini çileğe doğru uzattığı anda bomba donup kaldı. Çünkü o yaban çileği çok yakındaydı ve çocuğun çileği koparan eli neredeyse bombaya değecekti. “Komşumuzun çocuğuna veririz değil mi abi?” “A, tabi ki...” (ÜA, 2002: 46).

Toplum hayatında insanları rahatsız eden ve onlara tesir edip psikolojilerini bozan pek çok hadise vardır. İnsanlar önemli veya önemsiz olaylar neticesinde doktorlara başvurup ilaç kullanabilirler. Ruh sağlığı ve hasta-doktor ilişkisinde yazarın verdiği ileti şu şekildedir:

“Birisi var, dedi adam. Sesini duydukça sinir oluyorum. Acaba bana önerebileceğiniz herhangi bir ilaç var mı?” “Ben hiçbir hastama ilaç kullanmam.” dedi doktor. “Ama bir hafta sonra gelin görüşelim.” Ve adam bir hafta sonra geldiğinde mutluydu. “Teşekkür ederim doktor.” dedi. “Önemli değil.” dedi doktor. Herkesin mutlu olmaya hakkı var.” (ÜA, 2002: 112).

Bazen insan yanı başında olan değerlerin farkına varamayabilir. Elde olan kıymetlerin değeri kaybedilince anlaşılır. İnsan, yanı başındaki saatin tik taklarından da rahatsız olabilir. Neticede bunlar hayatın bir parçasıdır ve kişi bunlarla yaşamayı ve hayatı sevmeyi öğrenmelidir. Yazarın, konu ile ilgili iletisi şu şekilde:

“Sonra başka bir hastası geldi doktorun. Bu hastası, daha önce kuzu sesinden rahatsız olan hastasıydı. “Doktor, benim bir ricam olacak.” dedi. “Buyurun” dedi doktor. “Ben kuzu sesi duymadan yaşayamayacağımı anladım. Sizin tedavinizden sonra uzun zamandır kuzu sesi duymadan yaşıyorum ama şimdi kuzu sesi duymadığım aklıma geldikçe rahatsız oluyorum. Benim için yeni bir ilaç ya da ilaçsızlık önerebilir misiniz? “Kolay” dedi doktor. “Bir hafta sonra

gel görüşelim.” Ve hasta bir hafta sonra geldiğinde mutluydu. Artık kuzu sesi duyabiliyordu. Ve sonra daha başka şeylerden rahatsız olup da tedavi olan adamlar, yeniden doktorun kapısını çaldılar. Hepsi de eski rahatsızlıklarını arıyordu.”(ÜA, 2002: 114).

Sosyal hayatta iletişim, insanların birbirlerini anlamaları için en önemli vasıtaadır. İletişimin ana unsuru da dildir. Karşısındaki kişinin konuştuğu dili anlamayanlar onunla sağlıklı iletişim kuramazlar. Söylenilen cümleler ne kadar iyi olursa olsun bilinmeyen unsurlar her zaman endişe verici olmuştur. Yazarın iletisi şöyle:

“Çınar ağacının altında kirpi ve aslandan başka kimse kalmamıştı. “Pihanesümüv.” Kirpi böyle diyordu. Ve aslan kirpinin ardından kükrüyordu. “Sen bize hayatsın.” Hayvanlar aslanın sesini duydukça daha da uzaklara kaçıyorlardı. Aslan olanlara bir anlam verememişti. Hayvanların müzik bilincinin yeterince gelişmediğini düşünüyordu.”(KŞG, 2002: 15).

Kâinata öğrenmeye en açık varlık olan insan, bilmediği şeylere karşı da merak içindedir. Şayet karşısında ona doğruyu öğreten bir öğreticisi yoksa herkesin doğru bildiklerini bile yanlış öğrenebilir. Bundan dolayı bu kişilere kızmak uygun olmaz. Yazarın iletisi şöyle:

“Çocuklar ve büyükler bu defa da kediyi görmek için küçük kızın evine gitmeye başladılar. Çünkü bu şehirde ne bir tavşan ne de bir kedi vardı. Bu nedenle şehrin insanları hoş görülmeliydi. Hem nasıl olsa tavşan da kedi de dört ayaklıdır. Ve bıyıkları vardır. Ne yapalım yani tavşanla kediyi ayırt edemediler diye insanlara ceza mı verelim? İyi valla.” (KŞG, 2001: 31).

İnsanın kişisel gelişiminde en önemli başarı kendisini tanımasıdır. Kendisini tanıyan kişi kendine güvenir, neleri başarıp neleri başaramayacağını farkında olur. Kendini tanımayan birey ise kendini olmadık yerlerde hayal eder ve istemediği durumlara düşebilir. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Siyah kedi kendisinin kuş olduğuna karar vermişti. “Ben kesinlikle bir kuşum.” diyordu. “Hem de göçmen bir kuşum. Bu işin lamı cimi yok. Şimdiye kadar nasıl olup da kedi gibi yaşamışım?”

Hayret doğrusu!” ... “Sıcak ülkeler beni bekliyor, uçmalıyım diyerek kanatlarını çırpmaya başladı. Tabi ki kanat diye yalnızca ön ayaklarıydı. Dördüncü gün o ağacın altından geçenler, ağacın dibinde kımıldamadan yatan siyah bir kedi gördüler.” (ÇMS, 1990: 7).

İnsan, kendi el emeği göz nuru olan nesnelere baktıkça başarısını görüp gurur duyar ve onlara karşı daha fazla sevgi besler. İleti şöyle veriliyor:

“Artık sekiz yüz on dört gözlüğü vardı. Bu kadar çok gözlüğü birbirine karıştırmamak için bir gözlük daha gerekiyordu. Gözlük gözlüğü... Onu da yaptı. Çocuk gözlüklerinin her birini ayrı seviyor ve kendi eseri olduğu için onlara değer veriyordu.” (ÇMS, 1990: 17).

Birçok olay insanın canını sıkabilir ancak canımızı sıkan olaylara bir çözüm bulamadığımız anlar da olur. Yazar, karşılaştığı olumsuz olaylara tuz dökerek onu tatlandıracağını zanneden bir kız çocuğu üzerinden iletisini veriyor:

“Okulda iki arkadaşının kavga ettiğini görse “işte bir tatsızlık” diyor ve hemen cebinden tuzluğunu çıkarıp kavga eden arkadaşlarının üzerine serpiyordu. Matematik problemi hoşuna gitmeyince sayıların üzerine tuz serpiyordu. Yerlere tüküren birini görse gidip oraya tuz serpiyordu...” (ÇMS, 1990: 20).

İnsanların zaaflarından biri de tembelliktir. Ancak bazı insanlar bütün uğraşlarına rağmen kendilerinde bulunan bu tarz özellikleri değiştiremezler. Ta ki başlarına işlerini düzgün yapmalarını sağlayacak bir musibet gelene kadar. Yazarın mesajı şu şekilde:

“Okul şehrin dışındaydı ve çocuklar şehrin içindeydi. Çocukların okula gitmeme hakları yoktu, çocukları okula götüren otobüsler vardı. Sarı telefon sokağının çocuklarını okula götüren otobüsün koltuklarından biri sürekli boş kalırdı. Bu koltukta oturması gereken çocuk bütün çabalarına rağmen erken uyanamıyor ve otobüsü kaçırmış oluyordu.” ... (ÇMS, 1990: 35).

Bazı kişilerin çok ve gereksiz konuşmaları etrafındaki insanları rahatsız eder. Rahatsız olan insanlar, çok konuşan kişilerden soğur ve onlardan uzak durmaya

çalışabilir. Böylelikle insanlar arasında soğukluk ve yalnızlık başlar. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Sinirli ihtiyar denizde dolaştıkça kafası karışmaya başladı. Her yerde bu yazılar vardı: Yalnız kalmak istiyorsan çok konuş.” (ÇMS, 1990: 55).

Dünyadaki en saf ve iyiliksever kişilerin başında çocuklar gelir. Herkese merhamet ve şefkatle yaklaşırlar. Yazar, denizlerin, bulutların, dağların kabul etmediği güneşi, bir çocuğun şefkati ile buluşturuyor. Zengin, bir röportajında bu masalın temasının sorulmasına şöyle cevap veriyor:

“Güneşin uyuduğu yer, diye bir masalınız var. Gerçekten güneşin uyuduğu yeri gördünüz mü?”

“Gördüm, hâlâ orada. Güneş sadece çocuk kalbinde uyuyabilir. Çünkü onu uyutabilecek başka bir yer yoktur. Güneşin sıcaklığına dayanıklılık gösterebilecek tek yer yine çocuk yüreğidir. Çünkü o kalp de güneş kadar sıcaktır. Güneş başka bir yerde uyusa orayı kül eder. Güneş büyüklerin yüreğinde uyuyamaz, Güneş ya orayı yakar, ya da büyükler Güneşi doğalgazın yerine pazarlamaya kalkarlar ve bir süre sonra bitirirler... Bir süre sonra yine soğuk olarak kalır büyükler...”(*Gündem, Zaman:2000*).

Masalda geçen ileti şu şekilde:

“Hey, baksana!” dedi güneş. Çocuk başını papatyalardan kaldırıp, yüzünü güneşe çevirdi ve gözlerini kırıştırtıp sordu: “Bana mı diyorsunuz?” “Evet” dedi güneş. “Çok yorgunum ve uyumak istiyorum. Beni uyutacak yerin var mı?” çocuk sevinçle ellerini çırparak “Ah tabii var gelsene.” dedi ve kollarını iki yanına açtı.... Sonra uyuması için güneşi kalbine yatırdı....Kimi günler gökyüzünde güneşi göremesek sakın telaşlanmayalım. Çünkü o, yine yorulmuş ve uyuyabileceği tek yere gitmiştir; o küçük kalbe.” (ÇMS, 1990: 61).

III.5. Hikâye Ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Kişisel Gelişime Dair İletiler

Emanete sadık kalmak her insanda olması gereken bir erdemdir. Bu özelliğin çocuk yaşta insana kazandırılması çocuğun kişisel gelişimi açısından daha faydalı olacaktır. Yazarın konu ile ilgili iletisi şu şekilde:

“Okunması için arkadaşşıma verdiğim bir kitabın bazı yerlerinin çizilmiş olarak bana geri gelmesine sinir oluyorum. Hiç gelmesin daha iyi.” (SD).

“Bir sürü oyuncağı olup da kimseyi oynatmayan çocuklara sinir olmuyorum desem yalan olur. Ver biraz da başkası oynasın ama birisinin oyuncağını alıp da daha ikinci dakikada kıran, bozan çocuklara daha çok sinir oluyorum. Sonra düşünüyorum, yoksa bu çocuğun anne-babasına mı sinir olmalıydım?” (SD).

Kişinin karakteri sabit olmalıdır. Bulunduğu mekâna ve kişilere göre davranışlarını değiştirmek makbul bir hareket olmadığı gibi ikiyüzlülük olarak da algılanabilir. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Basını ve kameraları görünce değişip gülümseyen, kameralar çekilince de turşu gibi bir surat takınan adamlara sinir oluyorum.” (SD).

“Bir gün hayatta rol yaptığım anlaşılabacak diye korkuyorum.” (KD).

“Arabaların modelleri sahibine benzese ilginç olurdu. O zaman sinirli bir adamın arabasının farları sinirli bir şekilde olabilirdi.” (HD).

Dürüstlük, insanda bulunması gereken en önemli erdemlerden birisidir. Dürüst olmanın, kimsenin hakkını yememenin ve helal kazanılanla yaşamının önemini anlatan ileti şöyle:

“Pazarda müşteriye mal seçtirmeyip, nerde çürük varsa kakalayan, aldığı parayı da gönül rahatlığı ile harcayan pazarcılara sinir oluyorum.”(SD).

“Bir kuyrukta dakikalardır bekliyorsunuz. Bir de bakıyorsunuz ki bir adam dışarıdan geliyor ve kuyrukta bekleyenleri hiçe sayarak en başa geçiyor. Bu adamları n’apmak lazım biliyor musunuz? Önce bunlara bir tane kuyruk takmak lazım. Sonra da o kuyruğa kabak mabak ne varsa bağlamak lazım.” (SD).

Mükemmel olmak pek zordur. Eleştirdiğimiz hal ve hareketleri yarın biz de sergileyebiliriz konu ile ilgili ileti şöyle:

“Beğenmediğim bir adamın yaptıklarının aynısını yapmaktan korkuyorum. Ama bu yüzden kimseyi eleştirmemek gibi bir durum ortaya çıkar. Ve herkes çeşitli yanlışlar yaparsa “aman bana ne canım, yaparsa yapsın” mı demeliyim?” (KD).

İnsanlarla alay edip onları küçük duruma düşürmek veya onların bulundukları durumu eğlenceye alet etmek etik bir davranış değildir. Konu ile ilgili ileti şöyle:

“Korkularımla alay edilmesinden korkuyorum.” (KD).

İnsanların birbirlerine küsmesi kişisel gelişim açısından pek hoş karşılanmaz. Buna mukabil küsen insanları barıştırmak da önemli bir erdemdir. Yazar bu konudaki iyiliğini şöyle anlatıyor:

“İki arkadaşım birbirine küsmüştü. İki çikolata alıp birbirinden habersiz onlara verdim ve diğerinin gönderdiğini söyledim. Ertesi gün barıştılar.”(İD: 1).

Mevlâna İdris İyilik Dükkânı isimi kitabında insanların bulunduğu zor durumlarda onlara yardım etmek gerektiğini sık sık öğütler ve konu ile iletiler sunar o iletilerden bazıları şunlardır:

“Göremeyen bir çocuk var mahallemizde. Bazı günler gidip ona masal okuyorum. Bu çocuğun bir de kedisi var. Benden dinlediği masalları kedisine anlatıyormuş.” (İD: 11).

“Üç yaşında bir kardeşim var masalı çok seviyor ama okumasını bilmiyor. Ne zaman istese, bıkmadan ona masal okuyorum.” (İD: 8).

“Bir defasında babama iki çift ayakkabı aldırıp, birisini benimle aynı mahallede oturan ve ayakkabı numarası benimle aynı olan, ama yırtılmış ayakkabılarıyla yaşamak zorunda olan arkadaşşıma hediye ettim. İyiliğı babam mı yapmış oldu yoksa ben mi? Hiç önemli değıl.” (İD: 29).

“Harçlıklarımından küçük küçük biriktirip ileride ressam olacağına inandığım bir arkadaşşıma çalışma masası aldım. Hemen masasına oturup beni çizdi. Gözlerimi biraz yamuk çizdi ama olsun...” (İD: 31).

Bayramlarda topladığım harçlıkların bir kısmını, bayramda harçlık toplayamayan arkadaşşımla paylaşıyorum.” (İD: 64).

“Kardeşim bazen uykusunda savaşarak yorganı saf dışı ediyor. Tekrar örtüyorum üzerine sessizce...” (İD: 85).

“Yeni sünnet olan bir arkadaşşıma çizgi film cd si götürdüm ayrıca ona masal kitabı götürdüm ve kendim okudum.” (İD: 105).

Mevlâna İdris dükkân serisinin diğerk kitaplarında olduğı gibi iyilik dükkânında da mizahı pek çok yerde kullanır. Esprili bir yaklaşımla çocukları güldürmeyi amaçlarken iletilerini de vermeyi ihmal etmez:

“Dedemde çeker hastalığı var. Onun önünde gördüğüm çeker, çikolata cinsinden ne varsa ben yiyorum. Dedemin sağılığı için. Valla.” (İD: 28).

“Sınıfta bir arkadaşşım gülünç bir duruma düşünce dişimi sıkıp gülmemeye çalışıyorum. Eve gidince evde gülüyorum.” (İD: 130).

“Babaannemin kulakları işine geldiğı zaman duyuyordu. Ben de babaannemi işyerine kilitledim, her zaman duysun diye...” (İD: 61).

“Uzaya gönderdiğim amcamın oksijen tüpünü boşalttım ve içine domates, peynir, zeytin koydum aç kalmasın diye ve üstelik ona haber vermedim sürpriz olsun diye.” (İD: 60).

İnsanın içinde kendisini belli etme duygusu olabilir. Ancak kişisel gelişim açısından en uygun olanı mütevazılıktır. İnsanların dikkatini dağıtmamak ve kibar olmakla ilgili ileti şu şekilde:

“Bazen konserlere gidiyorum. Çok iyi bildiğim bir müzikle karşılaşınca müzisyenlerin dikkati dağılması diye ıslıkla eşlik etmiyorum.” (İD: 52).

İyilik karşılık beklemeden yapılır. İyiliğe iyilikle mukabelede bulunmamız kişisel gelişim açısından doğru bir davranıştır. Yazarın bu konularla ilgili iki iletisi var. İletiler şu şekilde:

“Kandillerde bana mesaj gönderen arkadaşlarıma çiçek gönderip onları şok ediyorum.” (İD: 20).

“Bir iyilik yapınca karşılığını bekleme salaklığına girmeyerek kendime iyilik yapıyorum.” (İD: 149).

Mevlâna İdris İyilik Dükkânı kitabını bitirirken espri ile karışık son iyiliği kendisi yaparak kitabı okuyanlara dondurma ısmarlama cömertliğini gösteriyor. Cömertlik de önemli bir erdemdir:

“Bu kitabı başından sonuna kadar okuyarak kitaba iyilik yaptıysanız siz de bir iyiliği hak ediyorsunuz demektir. Ben şahsen dondurma ısmarlıyorum size. Gönderin dondurmacıyı hesabı hemen ödeyeyim.” (İD: 150).

Sevgi, insanın tabiatında bulunan özelliklerdendir. Hiç kimse başka bir kimseyi sevmesi için zorlayamaz. Yazar, sevgisiz insanları uyarmak ve insanda sevginin bir erdem olduğunu vurgulamak adına şaka yollu bir ileti veriyor:

“Acayip bir sevgi duvarı olmak isterdim. Sevgisiz adamların yanına varıp küt diye onlara çarpmak ve onları iki seksen olmasa bile en az iki yetmiş beş yere uzatmak isterdim. Sevgisiz adamlar beni gördükleri zaman bana çarpılmamak için hemen kaçardı.” (HD).

Kişilik olarak olgun insanların, çevre temizliği noktasında daha hassas davranmaları gerekir. Yazar çevreyi kirleten insanlara misliyle ceza vermek ister. Bu iletinin çocuğa doğruyu gösterme noktasında başarılı olduğu söylenemez. İleti şu şekilde:

“Öyle bir şey olmalı ki, yere tükürürse, yerden iki kat fazlası o tükürenin suratına şlop diye geri yapışmalı: biliyorum iğrenç bir hayal ama n’apalım?” (HD).

“Küçük bir lekeden rahatsız olmuyorsanız her şeyi bitmiş sayabilirsiniz.” (TBK).

Mevlâna İdris Zengin “Tehlikeli Bir Kipat” isimli duvar kitabında insanın kişisel gelişimine dair çokça tavsiyede bulunuyor ve insanda bir farkındalık oluşturarak onda değişiklik meydana getirmeyi hedefliyor. Zengin’in kişisel gelişime dair iletileri şu şekilde:

“Küçük bir gerçekle yaşamaktansa büyük bir hayalle yaşarım.” (TBK).

“Bazen boşluğa bakıp gülümsemek gerekebilir. Böyle durumlarda yapmam gerekeni hiç ertelemem.” (TBK).

“Başkalarını değiştireceğim diye uğraşacağına kendini değiştirmeyi dene.” (TBK).

“Hiçbir yanlış zorbalıkla düzeltilemez.” (TBK).

“Sahip olduğun tek şey para ise her şeyi satın alacak bir nesne olarak görmeye başlayabilirsin.” (TBK).

“Yüzümü sakla anne bu tarihin içinde görünmek istemiyorum.” (TBK).

“İnsan onuru kibrit gibidir, ikinci defa yanmaz.” (TBK).

“İyi bir amaç için de olsa kötü adam olmam.” (TBK).

“Uğrunda koşmaya değer bir şey varsa yerinde durma.” (TBK).

“Söyleyeceksen şarkını sesli söyle. Eşlik edecek bulunur elbet dünyanın bir yerinde.” (TBK).

“Hayat zor ve karmaşık. Bize çizilen binlerce yön içinde doğru yönü bulmak zorundayız. Ama içindeki yönü kaybetmişsen dışındaki yönler seni hiçbir yere götürmez.”(TBK).

III.6. Kişisel Gelişime Dair İletilerin Değerlendirilmesi

İnsanın hayatta karşılaştığı sorunlar karşısında takındığı tutum ve davranışlar şeklinde açıklanan kişisel gelişim, aslında insanın şahsiyetidir. Kişide şahsiyet gelişimi çocuk yaşlarda başlar ve hayat boyu devam eder ancak bilincin en açık olduğu ve öğrenmenin hızlı gerçekleştiği dönem “Ağaç yaşken eğilir” atasözünde de belirtildiği gibi çocukluk dönemidir.

Mevlâna İdris Zengin’in masalları ve hikâyeleri sadece çocuğun kişisel gelişimine değil bunları okuyan yetişkinlerin de kişisel gelişimlerine katkıda bulunabilir. İncelediğimiz eserlerde çok sayıda kişisel gelişimi destekleyen, nitelikli iletiler vardır. Ancak kişisel gelişim hayatın tamamını kapsadığı için sosyal hayata, milli ve manevi unsurlara, tabiata, savaşız bir dünyaya ve barışa dair iletiler, ayrı değerlendirmeye tabi tutularak bu bölümde 47 adet ileti saptanmıştır.

Yazar, iletilerini verirken keskin kurallar veya yapılması gerekenler şeklinde didaktik olarak ileti vermek yerine, iletileri satır aralarında saklayarak okuyanın bilinçaltına göndermeler yapmaktadır.

Mevlâna İdris, erdemli insan olmayı öğütler. Zengin’in hayatta karşılaşılan zorlukların üstesinden nasıl gelineceğini, kendimizden küçüklere ve büyüklere nasıl davranılacağını, insanın kendisini tanıması gerektiğini, hayallerimizi gerçekleştirmeyi, hayatta yolunda olmayan veya bizi mutsuz eden hususlar da olabileceğini, hayata olumlu bakabilmeyi, insanların şahsi özelliklerini de dikkate almak gerektiğini anlatan iletilerinin yanında daha pek çok konuda iletileri bulunuyor.

Mevlâna İdris’in duvar kitaplarında kişisel gelişime dair iletileri de hikâye ve masallarıyla aynı doğrultudadır. Bu iletiler emanete sadık kalmak, ikiyüzlü olmamak, dürüst olmak, insanlara karşı yersiz eleştirilerde bulunmamak, insanlarla alay edip onları küçük düşürmemek gibi olumsuz davranışları engellemeye çalışan iletilerdir. Bunla birlikte insanlara iyilik yapmanın vermiş olduğu mutluluk, insan sevgisi, temizlik, mütevazı olma gibi konulara da değinen 39 ileti tespit edilmiştir

III.7 Tabiata Dair İletiler

Tabiat: Hilkatin eseri olan her şey, yaratılmış şeylerin tamamı, yaratılmış olan şeyler arasındaki ahenk, düzen, ilahi nizam. (Doğan, 1996: 1033) olarak tanımlanabilir.

Mevlâna İdris çocuğa tabiatın ne kadar güzel ve kıymetli olduğunu, onsuz yaşanamayacağını ve tabiatın korunması gerektiğini örtük iletilerle anlatır.

Yazar, “İnsanların Yürüyüşü” isimli şiir şeklindeki denemesinde şöyle diyor:

Allah ırmağı yarattı

Irmak, yaratıldığı günden bu yana değişmeden akıyor

Allah dağı yarattı

Dağ, yaratıldığından beri değişmeden duruyor

Kuş, yaratıldığından bugüne değişmeden uçuyor

Çiçek değişmeden kokuyor

Ağaç değişmeden büyüyor

Ya insan?

İnsan yaratıldığından beri tarihsel yürüyüşünü sürdürüyor

Keşifler, savaşlar, ülkeler, kitaplar, araçlar...

Fakat bugün insanın geldiği nokta, kuşları, çiçekleri,

Irmakları, ağaçları yok etme noktasıdır.

İnsan içinde yaşadığı dünyayı yaşanmaz kılmaya

Çalışıyor

Ve bunu başarıyor.

Aferin!(Zengin, 1997: 62).

Mevlâna İdris Zengin’in tabiata dair verdiği iletileri şunlardır:

Modern dünyanın sunduğu imkânlar sayesinde hayat son derece kolaylaşmış biçimdedir. Ancak paranın satın alabileceği bir şey kalmadığında insanlar doğal hayata

geri dönmek zorunda kalabilirler. İlk insanların yaptıkları gibi avcılık ve toplayıcılıkla hayatlarına devam edebilirler. İleti şu şekilde:

“Dağlarda ve köylerde başlayan yeni hayat ilginçti. İnsanlardan bazıları çeşitli hayvanları avlayarak, bazıları meyve toplayarak, bazıları da balık tutarak yaşamaya çalışıyordu.”(PDA, 2004).

Modern hayattan uzaklaşıp ilkel bir hayata alışmaya çalışan insanlar, eski hayatlarının getirdiği alışkanlıklarını terk edemezler. Önceki hayatlarında sahip oldukları makam ve unvanlar bu hayatta hiçbir işe yaramayabilir. Bu hayatta herkes eşitlenmiş olup bir işçi ile devlet başkanı aynı seviyede bulunabilir. Konu ile ilgili ileti şu şekilde:

“Bir fizik profesörü bulabildiği bir armudu iştahla yerken, bir general sabahtan beri peşinde olduğu tavşanı yakalamaya çalışıyor; arada bir “tavşan teslim ol lütfen” diye anlamsızca bağıırıyordu. Bir başka yerde devlet başkanı, bir demiryolu işçisinin biraz ilerisinde dalgın dalgın karıncaları seyrediyordu.”(PDA, 2004).

Pek çok insan yağmurda ıslanmaktan hoşlanmaz ve şemsiye taşır. Tabiatı bütün unsurları ile sevebilmek, doğa ile iç içe olabilmek için yazarın iletisi şöyle:

“Elli iki bahar görmüş bu adam, hayatın hiç de şikâyet edilecek kadar kötü olmadığına inanırdı. Şehrin en çok ıslanan adamı oydu. Yağmuru seviyordu. Güneş bu şehirde çok az görünürdü.”(YŞA, 2004).

İnsanlar tabiat kanunlarına muhalefet edemezler. Depremın olmasına, yağmurun yağmasına engel olamazlar. Bu konuyu anlamaları için yazarın, çocukların anlayacağı, hayatın her anında örneklendirilebilecek yerçekimi kanunu ile iletisini vermesi dikkat çekicidir:

“Adam o kuyuya düştü ve bir daha çıkamadı. Kim bilir, saçları dökülen adam kuyuya düşmeseydi, belki de yerçekimini çekip çıkartacak ve bugün, insanların saç dökülmesi diye bir sorunu olmayacaktı.”(SDA, 2004).

Tabaattaki canlıların belli bir düzeni vardır ve bu düzen değişmez. Her zaman aynı şeyleri yapıyor olmak onları bıktırmaz. Fakat insanlar böyle değildir. Tekdüzelik insanları sıkabilir. Zengin'in konu ile ilgili iletisi şöyle:

“Kedilere baktı, miyav ciğer, miyav mama, miyav miyav, başka bir şey yok. İnekler de saman yiyor, su içiyor, geviş getiriyor ve süt veriyordu. Aynıydı hep. Köpekler desen hav oraya hav buraya. Karıncalar çok küçüktü, filler çok büyüktü. Zürafalar uzundu, tavşanlar korkak, aslanlar kızgın. Başka şeylere de baktı adam. Taşlar ağırdılar, ağaçlar hareketsiz. Sıkıntıdan patlayacaktı ama patlamadı.”(KA, 2004).

Bugünün çocuklarının mahrum kaldıkları, belki de en çok ihtiyaç duydukları şey tabiattır. Birçok çocuk koca binalar arasında maviyi ve yeşili görmeden büyümektedir. Yazarın tabiat sevgisini aşılama için verdiği ileti şöyle:

“Büyük ve geniş ağaçlarla doluydu orman. Kendisine bir ağaç seçti Kuş Adam. O ağaca yaslanarak biraz dinlenmek, biraz göklere bakmak istedi. Gitti, yaslandı ağaca. Sonra başını kaldırdı, göklere bakacaktı...” (KA, 2004).

Günümüzde insanlar ve hele çocuklar apartmanlar arasında sıkışıp kalmış durumdadır. Tabiatı görmeden, sevmeden, ona hasret büyüyorlar. Kuşların özgürlüğü metaforu ile yazar iletisini şöyle veriyor:

“Aralarında bir ağacın altına uzanarak, gökyüzünde uçup giden bulutlara ve kuşlara bakanlar da vardı.”(DDA, 2004).

Günümüzün çocukları tabiattan ve köy hayatından uzak büyümektedirler. Bugün çocukların hülyalarını güzel heybetli atlar değil son model arabalar süslemektedir. Haliyle çocuklar ata binmenin nasıl bir şey olduğunu bilmemektedirler. Yazar, iletlerinde çocukları doğal hayata özendirmek istiyor. Yazarın iletisi şöyle:

“Çok güzel atlardı bunlar. Sonra üzerlerine çocuklar binmeye ve parkta oraya buraya koşturmaya başlayınca daha da güzelleştiler ve keyifli keyifli kişnemeye başladılar.”(DDA, 2004).

Yazarın şehirleşmenin zararının anlattığı hikâyesinde verdiği ileti şu şekilde:

“Yediğimiz ne varsa toprağın yetiştirdiğini söylüyorlar, sonra da toprağı yok edip yerine asfalt döküyor ve aptal binalar yapıyorlar... Sufi bahçeye maydanoz ekmişti; şimdi bahçeden maydanoz toplayıp yiyebiliriz. Ama asfalta ne ekilebilir ki? Hiç eker, hiç yersiniz. Afiyet olsun.” (SP,21) .

Şehir hayatında apartmanlar arasına sıkışmanın ne denli rahatsız edici, bahçeli bir evin ise ne kadar güzel olduğunu hikâyesinde yazar şu iletiyle veriyor:

“Ev değişmeyecekse bahçemizde değişmeyecek demektir. Yani bahçedeki erik ağacı, akasya ve bana hep göz kırpan kiraz ağacı da... Önemli olan bu işte” (SP,16).

Karla oynamak bütün çocukların hoşlandığı oyunlardandır. Her zaman oynanamayacağı için de kıymetlidir. Çocuklar, kar yağmasını isterler ve kar yağarken heyecanlanırlar. Zamanın pek az şeyden zevk alan çocuklarına kartopu oynamanın ne kadar eğlenceli bir oyun olduğu, bu iletide şöyle verilmiş:

“Kar yağmaya başladı! Oysa bir dakika öncesine kadar her yer günlük güneşlikti. Lapa lapa yağıyordu kar. Tabi çocuklar hemen kardan adamlar yapmaya, karda kaymaya ve birbirine kartopu atmaya başladılar. Beyaz bir sevincin rüzgârı at kışnemelerini daha da uzaklara taşıdı.”(DDA, 2004).

Dünyanın dörtte üçü sularla kaplıdır ama insanlar, bu mavi zenginliğin farkına varmadan yaşıyorlar. Yazar, denizin ve balıkların insan hayatına kattığı renkliliği bu iletiyle anlatıyor:

“Adam telaşsız elleriyle beşinci düğmeyi açtığında bir parça mavi deniz geldi parkın ortasına. Ve çocuklar bu muhteşem denizde yüzmeye, birbirlerine su sıçratmaya başladı. Balık tutanlar bile oldu parktaki mavi denizde.” (DDA, 2004) .

İnsandaki latif duyulardan ve duygulardan biri de güzel koku sevme ve koklama kabiliyetidir. Hayatımıza giren parfümeri ürünleri, suni kokularla bizleri doğal kokulardan uzaklaştırıyor. En güzel kokulu çiçeklerin kokularını bilmez veya unuttur hale geliyoruz. Yazar çocukları meraklandırarak gerçek güzel kokuları bulabilmeleri için onları özendiriyor ve iletisini şu şekilde veriyor:

“Ahh... O ne kokuydu öyle... Parkın her yanını mis gibi kokular sardı birden. Gül kokuları, kekik kokuları, yasemin, amber, karanfil, menekşe, nergis, lavanta, sümbül... Çocuklar ciğerlerini ve burunlarını sonuna kadar açıp bu kokuları içlerine çekmeye başladılar. Çektikçe çekmek istediler ve çekmek istedikçe çektiler, çektiler.” (DDA, 2004).

Kuşlar edebiyatta özgürlüğün sembolü olduğu kadar doğal hayatın da simgesidir. Günümüzün çocukları kuşları ancak kafesler içinde görebilmektedir. Yazar, kuşların ve tabiatın güzelliğini anlattığı iletisi şöyle:

“Yüzlerce değişik kuş, yüzlerce değişik ses çıkartarak parkta kanat açmaya oradan oraya uçmaya başladılar. Ne kadar çok ve ne kadar güzeldiler. Çocuklar da katıldı kuşların şenliğine. Bir süre sonra çocukların mı kuşların mı daha çok uçtuğu anlaşılmaz oldu.” (DDA, 2004).

Ormanlar doğal hayatın devam ettiği yegâne yerlerdendir. Ancak zamanımızın çocukları ormanın da bir ruhunun olduğunu, orada yaşayan ağaçların ve hayvanların da hislerinin olabileceğini pek düşünmezler. Ormanda, tabii hayat içinde, bütün canlılar uyum içinde yaşarlar. Konu ile ilgili ileti şu şekilde:

“Ormanda her gecenin ve sabahın bir anlamı vardır. Orada yaşayan ağaçlar ve hayvanlar bunu iyi bilirler. Yaşlı andız ağacının dibinde yaşayan küçük menekşe için sabahın anlamı bir tilkiydi. Çünkü tilki her sabah küçük menekşenin yanına gelip önünde saygıyla eğilir ve “Mutlu sabahlar efendim!” deyip giderdi.” (RT, 2004: 4).

Doğal hayatın bir dengesi vardır. İnsanlar müdahale etmedikçe bu denge devam eder. Zengin, bir tilkinin menekşeye duyduğu sevgiyi ve menekşenin insanlar tarafından koparılmasından dolayı duyduğu büyük acıyı anlatan iletisi şu şekilde:

“Çocuklar tilkiden habersiz neşeyle çiçek topluyordu. Derken birden! Tilkinin kalbi birden acıyla doldu. Çocuklar, küçük menekşeyi de koparmışlardı. Tilkinin gözünden iki damla yaş aktı.” (RT, 2004: 8).

Tabiatın ve şehirlerin göz alıcı hallerinden biri de karlara bürünmüş halidir. Karlar, o eski yerlere yeni bir güzellik giydirmiş olur. Her bir karın gökyüzünden tane tane inmesi ayrı bir güzelliştir. Karın yağması ise en çok çocukları mutlu eder. İlgili ileti şöyle:

“Yerler uykudayken gökler uyanıktı. Kediler, çocuklar ve anneler uykudayken gökten iki kar tanesi sessizce düşmeye başladı yeryüzüne. Sonra yüzlercesi, sonra milyonlarcası, yavaş yavaş, yumuşacık uçarak, savrulurak düştüler, düştüler, düştüler. Sabah pencereden bakan çocukların gözleri parladı.” (KT, 2004: 4).

Çocukların doğayı sevmesi önemlidir. Zamanımızın çocukları doğayı pek göremeseler de oradaki varlıklar için bir şeyler yapma konusunda gayretsiz oldukları da söylenemez. Bir hayvan beslemek, onu mutlu etmek çocuklarımızın doğasında vardır. Çocukların, tabiat üzerine hayal kurmaları dahi doğa sevgilerine büyük katkı sağlayacaktır. Yazarın iletisi şu şekilde:

“Bir çocuk kardan bir ağaç yaptı kardan tavşanın yanı başına. Kardan tavşan kardan ağacı görünce mutlu oldu galiba. Zeytinden gözlerinden birini kırptı. Başka bir çocuk kardan bir havuç yaptı. Çok sevindi kardan tavşan, kardan havucu yerken iki zeytin gözünü kırptı da kırptı.”... “Kardan ağaçları biraz daha çoğaltıp kardan ormanı biraz daha büyüttü çocuklar. Kardan küçük mağaralar, kardan şelaleler, kardan çiçekler, kardan küçük düzlükler kardan hafif tümsekler, kardan sarmaşıklar yaptılar. Daha çok, daha çok mutlu oldu kardan tavşan.” (KT, 2004: 11).

Tabiata Allah’ın koyduğu kanunlar hâkimdir ve hayat bu düzene uygun olarak devam etmektedir. Bu düzenin içindeki en ufak bir değişiklik bile pek çok kimseyi rahatsız edebilir. Bu düzeni anlamak için tecrübe etmeye gerek yoktur. Nasreddin Hoca’nın ceviz ağacında balkabağı yetişmesini istemesinin vahametini, kafasına düşen küçük bir cevizle anlaması gibi bir eşeğin uçmasının nelere sebep olabileceği şu ileti ile veriliyor:

“Eşek hayatından memnundu. Öylesine memnundu ki havada rastladığı kuşlara çifte atmaya başlamıştı. Kimi zaman yolcu

uçaklarının önüne çıkıp “B!” diyerek pilotu ve yolcuları korkutuyordu. Bazı geceler eeğın çılgınca anırdığı duyuluyor, o zaman küçük çocuklar korkuyla yataklarından sıçrayıp annelerine sarılıyor ve her zaman yaramazlık yapıp kimseden çekinmeyen çocuklar bile korkuyla rperip sessizce titriyorlardı. Uçan eşek artık göklerin dehşet saçan sorumsuz eeği olmuştu. Ama bir gün gidip Ay’ı ısırması bardağı taıran son damla olmuştu.” (UE, 2004: 18-24).

Avlanmak, eskiden insanların hayatlarının devamı için bir ihtiyaken günümüzde bazen zevk bazen de spor için yapılmaktadır. Tabiat varlıklarımızdan olan canlının kontrolsüzce avlanmaları zaman içinde nesillerinin tükenmesine kadar uzanabilecek sorunlara sebep olabilir. İleti u şekilde:

“Ertesi sabah güneş doğarken tepeden tırnağa çeşitli silahlarla donanmış on be avcı ormanın yolunu tutmuştu. Tabancalar, tüfekler, uzun namlulu silahlar, çeşitli büyüklükte avcı bıçakları, fiekle, palaskalar, ayaklarda avcı botları... Gören de zannederdi ki bu adamlar savaşa gidiyor... Hayır, ormana gidiyorlardı. Hiç silahı olmayan hayvanları vurmaya...” (VA, 2004: 21).

Şehirde doğup büyüyen ehir hayatına alıan insanlar, aslında tabiatın ne kadar etkileyici güzelliklerle dolu olduğunu bilemeyebilir. Tabiattaki zengin çeşitliliği görünce insanın düşünce ve ruh dünyasında değişiklikler olabilir. Yazarın iletisi u şekilde:

“Canımız sıkıldığında kırlara gidersek renkli şeyler görürüz. Yeşil imenler, büyük ağaçlar, kk ve neşeli dereler, mavi gökler, çeşitli kuşlar, kertenkeleler, durmadan vıraklayan ama ne dediğini anlayamadığımız kurbağalar, belki bir tavan, mor bir kelebek, belki bir sincap ya da tilki... Sonra gördüğümüz değişik şeyler bizi biraz değiştirir ve değimi olarak eski yerimize geri döneriz.” (DEU, 2004: 4).

Çocuklar, doğayı iyi gözlemler ve tabiat konusunda duyarlıdır. Yazar kelimelerin dünyası ile bir tabiat hadisesi olan yağmuru bir çocuğun bakış açısıyla karılatırırken yağmuru daha üstün tuttuğu iletisi şöyle:

“Kimi akşamlar yağmur yağardı. O zaman yalnızca yağmurun sesini dinlerdi çocuk. Kelimeler hiç yağmurun sesinden daha ilginç olmadı. Çocuk en güzel rüyalarını yağmurdan sonra uyurken gördü.” (ÜA, 2002: 10).

Eskiden çok daha sessiz ve sakin olan hayatımız, teknolojinin hızla ilerlemesiyle yeni seslere aşına hale gelmiştir. Eskiden duymaya alıştığımız doğanın sesini duyamaz haledeyiz. Yazar, tabiattaki doğal seslere karşı duyduğu ilgiyi iletisinde şu şekilde veriyor:

“Yeryüzü derin bir sessizlik içine girmişti. Yalnızca hayvanların sesi, ırmakların sesi, rüzgârın ve müziğin sesi duyuluyordu artık. Araba gürültüsü, çekiç gürültüsü, bilgisayar tıkırtıları, iş yaparken çıkan diğer sesler... Hiçbiri kalmamıştı. Çünkü insanlar tek kelime olsun konuşamadıkları için artık işe gitmiyorlar, arabaya binmiyorlardı.” (ÜA,2002: 21).

Kışın bitip baharın başlaması herkesin içine bir huzur, mutluluk verir ancak her an hayatının sona ereceği düşüncesi de insanın içinde bir keder bırakır. Özellikle kendi yok oluşuyla beraber istemeden de olsa etrafına zarar verecekse içindeki azap daha da artar. Yazar bir bombayı kişileştirerek iletisini şöyle veriyor:

“Akşam oldu. Sabah oldu. Mevsim değişti karlar eridi. Güneş yeryüzüne biraz daha yaklaştı. Ormandaki hayat canlandı yeniden. Her köşeden başka bir neşe fışkırmaya başladı. Çiçekler çiçekler... Bomba, bu sessiz değişime bakarak düşünmesine devam etti. Düşmesine basılacaktı ve patlayacaktı.” (ÜA, 2002: 45).

Hayvanların tabii yaşam alanları dışında beslenmeleri çok eski zamanlardan beri vardır. Özellikle sesinin güzelliği ile kuşlar da bu gruba girebilir ancak kimse onların kafes içinde mutlu olduklarını söyleyemez. Yazar, çocuk ve kuşun dostluğunu anlatırken verdiği iletisi şu şekilde:

“Çocuk ve sarı kuş üzgün bir şekilde gözlükçüden ayrıldılar. Çocuk sarı kuşun ormana dönmesi halinde, hayatının sonuna kadar hep mutsuz yaşayacağını ve havada kuşlarla çarpışıp duracağını biliyordu. Bir şeyler yapmalıydı. Sarı kuş ise susuyordu. “Benimle

kalır mısın? Sana kafes yaptırمام ve dilediğin zaman kitap, gazete okurum. Ne dersin?” (KŞG, 2001: 35).

Tabiatatta en önemli unsurlardan birisi de sudur. Suyun olmadığı yerde hayat devam edemez. Yağmurların yağması, suyun buharlaşması ve bu devridaim içinde suyun hayat kaynağı olması çok önemlidir. Çocuk da insan neslinin devamı için en önemli unsurdur. Yazar bu iki önemli unsuru karşılaştırarak iletisini veriyor:

“ Küçük yağmur damlası çocuğa yaklaştı, yaklaştı. Neredeyse çocuğun ağzına düşecekti. Fakat son anda yanağına kayarak çocuğun yüzüne düşü verdi. Artık yeryüzünde ve bir çocuğun yüzündeydi. Çocuğun yüzünden yeryüzünü ve gökyüzünü seyretti bir süre. Yeryüzü güzeldi. Gökyüzü güzeldi. Çocuk güzeldi.” ...“Sonra güneş geldi. Havadaki serinlik yerini günesin sarışın sıcaklığına bıraktı. Küçük yağmur damlası kardeşlerinin birer birer buharlaşıp gökyüzüne döndüğünü gördü. Ayrılmanın vakti gelmişti. Çocuğun kulağına fısıldadı. “Güneş bizi çağırıyor. Gitmemiz gerek. Ama merak etme yine geleceğim.” Çocuk gözlerini kapatıp “Haydi git, seni beklediğimi unutma.” dedi.” Yağmur yağarken ıslak saçlarıyla gökyüzüne bakan bir çocuk vardır sokakta. Vardır ve bekleyecektir yağmur yağdıkça.” (KŞG, 2001: 55).

Yaratıcının, kâinata koyduğu kurallar istisna göstermeksizin tekrarlanmaktadır. Günlerin, ayların, yılların oluşumu gibi mevsimlerin de değişimi vardır. Her mevsimin kendine özel değişiklikleri ve renkleri vardır. Bunların değişmediğini yazar şu şekilde mesajlaştırıyor:

“Önce yaprakları sarardı ağaçların. Sanki görünmez bir elin tuttuğu görünmez bir fırça ağaçları, yaprakları, sokakları sarı bir boya ile yavaş yavaş boyuyordu. Sonra sıcak havalar tatlı bir serinliğe dönüştü. Ve yapraklar son şarkılarını sessizce söyleyerek yeryüzüne sessizce düşmeye başladılar. Sonbahar binlerce yıldan beri nasıl geliyorsa öyle gelmişti.” (ÇMS, 1990: 5).

Dünyamız her geçen gün yaşanmaz bir hal alıyor. Bazı ülkelerde bolluk bereket varken bazı yerlerde de kıtlık hâkimdir. Üstelik gıdalar üzerinde yapılan bazı bilimsel

alışmalar besinlerin karakterini bozarak besinleri insan sağlığına zararlı hale getirmektedir. Uzayda ziraat yapan bir çocuğun konuya çözüm bulma iletisi şu şekilde:

“Sonra ocuk tohumları uzayda boş uydularda yetiştirdi ve zaman zaman dünyanın çeşitli yerlerine karpuz, elma, ıspanak, pırasa, ėl, portakal, marul, nergis, menekşe, mantar, ilek gibi şeyler yağdırmaya başladı. Yiyecekler, en çok dünyanın açlık çeken bölgelerine yağıyordu. Böylece bir süre dünyada açlık sorunu kalmadı. Hele gökyüzünden nergislerin menekşelerin yağışı görülecek şeydi doğrusu.” (MS, 1990: 45).

Yağmur hem insanlar hem hayvanlar için en gerekli tabiat hadiselerinden biridir ancak birçok memlekette kuraklık hâkimdir. Yağmurun fazlasının ziraata zararı olabileceği gibi kuraklığın da zararı büyük olur. Bu zarardan bütün bir toplum etkilenebilir. Yazar bulutu ve güneşi kişileştirerek iletisini şu şekilde veriyor:

“Yağmur yüklü bulut: ‘İsterdim ama susuzluk çeken bir ülkeye yağmurlarımı boşaltmaya gidiyorum. Oradaki insanlar kaç haftadır beni bekliyorlar. Siz üzerime yatarsanız, yağmur damlalarım buhar olup uuverir. Peki insanlar! Lütfen beni bağışlayın. Bu insanların yağmura ihtiyaçları var. Gitmem gerekiyor.’ dedi ve gitti. Güneş oradan da ayrıldı.” (MS, 1990: 60).

III.8. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Tabiata Dair İletiler

Havanları sevmek ve onlara zarar vermemek gerekir. Yazarın mizah ile verdiği iletileri şöyle:

“ ‘Hayvanları çok severim’ lafını ağzından düşürmeyen kimselerin nasıl olup da deri ayakkabı ve başka giysiler giydiklerini anlamaya çalışırım. Anlamayınca da sinirlenirim.” (SD).

“Hayvanlara, özellikle de yavru hayvanlara eziyet edenlere sinir oluyorum.” (SD).

“Dikkatsiz şoförlerin kedileri ezmesine sinir oluyorum. Kedileri fosforla boyayamayacağımıza göre şoförler dikkat etse iyi olur.” (SD).

Mevlâna İdris'in Korku Dükkânı isimli kitabında anlamsız korkulardan bazıları, hayvanlardan gelebilecek muhtemel zararlardan duyulan korkulardandır. Bu korkuların biri veya birkaçı bir insanda bulunurken yazarın pek hayvan türü üzerinden değişik korkular vermesi, toplumdaki fobilere dikkat çekmek isteğinden kaynaklanıyor olabilir. Konu ile ilgili iletileri şu şekilde sıralayabiliriz:

“Sokakta tanımadığım bir köpek yerine iki köpek tarafından kovalanmaktan ve hart hart diye iki defa ısırılmaktan korkuyorum” (KD).

“Vapurla denizde dolaşırken denize düşmekten korkarım. Çünkü yılanın sarılmak gibi bir sonuç hoşuma gitmiyor.” (KD).

“Beslediğim karga bir değil de iki gözümü oyacak diye çok korkuyorum.” (KD).

“Sakin sakın yüzerken bir köpek balığının sol ayağını ya da böbreğini götürmesinden korkuyorum.” (KD).

“Gece mışıl mışıl uyurken, bir farenin kulağını üfleyerek yemesinden korkuyorum.” (KD).

“Elimi cebime attığımda cebimde soğuk bir kurbağa ile (sıcak olsa da fark etmez) karşılaşmaktan korkuyorum” (KD).

“Böğürtlen toplarken elime örümcek ağı takılmasından korkuyorum.” (KD).

“Ormanda gezerken bir ayı ile karşılaşmaktan korkuyorum. Neden dersiniz. Ayı dilini bilmediğim için ayının söylediklerini anlamaz ve onu kızdırırım diye...” (KD).

“Karanlıkta birden bire karşıma çıkan kedi gözünden korkuyorum.” (KD).

“Öfkeli bir kirpi ile karşı karşıya kalmaktan korkuyorum. Bununla birlikte bütün kirpilerin ülkemizi terk etmelerinden korkuyorum.” (KD).

“ Bir köpeğin kuyruğuna basmaktan çok korkuyorum.” (KD).

“ İyi bir köpek asla ısırılmaz! Sorun şu ki köpekler bunu bilmiyor...”(TBK).

Tabiat içinde hayvanlar kadar bitkiler de önemli bir yer tutar. Mevlâna İdris'te hayvan sevgisine dair olduğu kadar bitkilere dair de iletiler vardır. Tabiattaki her canlının hayatını devam ettirme hakkı vardır. Ağaçların, çiçeklerin güzelliği, onlardan vazgeçilemeyeceğine dair iletiler bulunmaktadır:

“Uzun bir süre evden ayrı kalındığında sulanmadığı için kuruyan çiçeklerle karşılaşmaktan korkuyorum...”(KD).

“Bahçemizde yalnız bir ağaç vardı. Yanına bir sürü daha meyveli ağaç diktim. Kurtuldu yalnızlıktan, gece beraber türkü söylemeye başladılar.” (İD: 79).

“Çok güzel bir çiçek görmüştüm. Ormandaydım, kimse yoktu sincaplardan başka. Koparmadım çiçeği. Güzelliği başkası da görebilsin diye.” (İD: 114).

“Tek başına bir ağaç görürsem mahvoluyorum. Benim hayalim, bütün yalnız ağaçların yanına birkaç tane daha ağaç dikerek o ağaçları yalnızlıktan kurtarmaktır.” (HD).

“Dünyamızdaki ağaçların hızla azalması beni çok üzüyor. 20 yaşına kadar 20 ağaç dikmeyen insanlar küt diye öbür dünyaya gitseydi sanıyorum herkes 20 değil 200 ağaç dikerdi.” (HD).

“ Dünyanın bütün çiçek çeşitlerini tuğla haline getirip o tuğlalardan bir ev kurmayı ve o evde yaşamayı hayal ediyorum.” (HD).

“Geliyoruz sevgili ağaç büyüyüp çürüyüp kaybolma.” (TBK).

Mevlâna İdris, İyilik Dükkânı kitabında doğal yaşam ortamından uzakta kalmış hayvanların esas ortamlarına dönmesi gerektiğine ve zor durumda kalan hayvanlara yardım edilmesinin de bir iyilik olduğuna dair pek çok ileti veriyor. Bu iletilerden bazıları şunlardır:

“Babamla beraber balık tutmaya gitmiştik. Bir ara kovadaki tutulmuş balıkları denizdeki tutulmamış balıkların yanına bıraktım. Deniz ve balıklar mutlu oldular. Babamı bilemiyorum.” (İD: 30).

“Aç bir sokak köpeği görünce en yakın kasaptan bir şeyler alıp köpeği mutlu ediyorum.” (İD: 39).

“Karıncalar çok çalışıyorlar. Onların yuvasının etrafına küçük yiyecek kırıntıları koyarak işlerini kolaylaştırmak istiyorum. Yine de durmadan çalışıyorlar.” (İD: 49).

“Yağmurda ıslanan bir karınca yuvasını topladım ve su geçirmeyen saatimin altına yerleştirdim.” (İD: 67).

“Baharda leylekler geliyor. Yuvalarını kolayca yapabilsinler diye, konakladıkları bacanın yakınlarına bir sürü çer çöp koyuyorum.” (İD: 69).

“Rastladığım bütün laboratuvarlardaki deney tavşanlarını kaçırp kırlara bırakıyorum.” (İD: 84).

“Bir gün yuvasından düştüğü için ciyak ciyak bağırان bir kuş yavrusunu yuvasına koydum. Annesine de “bi daha olmasın” diye not bıraktım.” (İD:96).

“Bir gün minik bir su akıntısına kapılmış giden bir karınca gördüm. Bir çöp uzatarak onu kurtardım. Bana teşekkür eder gibi baktı ve hızla yuvasına doğru koşmaya başladı.” (İD: 100).

“Boş boş havaya bakan bir tavşanım vardı. Manavdan bir havuç alıp önüne koydum. Anında gözleri parladı. Benimde...” (İD:5).

“Pırasa, kereviz, bamya, enginar gibi sebzeleri zaman zaman toplayıp öğle yemeğinde yiyorum. Çünkü bu sebzeler, çocuklar kendilerini beğenmediği zaman çok üzülüymüş...” (İD: 24).

Yazar bazı yerlerde diğer duvar iletilerde olduğu gibi ironi ve espri yaparak hayvanlara iyi davranmamız gerektiği iletisini İyilik Dükkânı kitabından şu şekilde veriyor:

“Sabah uyanır uyanmaz gidip kendinin kuyruğunu çekmiyorum. Bu işi öğleden sonraya bırakıyorum.” (İD: 25).

“Bir sapanım var. Hayvanlara kötü davrananlarla tanışmaya bayılıyor. Sapanımın bu isteğini hiç kırmıyorum.” (İD: 47).

“Bir kirpinin kirpiklerinin, okları gibi sert olması gerektiğini düşünüp kirpiklerine jöle sürdüm. Bağırды nedense. O zaman oklarının kirpikleri gibi yumuşak olması için briyantın sürdüm. Ona da bağırды. İyilik yaramıyor bazen...” (İD: 53).

“Önce köpeklerden korkmamayı ve onların sırtına binip korkusuzca dolaşmayı istedim. Sonra da köpeklerin dilini öğrenip onlarla konuşarak anlaşmayı istedim. En sonunda da köpeklerden bir ordu kurup kötülerin canını okumak istedim.” (HD).

Tabiatta insanın en çok mustarip olduğu konulardan biri de hava kirliliğidir. Mevlâna İdris Zengin’in hava kirliliği sorunu ve şehir hayatıyla ilgili şu iletileri veriyor:

“Yeni bir sprey icat etmeyi düşünüyorum. Bu spreyin içinde hava olacak. Bildiğimiz temiz hava. Sprey sıkıldıkça hava kirlenmesi yerine hava temizliği olacak. Herkes bu spreyden sıkacak.” (HD).

“Gece baktığımda yıldızları göremediğim bir şehirde fazla kalamam.” (TBK).

III.9. Tabiata Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Yaratılmış olan her şey ve onun tabii düzeni anlamına gelen tabiat, Mevlâna İdris Zengin’in masallarında önemli bir yer tutar. On kitaptan oluşan Acayip Hayvanlar Serisi tabiatla doğrudan ilgilidir. Bunu dışında diğer masallarda ve hikâyelerinde de tabiatı korumaya, yaratılmışı saygı göstermeye dikkat çekilir.

Pek çok yerde yazar şehir hayatındansa orman ve ağaçlık yerlerin güzelliğinden bahseder. Çiçeklerin, ağaçların, hayvanların, hayatımıza kattığı güzelliklere sıkça yer verir. İletilerini vermek için masalında bir uğur böceğinin yolculuğundan, kirpinin bahar konserinden, fillerden, balıklardan denizlerden bahseder. Bu masallar ve hikâyeler

içinde doğanın bütün güzelliklerini ve kıymetini anlatma adına verdiği iletilerden 27 tanesi tespit edildi.

Mevlâna İdris, modern dünyanın bizleri doğadan uzaklaştırdığını düşünür. Bütün güzelliklerin doğa içinde olduğunu savunur.

Mevlâna İdris'in hikâye ve masallarında olduğu gibi duvar kitaplarında da tabiata dair iletilere sıklıkla rastlanır. Tabiatı korumak, şehir hayatının sıkıcılığı Mevlâna İdris'in en sık değindiği konulardır. Bunların hayvanları sevmek, onlara zarar vermemek, hayvanlardan gelebileceği düşünülen anlamsız korkular, nebatata zarar vermemek, bitkileri korumak, zor durumda kalan canlılara yardım etmek ve çevre kirliliği gibi pek çok erdemin 38 iletileri tespit edildi. Birçok yerde olduğu gibi Mevlâna İdris iletilerini verirken gülmededen de faydalaniyor.

III.10. Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletiler

İki taraf, teşkilat, ülke veya ülkeler topluluğu arasında meydana gelen silahlı vuruşmaya cenk, muharebe, harp, savaş denir. (Doğan, 1996: 959) Mevlâna İdris'in masallarında savaş ve silah karşıtlığı dikkat çekicidir.

Yazar, Mehmet Gündem'le yaptığı röportajında şöyle demektedir:

“Bunu görüyoruz sanıyorum. Hiç çocuk kalmamış ve herkes büyümüş gibi bir yığın şeye tanık olduk biz son on yılda. Etrafımızda acı verici savaşlar oldu. O savaşlarda, neredeyse hiç çocuk kalmasın diye bir öldürme mantığı vardı. Savaşlar, hiç çocuk kalmasın diye mi yapılıyordu yoksa gerçekten hiç çocukluk kalmadığı, herkes büyüdüğü için mi yapılıyordu? Ama Allah'ın rahmeti çok büyük, sürekli çocuklar geliyor dünyaya. Bu gelişle, hem o cenneti yeniden fark ediyoruz, hem de bu büyüklük de kalıcı bir şey değilmiş dedirtiyor. Ölüm de doğum gibi bir umut oluyor. Çocuklukla büyüklük arasında bir ilişki var, sürekli iyilik geliyor, sürekli kötülük üretiliyor. Tabii ki, iyilerin yanında olmak lazım.”(Gündem: 23.4.2000).

Aynı röportajın farklı bir yerinde Mevlâna İdris yine savaşlar hakkında şöyle söylüyor:

“Savaşlar yapılıyor, insanlar öldürülüyor... Bunu niye yapıyorlar? Bekleseler zaten o insanlar ölecekler, öldürmeye ne gerek var diye sormuyorlar... Tamam diyelim savaştınız, öldürdünüz, orada bir şey kazandınız peki sonra ne olacak? 'Hiç' cevabı geliyor. O zaman 'hiç' olmayı şimdiden kabul et, bu kadar kötülük yapma başkasına... Olmuyor... Ama masalda olmazlar olur oluyor.(Gündem: 23.4.2000).

Yazar Zengin, Tuba Mezararkalı'ya verdiği röportajda yine savaşlara değiniyor:

“Sonra eve dönüş ve misafirler, ziyaretler, şekerler, şükürler... Ve hiç bitmeyecekmiş gibi sürüp giden işgaller ve diğer acıların koyu gölgesi... Bayramda bile... Lekesiz, güneş gibi saf bir bayramı yaşayabilecek miyiz acaba? Acaba...” (Mezararkalı:9.10.2007).
Diyerek savaşız bayramlar geçirmeyi temenni ediyor.

Mevlâna İdris “Atları Biz Vurmadık” isimli denemesinde bir çocuğun savaşa ve savaşanlara bakışını şöyle anlatıyor:

*Büyüklerle inanmamalı mı?
Her yerde her zaman bize bir şeyler öğretiyorlar
Sevgi diyorlar, barış diyorlar
Özgürlük diyorlar.
Onlara inanmamalı mı?
Atom bombalarını çocuklar yapmadı oysa
Büyükler yaptı.
Atları biz vurmadık
Ağaçları biz yok etmedik.
Beyaz bulutları biz uzaklaştırmadık.
Bosna-Hersek'te ölenler bizdik
Vuranlar büyüklerdi.
Birleşmiş Milletler büyüklerdi
Nato büyüklerdi.
Ama bombalanan bizlerdik Bağdat'ta
Bir şey değişmeyecek mi dünyada*

*Onlar vuracak biz ölecek miyiz?
Yalnız Allah'a inanmakla başlıyorum her şeye
Ve büyüklere inanmamakla.
Büyüklerin tuzağından koru Allah'ım
Ve onlar gibi olacaksam
Büyütme. (VC,1997: 32).*

Mevlâna İdris Zengin'in eserlerinde öne çıkarttığı iletilerden biri de savaşırsız bir dünyadır. Şu an dünyamızın en büyük ihtiyacı barıştır. Dünyanın birçok bölgesinde hala savaşlar yaşanmaktadır. Bu savaşlar bazen yıllar sürmektedir. Güçlünün zayıfı ezdiğini, zenginin fakiri sömürdüğünü ve onlarca masum insanın her gün hayatını kaybettiğini bilmekteyiz. Devletlerin veya şahısların çıkarları için savaşlar, terör eylemleri, katliamlar yapılmaktadır. Bu hadiselerden de en çok masum insanlar, çocuklar etkilenmektedir. Hiçbir suçu olamayan siviller savaşların kaçınılmaz mağdurlarıdır. Yazar kopyalanmış askerlerle dünya barışına nasıl bir darbe vurulabileceğinin iletisini veriyor. Bu konulara çok duyarlı olan Zengin'in iletisi şöyle:

“Karanlık adamların büyük organizasyonu ile kopya adamlar dünyanın herhangi bir yerinde herhangi bir şekilde belirip, birer ölüm makinesi olarak çalışmaya başlıyor, kendi halinde yaşayıp giden insanları kendi halinde kalamayan cesetlere dönüştürüyorlardı. Şok ve dehşet! Her yer şok ve dehşetteydi.”(PHH, 2004).

Dünyada pek çok insanın savaşarak hata yaptığını ve kendisinin de bundan rahatsız olduğunu anlattığı hikâyede ileti şu şekilde:

*“Dünya böyle zaten. Yanlış yerde olanlar her zaman daha fazla.
Hiçbir yerde olmamak mümkün olsaydı orada kalırdım.”(SP, 10).*

Dünyada bazı güçlüler zayıfları ezmektedirler. Pek az kişinin kendini koruyabildiği bir zamanda, silahı olan silahsız üstün gelmektedir. Yazar masalı üzerinden şu iletiyi veriyor:

“Avcılar, ormandaki hayvanların çokluğunu ve hiç kaçmadıklarını öğrenince hemen gidip o hayvanlardan bir kısmını avlamak istediler. Hayvanlar silahsızdı ne de olsa. Avcılarında silahı vardı doğal olarak.”(VA, 2004: 21).

İnsanoğlunun yaratılışından beri yeryüzünde kan dökülmektedir. Tarih nice acımasız savaşlardan ve katliamlardan bahseder. Savaşlarda zayıf, masum, kadın ve çocuklar da hayatlarını kaybetmektedirler. Bu insanları katleden kişilerin adalet önünde hesap verdikleri de söylenemez. Yazar savaş karşıtıdır ve iletisini şöyle vermektedir:

“Neden buradasınız, neden silahlarla?” diye kükredi Aslan. Avcılar cevap verebilecek durumda değildi. Ayrıca bunun nedenini hiç düşünmediklerini de anladılar. “Biz gelip sizin çocuklarınızı öldürüyor muyuz?” diye yeniden kükredi Aslan. Cevap yoktu tabii. “Yüzyıllardır birbirinizi öldürdüğünüz yetmiyor, bir de gelip bizi öldürmek istiyorsunuz, hasta mısınız?” diye üçüncü defa kükredi Aslan.”(VA, 2004: 32).

Günümüzdeki savaşlarda, teknolojinin de yardımıyla, uçaklardan büyük bombalar atılmaktadır. Bu savaş uçakları bazen bir şehri bombalayabilmektedir. Ancak şehirlerde masum insanlar, yaşlılar, çocuklar ve anneler de vardır. Yazar savaşta annesini kaybetmiş bir çocuğun gözüyle iletisini veriyor:

“Bir daha sordu çocuk: “Biliyor musun bir bomba bir evin üstüne düşünce ne olur?” “Bilmiyorum.” dedi uğurböceği, “Ne olur?” “Bilme, bilmemen daha iyi.” dedi çocuk.

Peki, biliyor musun bir şehre uçaktan yüzlerce bomba atılınca ne olur?” “Bilmiyorum.” dedi uğurböceği. Gerçekten de bilmiyordu. Hiç bomba görmemişti, bombalanan bir ev veya şehir görmediği gibi. Ama bu soruları böyle dalgın dalgın sorduğuna göre bu çocuk görmüş olmalıydı.”

“Bunları da bilmemen daha iyi.” dedi çocuk. “Peki, bilir misin, bir anne artık hiç olmayacak, bu ne demek?”

“ Bilmiyorum.” dedi uğurböceği.”(DEU, 2004: 20).

Savaşlar pek çok masum insanı öldürdüğü gibi geride kalan yakınlarını da zor durumda bırakmaktadır. Psikolojik olarak yıpranan bu insanlar, hayattan soğumakta, kimseye güvenememekte ve yalnız kalmaktadır. Yazar, savaşta bütün yakınlarını kaybetmiş bir çocuğun dünyasından bakıyor ve iletisini şöyle veriyor:

“Senin hiç arkadaşın oldu mu?” diye sordu çocuk.

“Olmadı. Niye ki?”

“ Olursa bırakma, ne pahasına olursa olsun bırakma!” dedi çocuk. “Çünkü çok sevdiğin biri bir kurşunla, bir bombayla, ya da başka bir şekilde gidince yeryüzü bomboş kalıyor.”

“ Yani şimdi senin için yeryüzü bomboş mu?” diye sordu uğurböceği ve cevap yerine çocuğun gözlerinden yine yuvarlak hafif tuzlu, minik su toplarının aşağılara doğru hızla kaydığını gördü.”(DEU, 2004: 20).

Günümüzün savaş teknolojisinin vazgeçilmezleri arasında bulunan bombalar, tahrip gücü yüksek silahlardandır. Yazar Zengin, bir bombayı kişileştirdiği “Dünyanın En Güzel Bombası” masalında bombanın hissettikleri ve düşündükleri üzerinden iletilerini şu şekilde veriyor:

“Komuta merkezindeki bir düğmeye basılacak ve o, gizlendiği bu yerden fırlayarak programlandığı yere düşüp, orasını mahvedecekti. Evet, hepsi bu kadardı. Bütün bombaların kaderi buydu. Bir düğmeye basılır ve onlar hızla yerinden fırlayarak gidip patlardı. Hep böyle olmuştu. Hep.” (ÜA, 2002: 41).

“Şimdi kim bilir nerelerde bombalar patlıyor ve bazı bombalar ise kendisi gibi patlamayı bekliyordu. İnsanların kendisini neden patlattıklarını düşünmeye çalıştı. Neden acaba? Patlarken çıkardıkları ses insanların hoşuna giden bir şey olabilir miydi? Patladığı anda ölüyordu bombalar, sonrasını hiç bilmiyordu.” (ÜA, 2002: 44).

“Patladığı an! ... Bu anı hiç düşünmemişti. Zaten hiçbir bomba patladıktan sonra ne olduğunu bilmezdi. Oysa bugün kafasında şimşek gibi çakan bir gerçek, bombayı irkiltmişti. Yok edecekti. Bunu şimdiye kadar nasıl olup da düşünmemişti. Patlamak sonrası korkunç bir sistti.” (ÜA, 2002: 48).

Bir bombanın, kimseye zarar vermemek için, kendisini patlatmasından hareketle onun dünyanın en iyi bombası olduğunu, insanlara zarar vermemesini çok beğendiğini anlattığı iletisi şöyle:

“Gecenin ortasında büyük bir patlama duyulduğunda kimse buna bir anlam verememişti. Ama sabah herkes, ormandaki gizli bombanın kendi kendine patladığını duyunca çok şaşırdı ama ben şaşırmadım ve kendisini patlatarak kimseye zarar vermeden bu dünyadan ayrılan dünyanın en güzel bombasının hikâyesini yeryüzündeki ve gökyüzündeki bütün bombalara anlatmak istedim.” (ÜA, 2002: 50).

Berberlerin, saçları ve sakalları çok hızlı uzayan adamı tıraş etmekten ürktükleri için bir araya gelerek cinayet işlediklerini anlatan “Trenleri Seven Adam” masalında, sadece tıraş olma isteğiyle berbere giren bir masumu öldürmenin sevinci anlatılıyor. Bu iletinin çocuk üzerinde oluşturabileceği olumsuz bir etkiler olabilir. Yazar iletisini şöyle anlatıyor:

“Sonra berberler, trenleri seven adamı öldürdüler. Adamın kafası ve gövdesi birbirinden ayrıldı. Bir çuvala kondu. Ve gizlice şehrin dışına çıkarılarak gömüldü. Berberler o akşam bir araya gelerek durumu görüştüler. Kurtulduk diyerek birbirlerine sarıldılar. Dağıldılar. Ve gece oldu.” (ÜA, 2002: 82).

Zaman içinde seyahat eden Behram'ın, İkinci Dünya Savaşı'nın içinden geçmesiyle -yazarın yine bir çocuğun bakış açısını vererek- savaşların ne kadar anlamsız olduğunu ve savaşlarda ne denli orantısız güç kullanıldığı mesajını veriyor. Ayrıca Birinci Dünya Savaşına ulaşarak orada savaşan askerlerin barış için savaşmalarına inanılamayacağı, savaşın hem fertlere hem de topluma büyük zarar verdiği iletileri şu şekilde:

“İkinci Dünya Savaşı'nı gördüğünde savaşan askerlere “Niçin savaşıyorsunuz?” dedi. “Bizim işimiz savaşmak.” dedi askerler. “Savaşmıyorsunuz.” dedi Behram. “Şu attığınız atom bombasının savaşmak olduğunu söyleyemezsiniz herhalde.” “Sen çok

konuşuyorsun.” dedi askerin birisi. “Hayır” dedi Behram “Çok konuşmuyorum geriye dönüyorum.”(ÜA, 2002: 96).

“Biraz sonra Birinci Dünya Savaşına rastladı. “Neden?” diye sordu savaşan askerlere. “Barış için” dedi savaşan askerlerden birisi, savaşın adını sordu. Birinci Dünya Savaşı olduğu söylenince, biraz önce İkinci Dünya Savaşı’na rastladığını ve bu savaşın barış için olduğuna inanmadığını söyledi. “Saçmalama savaş!” dedi sinirli bir asker. “Sen dünyayı ekmek arası kaşar mı sanıyorsun?” Soru ilgisiz bir soruydu. Behram cevap vermeye hazırlanıyordu ki, askerin birden yere yığıldığını gördü. Mermiler acımasızdı.” (ÜA, 2002: 97).

“Birinci Dünya Savaşı’ndan geçti yeniden. Her yerde kan ve ölüm vardı. Gemiler, uçaklar, insanlar, silahlar... Her şey ölüm için çalışıyordu. İkinci Dünya Savaşı’ndan geçti yeniden. Her yerde kan ve ölüm vardı. Böyle giderse yuvarlak olduğu söylenen dünya dümdüz olacaktı.”(ÜA, 2002: 103).

Dünya tarihinde çok önemli bir yere sahip olan Fransız İhtilali ve ihtilal neticesinde ortaya çıkan milliyetçilik akımına çocuğun gözünden bakan yazar, ince bir dille devrimi, ihtilalde yaşanan ölümleri ve vahşeti, Fransız İhtilali’nin getirdiği milliyetçilik akımını şu iletilerle eleştiriyor:

“Fransız İhtilali’ni gördü. Sokaklarda müthiş bir hareket vardı. Herkes bağılıyor, şarkı söylüyor kelleler uçuşuyor ve herkes büyük bir coşku ile meydanları dolduruyordu. Çok bağırان bir adama ne olduğunu sordu Behram. “Devrim” dedi adam. Behram “Birinci Dünya Savaşı’nda bir merminin bir adamı devirdiğini gördüm, siz neyi deviriyorsunuz?” dedi. (ÜA, 2002: 97).

“Yoksa sen kralcı mısın?” dedi adam. “Hayır dedi Behram. Hiç kralcı olmadım.” “Bu iyi.” dedi devrimci. “Yoksa kelleni bir daha göremeyebilirdin.” “Neden” dedi Behram. “Ben milliyetçiyim” dedi adam. “Lütfen milliyetçi olma, ben Fransız değilim ve senin çocuğunla kardeş olmak istediğimde kardeş olamam.” dedi Behram. “Kafamı karıştırma, devrim yapıyoruz.” dedi adam.” (ÜA, 2002: 98).

İnsanların sevmediği ama sık sık başvurduğu şeylerden biri de şiddettir. Bazı kişiler de vardır ki her işlerini kaba kuvvetle halletmeye alışmışlardır. Toplum içinde yaşayan maganda ve mafya diye isimlendirilen insanlar bunlardandır. Yazar, dokuz defa ismini söylediğinde nesneleri yok eden çocuğun masalında, konu ile ilgili iletisini şöyle veriyor:

“Çocuk okuldan ayrılıp şehrin en büyük caddelerinde gezmeye başladı. Burası çok kalabalıktı. İnsanlar aceleyle bir oraya bir buraya gidip geliyordu. Büyük caddede, bellerinde silah ve uzun bir sopa taşıyan adamlar dolaşıyor ve hiç kimse onlara bir şey demiyordu. Çocuk dokuz defa silah ve sopa dedi. Adamların bellerinde kemerden başka bir şey kalmamıştı.” (KŞG, 2001: 49).

Üzerine tuz septiği her şeyi tatlandıracağına inanan kızın anlatıldığı masalda, küçük kızın dünyadaki huzursuzluğun sebebi olarak gördüğü ABD’nin üzerine de tuz serperek onu tatlandırmak istemesinin iletisi şu şekilde:

“Ve yine bir keresinde Amerika’nın üzerine tuz serpmek istediğinde orasının çok uzak olduğunu öğrenince atlasını açıp Amerika’yı bulmuş ve tuzu atlastaki Amerika’ya serpmek zorunda kalmıştı.” (ÇMS, 1990: 23).

İnsanların silahları nasıl kullanacağı bilinemez. Silahlar savunma amacıyla kullanılabileceği gibi masum insanları öldürmek için de kullanılabilir. Uzayda havuç yetiştirmenin sırrına vakıf olmuş çocuğun masalında, masum insanların öldürölme korkusunu yazar şu ileti ile veriyor:

“Herkes merhaba. Herkes sevgi ve gül yaprakları. Sayın devlet başkanları! Bana gönderdiğiniz mesajı aldım. Benden, uzayda havuç yetiştirme formölünü istiyorsunuz. Fakat bu isteğinizi yerine getiremeyeceğim için üzgünüm. Bunun nedeni sizden korkmamdır. Sizden korkuyorum, gerçekten korkuyorum. Çünkü bu formölü size verirsem belki bu uydularda bombalar yetiştirip onları dünyaya atarsınız. Hiçbir şeyden haberi olmayan insanların ölmesini istemiyorum.” (ÇMS, 1990: 44).

Tahrip gücü en yüksek silahların nükleer silahlar olduğu biliniyor. Atom bombası olarak da adlandırılan bu silahların ilk defa insanlar üzerinde kullanılması İkinci Dünya Savaşı'nda, ABD tarafından Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine atılmasıyla gerçekleştirilmiştir. Bu olay neticesinde on binlerce insan hayatını kaybetmiş, şehirde hiçbir canlı yaşayamaz hale gelmiştir. Türkiye'nin ilk Çince isimli hikâyesinde (LiangZhiZhongGuoBei: Çin'de İki Fincan) yazar savaşa olan karşıtlığını ve insan sevgisini şu iletilerle dile getiriyor:

“Binlerce yıldan beri sarı fincanda gülümseyen kuşa ne olmuştu. Çinli sokağa çıktı. Hep kuşu düşünüyordu. Kuş niçin gülmüyordu. Kuşa ne olmuştu? Dünyada cevabı bilinmeyen soru azdır. Bir saat sonra Çinli her şeyi anlamıştı. Çünkü on binlerce yüz milyonlarca kişi o gün tek bir şeyi konuşuyorlardı: Yeryüzüne atılan ilk atom bombasını! O gün dünya korkunç bir yara almıştı.” (ÇMS, 1990: 71).

“Gökten yağmamıştı atom bombası. Onu dünyadaki bir devlet yapmış ve o devlet atmıştı. Üstelik atom bombası bir denize ya da bir çöle atılmamış, bir şehre atılmıştı. On binlerce insan ölmüştü bir anda. Çocuklar ölmüştü, kuşlar ölmüştü. Ağaçlar yanmış, ırmakların rengi değişmişti.” (ÇMS, 1990: 71).

“Üzüntüyle sokağa çıkan Çinli sarı fincanın neden kırıldığını da anladı. Aynı devlet yeryüzüne ikinci atom bombasını atmıştı. On binlerce insan daha bir anda ölmüş, hayat, on binlerce rüya yarım kalmıştı. Ölenler arasında kendi ismini dahi bilemeyecek kadar küçük çocuklar vardı. Suçsuzdular ama ölmüşlerdi.” (ÇMS, 1990: 72) .

“Çinli artık sabahları bu fincandan çay içmeye başladı. Öldüğü zaman bu fincanda oğlu çay içecek ve bu böyle sürüp gidecekti. Bir gün yeryüzündeki bütün bombalar yok olup siyah fincanın üstündeki kuş gülümseyinceye kadar...” (ÇMS, 1990: 73).

III.11. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletiler

Dünyadaki problemlerin ve acıların biri savaşlardır. Güçlünün zayıfı ezdiği, milletlerin perişan olduğu, çocukların yetim kaldığı vb. sorunların çokça yaşandığı savaşlara yazar karşıdır. Konu ile ilgili iletiler:

“Birinci Dünya Savaşı sırasında savaşa girmemize neden olan şeylere sinir oluyorum.” (SD).

“Amerika’nın ikide bir orayı burayı bombalamasına ve kimsenin kılının kıpırdamamasına sinir oluyorum.” (SD).

“Birazda küçük balıkların büyük balıkları yemesini isterdim.” (HD).

“Savaşmak akıllıca bir şey değil biraz beklerseniz herkesin zaten öldüğünü görürsünüz.” (TBK).

“Dünya barış günü savaşlarla kutlandı.” (TBK).

“Tehlikesiz bir dünya istiyoruz. Eğer böyle bir şey mümkünse.” (TBK)

“Vurmasaydınız çocuklar bakacaktı pencerelerden.” (TBK).

“En güzel bomba olmayan bombadır.” (TBK).

Mevlâna İdris, Korku Dükkânı kitabında çocuklarda bazı hassasiyetler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bunlardan bazıları savaş karşıtlığı ve savaşların zararları ile ilgili olduğu gibi siyasi ileti taşıyanları da vardır. Bu iletilerden on tanesini şöyle sıralayabiliriz:

“Bomba uzmanı olduğum zaman bombanın elimde patlamasından korkuyorum.” (KD).

“Bir adam suçlu diye asıldıktan sonra başka adamın ortaya çıkıp “Gerçek suçlu benim.” demesinden korkuyorum.” (KD).

“Dayağın her türlüşünden acayip tırsıyorum. Lütfen kimse kimseyi dövmesin acayip moralim bozuluyor.” (KD).

“Bence savaş korkulacak bir şey değil savaştan sonra annesiz babasız kalmak. Asıl korkunç olan bu.” (KD).

“Kafama atom bombası düştüğü gün gözlerimin kör olmasından korkuyorum.” (KD).

“Dünyada birden bire tek başıma kalmaktan korkuyorum.” (KD).

“Gazete okurken ülkede darbe yapılmasından korkuyorum.” (KD).

“Demokrasinin ya da başka şeylerin yarım ekmek arası paket edilmesinden korkuyorum.” (KD).

“Sakin sakın bir yerde otururken “hey, savaş başladı!” sözünü duymaktan...” (KD).

“Bir gün yeryüzünde büyük bir savaş çıkacak ve ne çiçek kalacak ne de kuzu. O zaman korktuğum başıma gelmiş olacak. Çünkü baharın geldiğini asla anlayamayacağım.” (KD).

Mevlâna İdris’in savaşımlara olan karşıtlığı İyilik Dükkânı kitabında da görülmektedir. Savaşı bir çocuğun gözüyle bakan Zengin, bir başka iletisinde savaşta yakınlarını kaybeden çocuğun duygularını anlamaya çalışıyor. İletiler şu şekilde:

“Savaşta babasını annesini kaybeden çocuklarla beraber ben de üzüliyorum. Çocuğunu kaybeden anne-babalarla birlikte acı çekiyorum. Bir gün bütün dünyaya bir iyilik yapıp, savaşanlarla savaşan bir dinazor yumurtası bulup beslemeyi düşünüyorum.” (İD: 113).

“Bazı devletlerin bazı topraklara oyuncak bombalar attığını öğrendim ve şok oldum. Şimdi, sabah uyanınca dua ediyorum. O gün dünyada hiçbir çocuk oyuncak bombaları eline alıp ölmesin diye.” (İD: 17).

Mevlâna İdris’in savaşlar hiç başlamadan, insanlar ölmeden buna engel olunması ile ilgili hayalleri “Hayal Dükkânı” isimli kitabında şöyle geçmektedir:

“Kulaklarım öyle iyi duysun ki kötü adamların her söylediklerini hemen duyayım ve planlarını bozarak onların kötülük yapmalarına engel olayım.”(HD).

“Bütün savaşlarda atılan bombaları daha havada iken yakalasam ve yere düşmesini önlesem.. Kimse ölmese..” (HD).

“Ben görünmez bir yılan olmak istiyorum. Yılan olduktan sonra biraz sürünürüm. Sonra suçsuz insanları öldüren kötü adamları tek tek ısırırım.” (HD).

“Bir uçağım olsun ve ben onunla hep batıya gideyim. Güneşin batışını hiç görmeden bir yıl dolaşayım. Bu arada batılılara, dünya ulusları arasında niçin hep savaş çıkardıklarını bir sorayım.” (HD).

“Canım istediği zaman ve gerek gördüğüm yerde televizyonun içine girip istediğim filme veya habere karışsam... Mesela herhangi bir ülkeyi bombalama üzere havalanan bir savaş uçağını elimle tutup “hişt, bir dakika, nereye böyle bayım” deyip iki tokat atarak tekrar hava alanına koymak isterdim. Çünkü o uçaktan atılacak bombaların masum insanları ayırt etme gibi bir kabiliyeti yoktur. Bombalar akılsızdır, insafsızdır.” (HD).

“Ben savaşanları pek sevmem. İki ordu birbiriyle savaşmak için karşı karşıya gelip savaşa başladığı zaman askerlerin birbirine yapışmasını hayal ediyorum. Böylece kimse savaştan ölmeyecek.” (HD).

“İnsanlar birbiriyle kavga yaparken yumrukları buluta dönüşsün ve birbirlerine yumruk attıklarında pufff diye yumuşak bir ses çıksın.” (HD).

“Benim ana hayalim şu bütün hayallerim gerçekleşsin, hiçbir savaş olmasın. Savaşta kim kurşun sıkmak isterse o kurşun gelip onu bulsun. Böylece hiç kimse kurşun sıkmaya cesaret edemez.” (HD).

Yazar Zengin, ülkesini işgale gelenlerle mücadele eden Aliya İzzet Begoviç üzerinden savaşların ne kadar acı ve zor olduğunun iletisini veriyor, ayrıca yazar, dünyanın diğer zulme uğrayan şehirlerini de destekliyor:

“Aliya İzzet Begoviç Bosna’da inanılmaz bir mücadele verdi ve oradaki Müslüman kardeşlerimizin bir devlet olarak çıkmalarını sağladı. Bütün dünya karşısındaydı Aliya’nın... Açlık, ambargo, yalnız kalmak, katliamlar, aç çocuklar, anneler, anneler... Her şey en korkunç yüzüyle yaşandı Bosna’da. Ama o bir efsane gibi, bir yıldız gibi ayakta kaldı. Seçimler yapıldı ve o Başkan seçildi. Bu güzel adam bu bilge kral hiç ölmesin. Orada kalsın. Boşnaklar için bizim için ve bütün dünya insanlığı için. Işıktan bir sütun gibi.” (HD).

“Aliya, cennettekilerle selam Aliya. Selam Saraybosna.” (TBK).

“Bana Bağdat’ın Dicle’nin Bosna’nın Üsküp’ün Fırat’ın Kudüs’ün Grozni’nin Kosova’nın şarkısını söyle.” (TBK).

“ Bir gün bir Kızılderili’ye rastladım ve bana Amerika’yı anlatmasını istedim. Öyle bir sustu ki her şeyi şıp diye anladım.” (TBK).

Mevlâna İdris bazen de soğuk esprilerle de iletisini vermekten çekinmiyor:

“Polis bey siz daha iyi bilirsiniz bombayı nereye koyacağım?” (TBK).

“Uçurtmayı vurmasınlar! Onu canlı istiyorum.” (TBK).

III.12. Dünya Barışı ve Savaşsız Bir Dünyaya Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Mevlâna İdris’in hikâye ve masallarının en dikkat çekici yönü, savaşlarla alakalı verdiği iletilerdir. Yazarın 42 masalından 10 tanesinde konu savaş ve kavgayla ilgilidir. Bu masallarda savaşlar, silahlar ve bombalarla ilgili 24 farklı ileti bulunmaktadır.

Yazar bu yönüyle bile diğer çocuk edebiyatçılarından ayrılır. Çünkü yazarın şiirleri, denemeleri, hikâyeleri, duvar yazıları incelendiğinde de bu savaş karşıtlığı söylemleri görülmektedir. Mevlâna İdris dünya barışının çocuklarda olan sevgi ve

şefkatle geleceğine inanır. Büyüklerin bir işi ne kadar kötü yapabileceğini anlatmaya çalışır.

Vejetaryen Aslan, Dünyanın En Uğur Böceği, Çin’de İki Fincan, Havuç, Dünyanın En Güzel Bombası gibi masalları hep savaşın acı yüzünü gözler önüne serer. Bazen öksüz kalmış bir çocukla, bazen aslanın ormana koyduğu kanunlarla barışın ne kadar güzel olduğunun iletilerini verir.

Ütüsüz Ayakkabılar kitabının “Trenleri Seven Adam” isimli masalında, aynı adamın defalarca öldürülmesi -her ne kadar şiddet sahneleri tasvir edilmemiş olsa da- çocuğun zihninde nasıl bir etki yaratacağı bilinmemektedir.

Mevlâna İdris masallarında olduğu gibi duvar yazılarında da savaş karşıtlığı ile dikkat çeker. Yazar, çocuk kitaplarında az rastlanan bu konuyu cesaretle işlemekten kaçınmaz.

Mevlâna İdris’in duvar yazılarında savaş karşıtlığını, savaşların zararlarını, masum insanların ölmemesini, yakınlarını savaşlarda kaybeden kişilerin duydukları acıyı, savaşlara engel olma çabasını anlatan ve hafif nükteli bazı siyasi iletilerin de bulunduğu 34 ileti göze çarpmaktadır. Yazar tüm iletileri verirken kullandığı gibi nükteli bir üslubu bu ciddi konularda da kullanmıştır.

III.13. Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletiler

Milli ve manevi gelişim çocuklara kazandırılması gereken önemli değerlerdendir. Mevlâna İdris, çocuklara eserlerinde doğrudan dini iletiler vermez, yani din kurallarını öğretmeyi veya dini bir altyapı oluşturmayı amaçlamaz. Ancak masallarında dini ve milli sembollere, iletilere rastlanır.

Denemelerinde de çok sayıda manevi ileti bulunan Zengin “*Değerlendirilmek mi? Teşekkürler*” isimli denemesinin sonunda şöyle diyor:

... “*Oysa dünyalıların dünyaya ait değerlendirmelerinin*

Karınca kulağı kadar bir önemi var mı acaba?

Bence yok.

Çünkü her şeyimizi en ince ayrıntısına kadar gören ve

Değerlendiren birisi var.

O, bizi değerlendirdiğini zannedenleri de

Değerlendiriyor.

Varsa o, yoksa o.

Gerisi fasafiso.” ... (VC,1997:124).

Yazarın milli ve manevi değerler adına verdiği iletiler şunlardır:

İslâm dininde, doksan dokuz sayısı ile ilgili, Allah’ın doksan dokuz ismi ve namazlardan sonra yapılan ve doksan dokuz defa okunan tespihler vardır. Yazarın doksan dokuz kişiden oluşan dünyayı kurtarma timi bunu temsil ediyor olabilir:

“Sonra gerçek dünyadaki gerçek mıknaṭis kopya canlıları kendine çektikçe, doksan dokuz hayvandan oluşan Kaosu Sona Erdirme Timi, bu kopya canlıları silahlarıyla birlikte alıp alıp o kopya dünyaya fırlatmaya başladılar.”...“Kopya canlıların, kopya dünyaya transferi, doksan dokuz gerçek hayvandan oluşan timi de çok yormuştu.”(PHH, 2004).

Semavi dinlerin hepsinde dünya hayatından sonra iyiler için cennet, kötüler için ise cehennem hayatı olduğu bilinir. İslam dininde ise çocuk yaşta ölenler henüz buluşa ermedikleri için cennetle mükâfatlandırılırlar:

Yazar, “Tersine Adam” karakterinden iletisini şöyle veriyor:

“Ölürsen cennete gitmeni ve orada beklemeni isterim. Çünkü sanıyorum ki ben çocuk olarak öleceğim ve doğrudan cennete gideceğim. Cennette belki her şeyi yeniden konuşabiliriz baba. Biliyorsun Allah için hiç bir şey zor değil.” (TA, 2004)

Ölüm ötesi hayatla ilgili yazarın bir başka iletisi de Sufî ile Pufî isimli hikâyesinde bulunmaktadır. Çocukların cennette gideceğine dair ileti, Tersine Adam masalındaki iletiyle de aynı doğrultudadır:

“Bana göre olan bir şey yoksa daha fazla beklemeden bu dünyayı terk etmek istiyorum. Nereye giderim bilmiyorum. Yine çocuk olduğum hesaba katılırsa gideceğim yerin sonsuz çiçeklikler, sonsuz ırmaklar sonsuz mutluluklar ülkesi olacağından hiç kuşum yok. Dünyayı bırakınca nereye gideceğini büyükler düşünsün.”(SP,61).

Kuran-ı Kerim'in ilk cümlesi olan ve surelerin başında yer alan "Bismillahirrahmanirrahim" lafzı kısaca besmele olarak adlandırılır. Anlamı "*Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla başlarım.*" demektir. Masalda geçen "bismillah" kelimesi, ardından gelen aşk ve merhamet kelimeleri de ilahi aşk ve Allah'ın merhameti ile doğrudan ilgili olabilir. Çünkü "rahim" ismi Allah'ın inanan kullarına merhameti anlamını taşımaktadır. Yazarın iletileri şu şekilde:

"Ve bir bahar sabahı, çocuk, torbadan bir kelimeyi özenle alarak pencereden sokağa fırlattı. Çocuğun yeryüzüne fırlattığı ilk kelime "Bismillah" Ve dünyadaki milyarlarca insan o tek kelimeyi birbirine söylemeye başladı... Bismillah, bismillah, bismillah... Irmaklar, müzik, rüzgâr, bismillah, bismillah... Başka bir şey duyulmuyordu." (ÜA, 2002: 22).

İkinci gün torbadan aşk kelimesini çıkarıp fırlattı çocuk yeryüzüne. Ve milyarlarca insan bu ikinci kelimeyi kullanmaya başladı. Aşk, aşk, aşk... Müzik, ırmaklar, rüzgâr, bismillah ve aşk, aşk... Başka ses yoktu dünyada. Üçüncü gün merhamet kelimesini çıkardı çocuk. Kimse şikâyet etmiyordu. Bismillah, aşk ve merhamet sonsuz açılımları ile yetiyordu insanlara." (ÜA, 2002: 22-23).

Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesi dünya tarihi açısından önemli olduğu kadar bizim milli ve manevi duygularımız açısından da önemlidir. Çünkü Hz. Muhammed'in (sav) hadislerinde bu fethi müjdelediği ve bu sefere katılacaklara iltifat ettiği bilinmektedir. Yazar Zengin'in Fatih, fetih, İstanbul, Ayasofya, abdest, namaz gibi milli ve manevi değerleri bir arada kullanması önemli bir ileti içirmektedir. İletiler şu şekilde:

"Yürüdü Behram. Geriye doğru yürüdü. Biraz ileride Fatih Sultan Mehmet'i gördü. İstanbul'u almış şehre giriyordu. Bir süre onunla yürüdü Behram. Ayasofya'da namaz kıldıktan sonra Fatih'e sordu: "Mutlu musunuz?" Evet dedi Fatih, "Sen mutlu değil misin?" "Bilmiyorum" dedi Behram "Hayatımda hiç şehir almadım ve babam ekmek bekliyor." (ÜA, 2002: 98).

“Biraz daha yürüyünce Fatih’in İstanbul’u almak için hazırlıklar yapmakta olduğunu gördü. Fatih’e yaklaşıp “İstanbul’u alacaksınız.” dedi. “Seninle daha önce karşılaştık mı?” dedi Fatih. “Evet”, dedi Behram. “Ayasofya’da beraber namaz kılmıştık. Bakınız abdest aldığım saçlarım hala ıslak.” Fatih Behram’ın saçlarına dokundu ve “Peki benim saçlarım neden kuru?” diye sordu. “Merak etmeyin ıslanacak.” dedi Behram ve yürüdü.” (ÜA, 2002: 100).

Zengin’in büyük oğlunun ismini verdiği masal kahramanı Behram’ın, zaman içinde yaptığı yolculukta Hz. Peygamber ile karşılaşması ve onun torunları ile güzel vakit geçirirken anlatılması önemli bir dini iletidir. Ardından Behram’ın Hz. Âdem ile karşılaşması ve geleneğimize has bir âdet olan elini öpmesi de milli ve manevi bir ileti olarak karşımıza çıkıyor. Yazar, Behram’ın bu karşılaşmalar ile duyduğu mutluluğun iletilerini şöyle veriyor:

“Yürüdü. Peygamberi gördü. Gülümsüyordu. Omuzlarında Hasan ve Hüseyin vardı. Onları okşuyor, seviyordu. Aklında Hasan ve Hüseyin’in güzel yüzü içinde peygamberden aldığı ışıkla ayrıldı Mekke’den.” (ÜA, 2002: 100).

“Âdem aleyhisselam onu gördüğü zaman “Sana biri geri dön dedi diye bu kadar da geriye dönülmez ki evladım.” dedi. “Haydi, şimdi geriye dön!” Ve Behram Âdem aleyhisselamın elini öpüp büyük bir hızla geriye döndü.” (ÜA, 2002: 101).

III.14. Hikâye ve Masalların Dışındaki Eserlerde Bulunan Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletiler

İbadet, insanın temel özgürlüklerinden biridir. Bu nedenle ibadet edilecek mekânların insanların kullanımına her zaman açık olması gerekir. İleti şu şekilde:

“Namaz kılmak için gittiğim caminin kapısının kapalı olmasına sinir oluyorum.” (SD).

Metafizik olarak varlığına inanılan cinlerin bazen insanları etkiledikleri, onlara musallat oldukları söylenir. Bu durum halk arasında “cin çarpması” olarak

isimlendirilir. Yersiz korkulara veya korkutmalara sebep olan bu durum hakkında ve diğer metafizik varlıklardan olan melek ve şeytanla ilgili yazarın iletileri şöyle:

“Beni cin çarpmasından çok korkuyorum. Elektrik çarpması da fena bir şey ama sen elektriğe yaklaşımazsan böyle bir şeyin olma şansı azdır. Ama cin... Cin başka. ” (KD).

“Her kar tanesini yeryüzüne bir melek indirir.” (TBK).

“Şeytanın bacağını kırdım. Şimdi hastanede alçıda. İyileşip çıksın yine kıracağım.” (TBK).

İslamiyet’e göre dünya hayatından sonra kabir ve ahiret hayatı başlar. Dünya bir imtihan yeridir. Dünya hayatında yapılanların karşılığı ahirette alınacaktır. Yazarın verdiği ileti şu şekilde:

“Öldüğüm zaman meleklerin sorularına doğru cevap verememekten korkuyorum.” (KD).

“Ben Peygamber Efendimizle aynı dönemde yaşamak isterdim. Onun sesini duymak, “yapınız” dediklerini yapmak, “yapmayınız” dediklerini yapmamak isterdim.” (HD).

“Biliyorsunuz öbür dünya denen bir şey var. Herkes öldüğüne göre ve geri dönmediğine göre buna inanmak akılcıca bir davranış olur. Ben öldüğüm zaman Allah beni cennetine koysun. Ama sevdiğim insanlar da benimle birlikte olsun. Orada öylece kalalım.” (HD).

“Bir gurup karınca ile hacca gitmek isterdim. Neden derseniz bunun cevabını bilmiyorum. Hele bir gidelim sonra düşünürüz.” (HD).

“Yıllar önce Peygamber Efendimizi rüyamda görmüştüm. Çok sevinmiştim. Bir daha hiç göremedim. Onu gerçekten görmek isterdim.” (HD).

“Cennette Ebu Hureyre’nin (kedilerin babası) (R.A) kedileriyle oynamak İsterdim. Ayrıca Ebu Hureyre(RA) ile kediler ve sevgi üzerine konuşmak isterdim.” (HD).

“Süleymaniye’yi Mimar Sinan ile gezmek ve caminin inceliklerini ondan dinlemek isterdim. Bir de Mimar Sinan susadığı zaman bardakla ona su vermek isterdim.” (HD).

Mevlâna İdris’in Allah inancına ve Allah’ın bu dünyayı yarattığına dair iletisi şu şekilde:

“Yerleri ve gökleri, seni ve beni, önceyi ve sonrayı, içine alan o büyük şarkıyı duymadınsa ne söylesem boş” (TBK).

Yazar, bir çocuğun gözünden Hz. Muhammed (sav) ve camiye yönelik önemli bir ileti sunuyor:

“Canım Peygamberim, sen hayatın boyunca hiçbir çocuğu dövmedin ve azarlamadın ama bazı adamlar camide bize kızıyor ve bağıyorlar. Onları sana şikâyet ediyoruz efendim.” (TBK).

III.15. Milli ve Manevi Değerlerle İlgili İletilerin Değerlendirilmesi

Yaşamın önemli dinamiklerinden olan milli ve manevi hayat, aslında soysal hayatın bir parçası olarak da değerlendirilebilir. Mevlâna İdris Zengin’le yaptığımız röportajda kendisi “Ben çocuklara dini bir eğitim vermeyi amaçlamıyorum. Bu benim vazifem değil. Ben din adamı, ilahiyatçı değilim. Üstelik çocuk dünyanın en saf varlığıyken biz kirlenmiş insanlar, onlara bu konuda ne verebiliriz.” diyerek eserlerinde dini ileti vermek istemediğini söyler. Her ne kadar dini iletiler vermekten kaçındığını söylese de eserlerinde dini konulara ve duygulara rastlamak mümkündür. Yazarın, hikâye ve masallarında 8 tane milli ve manevi iletiye rastlanmıştır. Ancak bu iletiler konu içinde geçen ve öğreti taşımayan iletilerdir. Bununla beraber tarihimizden, milli ve manevi büyüklerimizden hikâye ve masallarında bahseder ve onların isimlerini zikreder. Basmelenin güzelliğinin iletisini sessizlik torbasında verir. Behram’ın Hz. Peygamber ile görüşmesi de önemli bir dini iletidir. İman, ibadet, metafizik varlıklar, peygamber sevgisi gibi konulara değinirken milli kültürümüze ve tarihimizde önemli izler bırakan şahıslara da değinmiştir.

Yazarın duvar yazısı kitaplarında da milli ve manevi konularla ilgili önemli iletiler vardır. Bu iletiler dini bir öğreti verme amacı taşımadan günlük hayatın içindeki

dini yaşıya yönelik iletiler olarak değerlendirilebilir. Yazarın bu konuda verdiği ileti sayısı 13 ile sınırlıdır.

III.16. Diğer İletiler

Mevlâna İdris Zengin'in masallarında farklı alanlarda iletiler vardır. Bunlardan bazıları derin bir mizah eseri olan kapalı iletiler, teknolojinin yersiz kullanımına dair iletiler, aile hayatına dair iletiler, okul ve eğitim hayatına dair iletilerden oluşmaktadır. Bunun dışında hayatın farklı alanlarına giren konularla da ilgili iletiler bu bölümde incelenmiştir.

III.17. Teknolojinin Yersiz Kullanımına Dair İletiler

Günlük hayatında evine televizyon almayan Mevlâna İdris Zengin, televizyona karşı bir insan değildir. O televizyonun yanlış kullanılması ve insanı esir almasına üzülmemektedir. Tavsiye ettiği, hayatın güzelliklerinin tadına varmak ve hayatı yaşamaktır. Yayımlanan bir röportajında şöyle diyor:

“Bence günümüzün çocuğu hem şanslı hem şanssız. Modern hayat içinde, evindeki çocuğa ulaşamıyor anne babalar. Çünkü çocuk zamanını dijital bir dünyada geçiriyor. Evimde televizyon yok ve çocuklarım benden isteyene kadar da almayı düşünmüyorum. Ne zaman üçü birden gelip isterse o zaman alacağım. Kitap okuyorlar, resim yapıyorlar, film izliyorlar. Satranç oynuyoruz, denize ve Ayasofya'ya bakıyoruz.” (Mezararkalı: 9.10. 2007).

İnsanlar hayatlarındaki düzenin değişmesini pek sevmezler, bu düzen kendisine zararlı olsa dahi. İnsanlar, televizyonların bozulması karşısında sokakta toplanıp birlikte karar vermeleri ve çözüm araması doğaldır; ancak bu televizyonun kendilerine ne kadar zarar verdiğini anlamalarına yetmez. Yazar bu konuda iletisini şöyle veriyor:

“İnsanlar öylesine kızmış, öylesine öfkelenmişti ki... Dördüncü günün sabahı, şehrin meydanına toplanarak bu olayın sebebini bulmaya karar verdiler. Halk bir şeyi bulmaya karar vermişse, bulur. Nitekim şehir halkı televizyonlarını bozan şeyin ne olduğunu buldular.” (TBŞ, 2004).

Televizyon artık toplumumuzun en vazgeçilmez nesnesi haline gelmiştir. Evlerin en gösterişli köşelerini son model televizyonlar süslemektedir; ancak insanları kendine bağlayan bu cihazın zararları tam olarak anlaşılamamıştır. Üstelik ne olursa olsun kimse televizyonundan vazgeçmek de istemez. İleti şu şekilde:

“Şehirde yalnızca o yaşlı ve sinirli adam kalmıştı. Bir başına... O yaşlı adam o şehirde hâlâ yalnız yaşar. Hiç kimse gidip de onu daha fazla kızdırmayı düşünmez. Çünkü yaşlı adam daha fazla kızarsa, beynindeki patlamalar daha şiddetli olacağından başka şehirlerde de televizyon izlenemez hale gelebilir” (TBS, 2004).

“Aradan altı gün daha geçti. Yedinci gün şehir derin bir sessizlik içindeydi. Çünkü insanlar şehri terk etmişlerdi. Hiç kimse televizyonsuz yaşamaya dayanamamıştı.” (TBS, 2004).

Teknolojinin ve özellikle de televizyonun hayatımızda çok ciddi bir yeri bulunmaktadır. Bu durum bazen olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir. Yazarın iletileri şu şekilde:

“Sabahtan akşama kadar televizyonun açık olduğu evlere sinir oluyorum.” (SD).

“Kalabalık bir evde, birbirlerindeki çok büyük değişiklikleri bile fak edemeyecek kadar internetle, telefonla, TV ile bilgisayarla veya başka bir makine ile kendisinden geçme durumlarına çok sinir oluyorum. Kendimi evden dışarı atıyorum. Fark etmiyorlar tabii.” (SD).

“Radyo ve TV’lerde olur-olmaz reklam çıkması sinirlerimi harap ediyor. Hiç bir şey anlamıyorsunuz. Sonuç olarak ben TV izlemiyorum. Buna rağmen reklamların devam ediyor oluşunu anlayabilmiş değilim. Belki dünyanın bütün radyo ve TV izleyicileri uyarı olsun diye on gün radyo ve TV’lerini kapatsalar, reklamcılar birazcık düşünür. Denemeye değer.” (SD).

“Radyoda bir dinleyici ile yapılan telefon konuşmasında spikerin, dinleyiciye ‘radyonuzun sesini kısar mısınız?’ anonsuna ve

TV haberlerinde yer alan bir bölümün ‘az sonra!’ diye bağırılarak anons edilmesine sinir oluyorum.” (SD).

“Durmadan televizyon izliyorum ama bir gün kendimden geçmiş bir halde televizyon izlerken televizyonun bommm diye patlamasından çok korkuyorum.” (KD).

“Televizyonda bir oraya bir buraya zap yaparken gecenin bir yarısında kumanda aletinin pilinin pat diye bitmesinden korkuyorum.” (KD).

“Sabah olur olmaz gidip perdeleri ve pencereleri açıyorum. Güneş, neşe ve dünya evimizin içine dolsun diye. Televizyonu beş yıl sonra açıyorum.” (İD: 55).

“Bir adam uzun uzun televizyon izlerken birden televizyondan şöyle bir ses duyulmalı:”Hişşt, uyuşma! Haydi, bakalım doğru kitap okumaya.” (HD).

Teknoloji insanı sosyal hayattan uzaklaştırırsa da çocuklar tarafından vazgeçilmez bir eğlence kaynağıdır. Teknolojinin kullanımının yardımına dair bir iletiyi yazar şu şekilde veriyor:

“Bilgisayar programı bozulduğu için uzun zamandır atari oynayamayan bir arkadaşımın evine gidip programı yeniden yükleyerek onu mutlu ettim.” (İD: 10).

Teknolojinin tek olumsuzluğu televizyon ve bilgisayar değildir. Ancak yazarın teknoloji ile ilgili iletilerini bunlar oluşturmaktadır. Bunu dışında kalan ve trafik sesleri ile ilgili iletişi şöyledir:

“Çalışırken su sesi ve rüzgâr sesi çıkartan arabalar yapılmalı. Bu gerçekleşirse büyük şehirlerdeki rahatsız edici gürültüleri de çöpe atmış oluruz.” (HD).

III.18. Teknolojinin Yersiz Kullanımına Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Hayatımızın vazgeçilmezi haline gelen teknolojik ürünlerin neden olduğu olumsuzluklara değinen iletilerdir. Bununla alakalı olarak teknolojinin yanlış

kullanılması, televizyon bağımlılığı, radyo ve televizyonların yayın sistemleri, teknolojinin insanı sosyal haytan uzaklaştırması, trafik gürültüsünden duyulan rahatsızlık gibi konulardan 13 farklı iletiye rastlanmıştır.

III.19. Aile Hayatına Dair İletiler

Çağımızın en çok tartışılan konularından biri de kuşakların birbirlerini yeterince anlamamasıdır. Büyükler, küçükleri değişmiş ve başkalaşmış olarak algılarken; gençler, büyüklerin kendilerini anlamadığından şikâyetçidir. Yazar bu durumun iletisini şu şekilde veriyor:

“Gerçekten de çocuklar gitti. Ve az sonra tamamen gözden kayboldular. Bir kadın şimdiki çocukları hiç anlamadığını, bisiklete binmek için gökyüzüne gitmenin çok saçma olduğunu söyleyerek evine girdi.”... “Tabii büyükler her zaman yaptıkları gibi parmaklarını sallayıp “Sizi gidi sizi” diyerek bir şeyler mırıldandılar.” (KŞG, 2001: 27).

Çocukların hayal dünyası çok geniştir ve kurdukları hayaller çoğu zaman büyükler tarafından dikkate alınmaz. Çocukların da buna pek aldırış ettiği söylenemez. Kendilerine gazoz ikram eden fili, ailelerine anlatan çocukların iletisi şu şekilde:

“Fili orada bıraktılar ve evlerine gittiler. Akşam olup bitenleri büyüklerine anlattılar. Büyükler çoğu zaman yaptıkları gibi çocuklara inanmadılar. Çocuklar ise çoğu zaman yaptıkları gibi büyüklerinin inanmamasına aldırış etmediler.” (ÇMS, 1990: 27).

İnsan hayatı ve insan sevgisi her şeyin üstündedir. İnsanlarda hayvan sevgisi olması da bir erdem olarak kabul edilebilir. Yazar, fildeki çocuk sevgisine işaret ederek aslında insanoğluna önemli bir ileti veriyor:

“Ah anneciğim diye atıldı sütli kahve dağıtan fil. “Elektrik faturasını yatırmam için verdiğin parayla gazoz ve sütli kahve alıp çocuklara dağıttım, biliyorum kızacaksın ama ne yapayım çocukları öyle seviyorum ki...” (ÇMS, 1990: 29).

İnsan, evladını her haliyle kabul eder. Ne kadar hasta da olsa, engelli de olsa hatta yazarın hikâyesinde olduğu gibi altmış yaşında bile doğsa insanın evladındır ve bir

anne ona karşı annelik duygularını kaybetmez. Ona daima ilgi ve şefkat gösterir. Zengin'in anne şefkati ile ilgili iletisi şu şekilde:

“Oğlum şimdiye kadar neredeydi? Şu haline bak. Şimdi açsınızdır da. Hadi bakalım hemen sofraya...” “Anne kendimi yorgun hissediyorum, uyuyabilir miyim?” dedi. “Tabi ki uyuyabilirsin, ben odanı hazırladım bile.”... Tersine adam uyuyordu. Baba gömleğini çıkarıyordu. Ve kadın yıllardır görmediği oğlunu seyrediyordu. O bir anneydi. O bir anneydi.” (TA, 2004: 32).

Çocukların, ebeveynlerinin nasihatlerine uymaları gerekir. Ayrıca davranışları yönüyle bir çocuğun güzel huylarının pekiştirilmesi amacıyla onu ödüllendirmek, o davranışların kalıcı olmasını sağlar. Konu ile ilgili ileti şu şekilde:

“Küçük kız anne babasının bütün sözlerini dinlediği için boyu dört santimetre uzamıştı. Babası, ödül olarak kızına bir tavşan alacağını söyledi. Sonra tavşan almak için başka bir şehre gitti.” (KŞG, 2001: 29).

Çocukların en çok korktukları şeylerden biri de babalarının kızmasıdır. İnsan fitraten kızdığında pek hoş olmayan şeyler söyleyebilir veya yapabilir. Her şeyi yok edebilen çocuğun, babasının kızgınlığını yok etmesinin iletisi şu şekilde:

“Babası kimi anlarda çok kızgın olur ve bu kızgınlık anında hiç hoş olmayan şeyler yapardı. Babasının kızgınlığını kaybetmeliydi. Dokuz defa kızgınlık dedi... Harikaydı... Babası ipek gibi olmuştu.” (KŞP, 2001: 48).

Aile bireyleri birbirlerine sürekli destek olmalı, acıları ve mutlulukları paylaşmalıdır. Konu ile ilgili ileti şöyle:

“Başka evleri bilmem ama bizim evde akşam yemekleri hep neşeli geçer. Beş kişilik sofrada birimizin suratı asık olsa, o yemeklere de bir şey olur, yiyemeyiz.” (SP,22).

Çocuklar ev işlerinde annelerine yardımcı olabilirler; ancak bundan da önemlisi evi kirletmemek ve annelerinin yükünü hafifletmektir. Konu ile ilgili iletiyi yazar mizahla şu şekilde veriyor:

“Biz de farkında olmadan duvarlarda bir leke yapmışsak, annemizi üzmemek için hemen lekeyi yok ederiz. Zaman zaman lekelerle uğraşmak yerine daha kalıcı bir çözüm olarak duvarları ortadan kaldırmayı düşünüyorum.” (SP,115).

Çocukların, büyüklerden beklentileri kişiye göre farklılık gösterebilir. Ancak çocuğa küçüklüğünü hissettirmek veya onunla alay etmek çocuk da olsa hoşuna gitmeyebilir. Konu ile ilgili iletiler şu şekilde:

“Büyükler kendilerine çay, gazoz gibi şahane şeyler ısmarlarken, bana yalnızca süt içirmelerine sinir olmuyorum desem yalan olur. Ama n’apalım mecburen içiyoruz. Fakat büyüyünce ben aynı şeyi yapmayacağım.” (SD).

“Söyle bakalım ufaklık, büyüyünce ne olacaksın?’ diye başlayan konuşmalara sinir oluyorum. Sen büyüdün de ne oldun, diye cevap vermek geçiyor içimden. Ufaklık olduğum için diyemiyorum. Hâlbuki soruyu soran vatandaş birazcık beklese ne olacağını görebilir.” (SD).

“ - Anne okulda herkes bana “kepçe kulak” diyor çok moralim bozuluyor.

-Sus kepçe kulak, şimdi işim var.” (TBK).

Hayatın her alanında dürüst olmak gerektiği gibi aile hayatında da verilen sözleri tutmak önemlidir. Ebeveynler bir şeyi bilmediğini veya yapamayacağını açıkça söyleyebilmelidir. Aksi halde çocuğun anne ve babasına karşı güveni zedelenebilir. İleti şu şekilde:

“Çocuklarına söz verip de sözünü yerine getirmeyen anne ve babalara çok sinir oluyorum.” (SD).

“Babam ben bu işi bilirim deyip sık sık yemek pişiriyor bir gün evde yangın çıkacak diye korkuyorum.” (KD).

“Babalar veya anneler çalışmak için evden ayrılmasınlar. Evde otursunlar, bizimle ilgilensinler. Akşam bir yabancı gibi eve damlamasınlar.” (HD).

“Bir gün baba olduğunda babaların yalan söylemediğini görürsün.” (TBK).

Aile içinde iyilikleri sadece büyükler küçüklere yapmazlar, bazen büyüklerin de küçüklerin iyiliklerine ihtiyaçları vardır. Çocukların aile büyüklerine iyilik yapabileceğini göstermek amacıyla Mevlâna İdris İyilik Dükkânı isimli kitabında pek çok iletiye yer vermiştir. Bu iletilerden bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

“Bir gece çok susadım ve uyandım. Baktım ki babam elinde TV kumandasıyla koltukta uyuyakalmış... Bir battaniye getirip sessizce üstünü örttüm.” (İD: 9).

“Dün babamdan harçlık istemedim. Onun da vermek aklına gelmedi. Bunun iyilik sayılıp-sayılmayacağını bilmiyorum.” (İD: 12).

“Dedem son günlerde uyuyamıyordu. Uyuyamadığı gecelerden birinde ona bir masal anlatmaya başladım. Uzattıkça uzattım masalı, dedem uyuyuncaya kadar.” (İD: 15).

“Bazen annemi çok üzgün görüyorum. Böyle anlarda babam evdeyse, gidip ona ters ters bakıyorum.” (İD: 18).

“Çekirdek yemeyi çok seviyorum. Kabukları sebebiyle annemle aynı fikirde değiliz. Ama ben kimi zamanlarda çekirdek kabuklarını yerlere atmayıp ceplerime doldurarak anneme iyilik yapıyorum.” (İD: 42).

“Kirlenmeyen, kırıışmayan elbiselerimiz olsaydı ne iyi olurdu. Annelerimiz rahat ederdi.” (HD).

“Dağıttığım oyuncakları kendim topluyorum. Böylece bana pasta yapabilmesi için anneme zaman kazandırıyorum.” (İD: 42).

“Televizyonu biliyorsunuz, kumandasını da... Evde herkes kumandayı eline almak istiyor... Bazen çaktırmadan kumandayı bozarak annemle babamın kavga etmesini önliyorum.” (İD: 44).

“Evde gördüğüm sigaraları parçalayarak babamın sağlığını koruyorum.” (İD:54).

“Misafir geleceği için annem mutfakta durmadan bir şeyler hazırlıyordu ve kafasını kaşıyacak vakti yoktu. Kafasını kaşıyarak ona iyilik ettim.” (İD: 76).

“Doğum günümde bana nefis bir pasta gelmişti. Tam tepesinde de harika bir çilek vardı. O çileği kardeşim istedi. Ben de verdim. Vermeyebilirdim ama nasıl olsa onun da doğum günü gelecek ve umarım onun da pastasının tepesinde böyle bir şey olacaktı. Ve o isterse ben yine onu da kardeşime verecektim.” (İD: 121).

“Ablamın bana borcu vardı ve devamlı artırılıyordu. Bir gün ona dedim ki “Abla bana borcun yok, hepsini sildim.” çok sevindi.” (İD: 125).

Aile hayatında anne ve babanın dışında dede ve nine de önemli bir yer tutar. Onların da çocuğun hayal ve ruh dünyasında önemli bir yeri bulunmaktadır. Konu ile ilgili iletiler şöyle:

“Dedemin, dünyanın bütün masallarını bilmesini ve bana hepsini anlatmasını isterdim.” (HD).

“Benim şimdi hayatta olmayan bir dedem vardı. Uzun kış gecelerinde gözlüklerini takıp eline kitabı alan dedem bana çok güzel hikâyeler okurdu. Bir gün dedemin gözlüğü kırıldı ve bana birkaç gece kitap okuyamadı. Şimdi yeniden dedemin hayatta olmasını ve bana her gece kitap okumasını istiyorum.” (HD).

İnsanın önemli korkularından biri de sevdiklerini kaybetme korkusudur. Yazarın, çocuğun gözünden verdiği ileti şu şekilde:

“Ben annemi çok seviyorum. Onun hiç ölmemesini isterdim. Tabi benim de ölmemem lazım. Çok uzun zamanlar beraberce mutlu bir şekilde yaşamak isterdim.” (HD).

III.20. Aile Hayatına Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Toplumun en küçük yapı birimi ve insanın sosyal hayata başladığı yer olan aileye dair iletilere Mevlâna İdris’in eserlerinde yer verilmiştir. Ailenin önemi,

çocukların büyüklerden beklentileri, ebeveynlerin çocuklarına karşı dürüstlüğü, aile bireylerinin birbirine bağlılığı ve yardımcı olması, çocukların aile büyükleri ile olan ilişkileri ve onları kaybetme korkusuna yönelik iletilerden 28 tane tespit edilmiştir.

III.21. Okul ve Eğitime Dair İletiler

Çocuklar küçük yaşlarından itibaren her sabah okula gitmektedirler. Bu eğitim hayatı bazen çok sıkıcı olabileceği gibi zevkli de olabilir. Ancak bütün çocuklar tatili severler. Öğrencilerin okulsuz bir hayatı da seveceklerine dair ileti şu şekilde:

“Sınıfa girdiğinde öğretmeni bir prizmanın hacmini hesaplarken buldu. Çocuklar, kafalarında yüzlerce kelebekle tahtaya bakıp orada yazılı olanları defterlerine geçiriyorlardı. Ama az sonra buna gerek kalmadı. Çünkü çocuk dokuz defa öğretmen ve tahta deyince; ortada ne öğretmen ne tahta ne de prizma kalmıştı. Sınıftaki çocuklar prizmasız hayatı çok sevmişlerdi.” (KŞG, 2001: 49).

Okullarda ceza verme veya terbiye etme maksadıyla öğrencinin kulağını çekmenin doğru bir davranış olmadığı iletileri mizahla birlikte şöyle veriliyor:

“Öğretmenlerin çok iyi bir şey yapıyormuş gibi zaman zaman kulak çekmesine acayip sinir oluyorum. Sanki kulağımız çekilince beynimizin kapasitesi genişleyecek. Hem kulak çekmenin bir yararı varsa, biz de öğretmenlerin kulağını çekelim.” (SD).

Okul ve eğitim hayatına yöneltilen bir başka eleştiri şu ileti ile verilmiştir:

“Okullarda öğretilen şeylerden çoğunun gerçek hayatta hiçbir işimize yaramamasına, gerçek hayatta işimize yarayacak ve bize ışık olacak mevzuların ise okullarda hiç gösterilmemesine taktım kafayı. Kurtarırsam size devamını anlatacağım.” (SD).

Genellikle öğrencilerin en korktuğu ve başarısız olduğu ders matematiktir. Yazar, bu konu hakkında da iletiler vermektedir. Mizahı sıkça kullanan yazar, hacmi olmayan karenin hesabı ile ilgili iletilerini şöyle veriyor:

“Matematik dersi yüzünden sınıfta çakmaktan korkuyorum.” (KD).

“Matematiği pek sevmem. Girdiğim bir matematik sınavında küpün hacmi yerine karenin hacmini hesaplamaktan korkuyorum.” (KD).

“Üç kırığım var. Babam karnemi görünce iki kırığım daha olacak.” (TBK).

Mevlâna İdris, İyilik Dükkânı kitabında okul hayatına dair iletiler verirken esprili bir üslup kullanmayı tercih ediyor. Bazen yapılmaması gereken şeyleri güldürü yoluyla da çocuklara verebiliyor. İletiler şu şekilde:

“Sınıfta soru sorulduğunda, bazen bilmediğim konularda da parmak kaldırıp öğretmenimi mutlu ediyorum.” (İD: 65).

“Ders sıkıcı hale geldiğinde tuhaf bir soru sorarak, öğretmeni ve arkadaşları rahatlatıyorum.” (İD: 71).

“Öğretmenler gününde öğretmenime çiçek aldım. İçinde hapşırık tozu olduğunu kimse bilmiyordu. Öğretmenim hapşırmaya başlayınca önceden hazırladığım kâğıt mendillerden bol bol verip takdirini kazandım.” (İD: 128).

“Sınıf başkanı iken yaramazlık yapanları tahtaya değil aklıma yazdım diye öğretmen beni azarladı. Ben de aklıma “Sen anlamazsın öğretmenim.” yazdım.” (İD: 140).

“Yumurtaların içinden yumurta veya civciv çıkmasından bıktım. Yumurtaların içinden kitapçıksın. Okuyalım adam olalım.” (HD).

Mevlâna İdris’in okula dair verdiği iletilerden bazıları, okul disiplinine ve okulda karşılaşılan meselelere esprili yaklaşımlar getiriyor. İletiler şu şeklide:

Okulda öğrencilerle darbe yapıp öğretimi ele geçirmek ve sakız çiğnemeye serbest bırakmak isterdim.” (HD).

“Ben bir karne canavarı olmak isterdim. Öyle bir karne canavarı ki, bütün okulların karne odalarına girip, karnelerdeki kırık notları yok etmek isterdim. O zaman kimsenin karnesinde kırık not

olmazdı ve hiçbir çocuk babasından veya annesinden sopa yemez ve azar işitmezdi. Hayat daha güzel olurdu.” (HD).

“Üçgenlerin dört köşeli olması mümkün olamaz mı? Olursa ne olur, kıyamet mi kopar?” (HD).

“Pembe ceket, eflatun gömlek, yedi renk pantolonun resmi kıyafet olduğu bir okula kaydımı yaptırmak isterdim.” (HD).

Mevlâna İdris Zengin’in eğitim ve okul hayatına ironi ve gülmece yoluyla verdiği çok sayıda ileti var. Bunlar ilk bakışta okulu ciddiyetsiz olarak gösterse de amaç çocuğun güzel vakit geçirmesi ve okul hakkında biraz düşünmesini sağlamaktır.

“Sonsuz araştırmalar dizisi olan okulda patatesli börek dersinin olmamasını hiçbir eğitim politikası izah edemez.” (TBK).

“Eğer düşen bir uçağın içindeyseniz ev ödevini bitirmek için hostesten yardım istemekte ısrar etmeniz hayattaki son saçmalığınız olabilir.” (TBK).

“Çocukların insafsızca sabahın köründe okula gönderilmelerinin bir sebebi de okulun çocuğa gelmemesidir.” (TBK).

“Dersler 5 dakika teneffüsler 40 dakika olsun.” (TBK).

“Okul olsun mu? Hayır %49.77, hayır %10.80, hayır %39.43” (iyi çocuklar araştırma gurubu) (TBK).

“ Şu bizim okullarda gülme dersi, sebze ve meyve dersi, ekmek bilgisi dersi, çamurlu havalarda çamur sıçratmadan yürüme dersi, anne-baba dersi, devlet dersi, insan dersi, niçin yok ha!” (TBK).

“ Geçen gün sözlüden zayıf aldım ama önemli değil mühim olan katılmaktı.” (TBK).

“ – Matematik dersinde dondurma dağıtılmadığı sürece eğitim hayatımızın gelişeceğine inanıyor musun?

-Hayır... Bunun yanı sıra dondurma dağıtılmadığı için üçgenin iç açıları da yeterince gelişmiyor.” (TBK).

III.22. Okul ve Eğitime Dair İletilerin Değerlendirilmesi

Çocukların hayatlarının önemli bir bölümünü geçirdikleri okula dair Mevlâna İdris'in mizah yoluyla verdiği iletileri vardır. Okula ve öğretmene yönelik mizahi eleştirilerle beraber, okulun sıkıcılığı, derslerin daha eğlenceli olması gerektiği, okulda olması istenilen hususlar, okullarda bulunan anlamsız kurallarla ilgili mizahi ve eğlenceli tarzda 23 ileti ile karşımıza çıkıyor.

III.23. Kapalı İletiler

Dağınık ama yetenekli bir profesörün anlatıldığı masalda profesör, canlıları kopyalamayı başarınca “Tamam” diye bağırıyordu. Arşimet de suyun kaldırma kuvvetini keşfedince “Evraka” (Buldum) diye bağırıyordu. Yazar, buna telmihte bulunuyor ancak çocuklar bunu anlamayabilirler. İleti şu şekilde:

“Profesör Haşır Huşur’un kâğıttan elbisesinin dizlerine yazdığı yeni bir formülün ardından gözleri parladı ve “Tamaaam” diye bağırdı. Oysa “Bulduuum” diye bağıracaktı, unutmuş olmalıydı.” (PHH, 2004.

Yazarın, “gazete okurken öksürmek ve ormandan geyik sesleri duymak” ile ne anlatmak istediği anlaşılamamaktadır, çocuklar bunu anlamayabilirler. Adamın gazete okurken öksürmesi gazetelerde bulunan insanı rahatsız edici haberlere işaret ediyor olabilir, ormandan geyik sesleri duyması ise insanın doğaya duyduğu ilgiden kaynaklanıyor olabilir:

“Şehirde adamın anlattıklarını bilmeyen kimse kalmamıştı. Çünkü adam yıllardır her rastladığına “Gazete okurken öksürüyorum ve bir de ormanın derinliklerinden gelen geyik sesi duyuyorum.” diyor, başka hiçbir şey konuşmuyordu.” (YŞA, 2004: 21).

III.24. Kapalı İletilerin Değerlendirilmesi

Çocuğun anlamakta zorlanabileceği veya farkına bile varamayacağı iletilere de bu bölümde ele aldık. Kayda geçen ileti sayısı ikidir.

III.25. Mevlâna İdris'in Hikâye ve Masallarının Konuları ve Genel İletileri

Mevlâna İdris'in hikâye ve masallarının satır aralarında örtük veya dolaylı olarak iletiler bulunduğu gibi bir tür olarak masalın çocuğa verdiği genel iletiler de vardır. Klasik masallarımızda bulunan iyilik, doğruluk, cesaret, yardımlaşma gibi genel konulara Mevlâna İdris'in masallarında az rastlanır. Onun masallarında bilgisayarın zararları, dünyada savaşların getirdikleri, insan klonlamanın ne kadar zararlı olabileceği gibi modern çağın iletileri ağır basmaktadır. Aşağıda Mevlâna İdris'in hikâye masallarından genel olarak çıkarılabilecek iletiler incelenecektir.

III.26. Mevlâna İdris'in Hikâye Kitabı

III.26.1. Sufi ile Pufi

Mevlâna İdris'in tek hikâye kitabı Sufi ile Pufi'dir. Kitabın ilk sayfasında *"Başlayan her şey..."* son sayfasında ise *"Bitmeye başlar."* yazılmasıyla dikkat çekici bir ileti vererek başlangıç ve bitiş yapar. Ayrıca ilk hikâye başlamadan *"Canına okuyacağım ne varsa Çince yazılmış. İşin içinden çıkamıyorum."* cümlesi de dikkate değer.

Bu kitapta dokuz hikâye bulunmaktadır. Birbirine tıpatıp benzeyen ikiz kardeşlerin başlarından geçen olayları konu almaktadır. Çoğu zaman yarış halinde olan Sufi ile Pufi birbirlerini seven, ancak rekabet etmekten de keyif alan kardeşlerdir. Sufi daha halim, kurallara uyan bir çocukken; ikiz kardeşi Pufi gözü açık, kurnazdır ancak onun bu kurnazlığı Sufi ile girdiği her yarışmada başına dert açmaktadır. Hikâyeler, kim hile ile galip gelmeye çalışırsa yaptığı bütün oyunlar ortaya çıkar ve o çok mahcup olur, şeklinde temel bir ileti içermektedir.

Hikâyeler, ikizlerin küçük kız kardeşi Ayça'nın ağzından anlatılmaktadır. Her hikâyenin başında Ayça bir miktar kendi düşüncelerini anlattıktan sonra hikâyenin konusuna giriş yapar. Hikâye konuları Ayça'nın sohbet şeklindeki girişleri ile bağlantılıdır. İşte bu girişlerde yazar, Ayça'nın ağzından iletilerini vermeye başlar. Ancak bu iletiler masalarındaki iletilere kıyasla daha ağır ve anlaşılması zordur. Kitabın sonunda Ayça'nın anne sevgisi ve dünya hakkında düşünceleri yer almaktadır ki bu düşünceler felsefidir ve çocuklar tarafından anlaşılması güçtür.

III.27. Mevlâna İdris'in Masal kitapları

III.27.1. Çınçınlı Masal Sokağı

Mevlâna İdris'in ilk masal kitabı olma özelliği taşıyan Çınçınlı Masal Sokağı'nın 1990 yılında ilk baskısı yapıldı. İçinde on dört ayrı masal bulunmaktadır. Bu masalardan üç tanesi Acayip Hayvanlar Serisi içinde, bir tanesi de Tuhaf Adamlar Serisi içinde müstakil kitap olarak yayımlanmıştır. Bunların dışında kalan on masalın konularını ve masaldan çıkarılacak dersleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Göçmen Kedi: Kendisini göçmen bir kuş zanneden kedinin yüksekçe bir yerden atlayarak ölmesinin anlatıldığı masalda, kimsenin boş hayallere kapılmamasını ve herkesin kendi konumunda değerli olduğu öğütlenir.

Bir Çuval Gözlük: Farklı farklı gözlükler icat eden küçük çocuk -mesela; Ay'ı izlemek için ay gözlüğü, müzik dinlemek için müzik gözlüğü- anlatılıyor. Sonunda gözlüğünü takmadığında hiçbir şey göremediğini fark ediyor. Masalda insanın körü körüne bir işe bağlanmamasını ve hayattaki güzellikleri fark etmek için bütün donanımın aslında kendinde olduğunun mesajı veriliyor.

Tuz: Karşılaştığı olumsuz hadiseler karşısında, kişilerin ve olayların üstüne tuz serperek onları tatlandıran küçük kızın anlatıldığı masalda; insanların ne kadar yanlış yapabileceği, çocuklarınsa kötü olayları ne kadar basit çözebileceği ama büyüklerin bunu anlamaması ve yasaklamalarıyla bunun engellendiği anlatılıyor.

Çinçü: Gökyüzündeki altı yıldızdan biri olan Çinçü ve arkadaşlarının, birbirlerine anlatacak masalları kalmadığı için yaramazlık yapmaları anlatılıyor. Yaramazlıktan yorulan ve sıkılan yıldızların yine birbirlerine masal anlatmasıyla yaramazlıktan vazgeçmelerinin anlatıldığı masalda; çocuğu meşgul etmediğinizde yaramazlıklar yapabileceğini onu eğlendirmenin en güzel yolunun da masal olduğunun iletisi veriliyor.

Sarı Telefon Sokağında Rüya: Her sabah okula geç kalan çocuğun, rüyasında gördüğü hayvanlarla gerçek hayatta karşılaşmasını anlatılıyor. Okula geç kalmamak gerektiği ve her karşılaştığımız kişinin dost olmadığı iletisi veriliyor.

Havuç Havuç Havuç: Annesinden aldığı havuca binerek uzaya giden bir çocuğun, uzayda yetiştirdiği sebze ve meyveleri dünyanın fakir ülkelerine gönderdiğinin

anlatıldığı masalda; dünyanın çocuklara bırakılması durumunda savaşların, yoksulluğun ve kıtlığın olmayacağı iletisi veriliyor.

Denize Yazılan Yazı: Denizciler, deniz üzerinde gördükleri nasihat dolu yazıların kim tarafından yazıldığını uzun süre araştırırlar. Sonunda bunu mürekkep balıklarının yaptıklarını öğrenirler ancak mürekkep balıklarının okumayı nereden öğrendiklerini anlayamazlar. Masalın iletisi; hiçbir işin kendi kendine olamayacağı ve her işin bir hikmet taşıdığıdır.

Güneşin Uyuduğu Yer: Çok yorulan ve uyumak isteyen güneşi kimsenin kabul etmediği bir dünyada, küçük bir çocuğun onu kalbine yatırarak uyutmasının anlatıldığı masaldır. Çocuk kalbinin ne kadar geniş ve merhametli olduğu, dünyada çocuktan başka kimsenin bu kadar sevgi dolu olamayacağı mesajı veriliyor.

Duvardaki Resim: İhtiyar bir adamın evine astığı çocukluk resmine baktıkça ne kadar mutlu olduğunu anlatıyor. Bu masalda, bir çocuğun gülümsemesinin her şeye bedel olduğu ama bunu kötü kalpli kimselerin anlayamayacağı mesajı veriliyor.

LiangZhiZhongGuoBei (Çin’de İki Fincan): Çin’de fincan üzerinde resmedilmiş ve sürekli gülen kuşun, Japonya’ya iki atom bombası atılmasıyla gülmeyi bırakması ve fincanın kırılmasını anlatıyor. Bu masalın dünya çocuklarına verdiği mesaj, savaşı ve insanların ölmediği bir dünyada yaşama arzusudur.

III.27.2. Kirpiller Şapka Giymez

Mevlâna İdris Zengin’in, 1991 yılında basılan ikinci masal kitabı Kirpiller Şapka Giymez’ de on dört farklı masal bulunuyor. Yine bu masallardan altı tanesi 2004 yılında yayımlanan Tuhaf Adamlar ve Acayip Hayvanlar serisinde yer alıyor. Bunların dışında kalan sekiz masalın konularını ve masaldan çıkarılacak dersleri şu şekilde sıralayabiliriz.

Kanat Cırpan Uçurtma: Çocuklar bir pazar günü bisiklet ödüllü uçurtma yarışmasına katılırlar. Yüzlerce kuşun bir uçurtmayı çekmesiyle yüzlerce çocuğun onu bırakmama mücadelesini konu alır. Masalın iletisi, çocuklar için bazı şeylerin çok kıymetli olduğu ve büyüklerin her zaman yaptıkları gibi onları önemsememesidir.

Miyavlayan Tavşan: Babasının bütün sözlerini dinlediği için ona uzak diyarlardan hediye olarak getirdiği tavşanın, tavşan değil de kedi olduğunun

anlaşılmasını konu edinen masaldır. İnsanları bir şeyi bilmediklerinden veya karıştırdıklarından dolayı kınamanın yanlış olduğu, herkesin hata yapabileceği mesajı veriliyor.

Sarı Kuş: Gözleri bozulan sarı kuş ile ona yardımcı olmak isteyen küçük çocuğun arkadaşlığı anlatılır. Sarı kuş, çocuğun ona kitap okuması ve onu kafese koymaması karşılığında birlikte yaşamayı kabul eder ancak kuş sonra kaybolur. Masalın verdiği mesaj okumanın ne kadar güzel olduğu ve kitap okunan yerlerde insanın mutlu olacağıdır.

Birikiüçdörtbeşaltıyedisekizdokuz: Kaybolmasını istediği nesnenin adını dokuz defa sayıp onu kaybeden çocuğun anlatıldığı masalda; beğenmediği silahları, çöpleri, öfkeyi yok etmesini ama sonra bu yeteneğini kaybetmesini anlatıyor. Bu masalın verdiği mesaj; hayat can sıkıcı şeylerle dolu olabilir, onları görmezden gelemeyiz.

Gökyüzündeki Dost: Gökyüzündeki bir yağmur damlasının yeryüzündeki bir çocukla olan dostluğu anlatılıyor. Masal, tabiatın bizi sevdiği, çocukların da doğayı ve doğa hadiselerini tanınması ve sevmesi iletisini veriyor.

Küçük Süpermen: Dünyadaki kötölüklerle mücadele etmek için Süpermen olmaya karar veren küçük çocuk, beş bin pireyle uçmayı başarır ve gerçek Süpermen’le tanışır. Masalın iletisi; dünyayı bu haliyle beğenmiyorsa ve kimse bunu düzeltmek için bir gayret göstermiyorsa bunu senin yapman ve hemen harekete geçmen gerekir.

şehir Çocuk ve Saat: Bir çocuğun kolundaki saatin ayarını değiştirerek zamanı ileri ve geri almayı başarmasıyla dünyada işlerin nasıl karıştığını, saatin kırılmasıyla her şeyin normale döndüğünü anlatıyor. Bu masalın verdiği ileti, dünyanın kurulmuş bir zaman, takvim düzeni var. Bu düzen bozulursa hayat karmaşık ve zor bir hal alır.

III.27.3. Ütüsüz Ayakkabılar

Mevlâna İdris Zengin’in, ilk defa 2002 yılında basılan üçüncü masal kitabı Ütüsüz Ayakkabılar’ da yedi farklı masal bulunuyor. Yine bu masallardan iki tanesi 2004 yılında yayımlanan Tuhaf Adamlar Serisinde yer alıyor. Bunların dışında kalan beş masalın konularını ve masaldan çıkarılacak iletileri şu şekilde sıralayabiliriz.

Sessizlik Torbası: Dünyada kullanılan bütün kelimeleri yakalayıp torbasına koyan ve sadece en güzel ve en anlamlı kelimelerin insanlar tarafından konuşulmasını, hissedilmesini isteyen çocuk anlatılıyor.

Masalda, dünyada en önemli şeyin inanç, aşk ve merhamet olduğu ama menfaat peşinde koşanların bunu bozduğu iletisi veriliyor.

Dünyanın En Güzel Bombası: Kötü insanlar tarafından yapılıp masum insanları öldürmek için büyük bir ormana gizlenen bomba vardır. Bu bomba kendisinin kötü işlere alet edileceğini anlayarak kendi kendisini patlatma kararı alır ve patlatır.

Bu masalın verdiği mesaj; dünyanın savaşız, bombasız, askersiz, daha güzel olacağı ve insanların daha mutlu yaşayabileceğidir.

Trenleri Seven Adam: Defalarca öldürülmesine rağmen yine hiçbir şey olmamış gibi canlanan adamın, organlarının hasta insanlara dağıtılması ve kahramanın buna itiraz etmemesi anlatılıyor ancak bir yıl sonra doğan bütün çocuklar sakat doğuyor. Bu masalda çocuğu ürkütecek unsurlar da vardır.

Bu masalın verdiği iletiyi şu şekilde anlayabiliriz; hayatın akışına müdahale edersen kargaşa çıkar, ayrıca ne ekersen onu biçersin.

Behram Geriye Dön: Yazarın büyük oğlunun adını verdiği bu masal, ekmek almaya giden Behram'ın dar bir sokaktan geriye dönmesiyle zaman içinde yolculuk yapıp Hz. Âdem zamanına kadar gidip geri dönmesini anlatıyor.

Masalın verdiği pek çok ileti var ancak bazıları, savaşların acımasız ve mantıksız olduğu, milliyetçiliğin zararı, Hz. Peygamberin şefkat ve merhameti şeklinde sıralanabilir.

Mutluluk Doktoru: Herkesin bir şeylerden rahatsız olduğu şehirde, insanların rahatsızlıklarını ilaç kullanmadan tedavi eden doktor vardır. Ancak insanlar bu rahatsız oldukları şeylerle de yaşayabileceğini anlar. Doktor insanların rahatsızlıklarıyla da mutlu olduklarını görünce şehirden ayrılır.

Masalın verdiği öğüt şudur: İnsanlar bazı basit konulardan hemen rahatsız olabilirler ancak mutsuz yaşamaya değmez. Ne olursa olsun insan mutluluğundan taviz vermemelidir.

III.27.4. Tuhaf Adamlar Serisi

Mevlâna İdris Zengin'in daha önceki kitaplarından seçtiği ve yenilerini de ekleyerek oluşturduğu on kitaplık bir seridir. Bu seride on tane tuhaf adamın masalı anlatılmaktadır. Bu serinin her kitabında bulunan ve ayrı ayrı tuhaf adamların ağzından verilen iç kapak iletisinde tuhaf adamlar şöyle demektedir: *“Tuhaf olan ben değilim. Tuhaf olan sıradan biri olmak ve öylece kalmaktır. Kalk, kalbine bak, kötülöklere seyirci kalma. Canlan biraz. İz bırak ve gezegeni salla.”*

Para Dağıtan Adam: Büyük bir şehirde hayat bütün monotonluğuyla devam ederken siyah kaşkollü adamın herkese çok para vermesiyle ölkede işlerin karıştığıının ve kimsenin artık çalışmadığının anlatıldığı masalda yazar şu iletiyi veriyor:

Dünyada en önemli şey olarak para görünse de para her şey değildir. Paradan daha değerli şeyler vardır. İnsanlar para için değil içtimai hayatın bir parçası olarak çalışırlarsa mutluluğa ulaşır. Herkesin çok parası olur ve kimse çalışmazsa kargaşa olur.

Profesör Haşır Huşur: Çok dağınık ama çok yetenekli bir profesörün canlıları kopyalamayı başarması, ardından formölün kötülerin eline geçmesiyle dünyada çok kötü olayların olmasını konu ediniyor. Sonunda çocukların ve hayvanların kurduğu özel ekip tarafından dünya kurtarılıyor.

Masalın verdiği iletiler şunlardır: Tembellik insanın başına dert açar, güç kötülerin elinde olursa mazlumlar zarar görür, hiçbir sahte gerçeğinin yerini tutamaz.

Dokuz Düğmeli Adam: Parkta oynayan çocuklara inanılmaz anlar yaşatan ve onlara eşsiz ziyafetler sunan bir adamın son olarak onları vefat etmiş yakınlarıyla buluşturmasını konu ediniyor.

Masalda okuyucuya verilmek istenen ileti, hayatta en değerli şey sevdiğimiz insanlardır, onların kıymetini bilmeliyiz. Cennet türlü zevklerin yeri olabilir ancak en büyük mutluluk insanın sevdikleriyle beraber olmasıdır.

Saçları Dökülen Adam: Saçları dökülen ve buna çok üzülen bir adam vardır. Adam saçlarının dökölme sebebinin yer çekimi olduğunu düşünür ve yer çekimini ortadan kaldırmak ister.

Masalın iletişi: Tabiat kanunlarını keyfimize göre değiştiremeyiz. Bazen bulunduğumuz konuma razı olmamız gerekir.

Televizyonları Bozulan Şehirdeki Sinirli Adam: İnsanların televizyonlarının bozulma sebebi, sinirli bir adamın sinir dalgaları yaymasıdır. Şehir halkı bunu öğrenince onu şehirden çıkarmak isterler fakat buna muvaffak olamazlar. Sonunda bütün insanlar şehri terk eder.

Masalın verdiği ileti şu şekilde: İnsanlar televizyonun esiri olmuş vaziyettedir. Pek çok teknolojik alet hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. Onlardan ayrılmaktansa pek çok şeyi feda etmeye razı olabiliriz. Çağın bu alışkanlıklarının insanı ne hale getirdiğinin düşünülmesi gerekir.

Masal Alan Adam: Bir adam, köyde kapı kapı dolaşarak para karşılığı insanlardan bildikleri masalları satın alır. Köylüler, bildikleri masalları sattıktan sonra bir daha masal anlatamazlar.

Masalın verdiği ileti şu şekilde: Milli ve manevi değerlerimize sahip çıkmamız gerekir. Aksi halde onları kaybederiz. Önemli olan yitirmeden önce elimizdeki değerlerin kıymetini bilmektir.

Yağmurlu Şehirdeki Adam: Karşılaştığı her insana ormandan gelen geyik sesleri duyduğunu ve gazete okurken öksürdüğünü anlatan bir adam vardır. Şehir halkı bu adamdan bıkınca onu şehirden atar. Bir süre sonra aynı halin kendi başlarına geldiğini görürler.

Masalın okuyucuya verdiği iletiyi şöyle anlayabiliriz: Beraber yaşadığımız kişileri anlamaya çalışmalıyız ve sorunlara birlikte çözüm bulmalıyız. Üstü kapatılıp geçirtilen toplumsal sıkıntılar yarın bizim de başımıza gelebilir.

Tersine Adam: Altmış yaşında doğan ve her geçen gün gençleşen adamın masalında yaşlılıktan çocukluğa doğru ilerleyen birinin hayatı, ailesi ve çevresiyle yaşadıkları anlatılıyor.

Bu masalın okuyucuya verdiği öğütler şöyledir: Çocukluktan geçip büyüyen insanlar hayatı anlamakta zorlanıyor ama büyük doğup küçülen hayatı daha kolay anlamlandırabilir. Ayrıca insan farklı olduğu için toplum tarafından ne kadar dışlansa da onu en çok sevip kollayacak olan ailesidir.

Kuş Adam: Hayatın rutininden sıkılıp kuş olmaya karar veren bir adamın kuşlar gibi yaşamasını ve bu konuda karşılaştığı zorlukları anlatır.

Masalın okuyucuya vermek istediği ileti: İnsanlar, hayatın sıkıcılığından kurtulmak için acayip şeyler yapabilirler, komik duruma düşerse de bu onların tercihidir. Herkesi konumunda kabul etmek gerekir.

Düşünen Adam: Aklına gelen her şeyi yüksek sesle düşünen ama bunun farkında olmayan bir adamın anlatıldığı masalda, toplum içindeki insanların, kahramanın düşüncelerine verdikleri tepkiler ve Düşünen Adam'ın hissiyatı anlatılıyor.

Masalda yazarın okuyucuya verdiği iletiler: Her insan özgürce düşüncesini ifade ederse insanların daha az yanlış yapacağı, içinden düşünmenin önemli bir nimet olduğu, toplumdaki insanların daha fazla iletişim içinde olması gerektiği mesajları veriliyor.

III.27.5. Acayip Hayvanlar Serisi

Mevlâna İdris Zengin'in daha önceki kitaplarından seçtiği ve yenilerini de ekleyerek oluşturduğu on kitaplık bir seridir. Bu seride on tane acayip hayvanın masalı anlatılmaktadır. Bu serinin her kitabında Tuhaf Adamlar Serisi'nde olduğu gibi ortak bir ileti bulunmamaktadır.

Dünyanın En Uğurböceği: Çeşitli hayvanların imkânsız isteklerini yerine getirmek üzere sipariş alan uğurböceğinin, ailesini savaşta kaybetmiş küçük bir çocukla olan diyalogunu konu alır.

Bu masalın okuyucuya verdiği iletiler: Herkes bulunduğu konuma göre sınırsız isteklerde bulunabilir, savaşlar çocukların ruhlarında onulmaz yaralar açar ve kimse bunun farkında değildir.

Vejetaryen Aslan: Ormanın kralı olan aslan, ormandaki canlıların birbirini öldürmesini ve yemesini yasaklar. Ormanda huzur ve mutluluk hâkim olur. Bu huzur avcılar tarafından dahi bozulamaz.

Masalın genel olarak okuyucuya verdiği iletiler: Kurallara liderler uyarsa halk da uyar, kimsenin birbirinin kuyusunu kazmadığı ve düşmanlık gütmediği bir dünya daha yaşanabilir bir hal alır, toplum birlik ve beraberlik içinde olursa bunu bozmaya kimsenin gücü yetmez.

Kuyruğu Dumanlı Kedi: Evde yalnızlıktan canı sıkılan kedinin kuyruğunu ocakta yakarak eğlenmeye çalışmasının trajikomik masalıdır.

Masaldan çıkarılacak ileti, can sıkıntısını gidermek için yapılan yaramazlıkların beklenmedik acı sonuçları olabileceği şeklindedir.

Filozof Köpek: Bir çocuk, gece kendisine saldıran köpeğin başına ansiklopedi ile vurur ve kitaptaki bütün bilgiler köpeğe geçer. Bunu duyan aynı zamanda kıskanç bir çocuk da bilgisayarla aynı şeyi dener ancak sonuç hiç de istediği gibi olmaz.

Masalın okuyucuya verdiği mesaj: İnsanların gerçek dostu kitaplardır, bilgisayarlar asla kitapların yerini tutamaz, kıskançlık ve hırsla hareket edenler zarara uğrar.

Uçan Eşek: Hayatın anlamının uçmak olduğunu zanneden bir eşeğin, kuşlardan kanat alarak uçuşması ve kargaşa çıkartmasını anlatan masalıdır.

Masalın verdiği ileti: Layık olmayan kişilere verilen yetki veya yetenekler kötü işlerde kullanılabilir. Yapılan bir hatayı düzeltmek için daha fazla gayret göstermek gerekebilir.

Kardan Tavşan: Karla oynamak için sokağa çıkan çocukların yaptıkları kardan tavşanın canlanmasıyla onu mutlu etmek için kardan bir dünya ve evren yapmalarını konu alan masalıdır.

Bu masalın okuyucuya verdiği ileti: Farklılığı yakalamak ve alışılmışın dışına çıkmak güzeldir, çocukların hayal dünyası çok geniştir, tabiatın eşsiz güzelliğini korumak için gayret göstermemiz gerekir.

Kuşkucu Horoz: Dünyanın dönüp dönmediği konusunda şüpheye düşen ve bunu kesin olarak öğrenmek isteyen horozun bir roketle sarılarak uzaya gidip geri dönmesini konu alan masalıdır.

Masalda okuyucuya verilmek istenen ileti: İnatçı kişilere doğrular anlatılsa dahi inanmayabilirler. Araştırmacı olmak, kendi tespit ve tecrübeleriyle hayata yön vermek daha akılcıdır.

Romantik Tilki: Her gece masallar anlattığı menekşenin koparılmasıyla onun peşinden giden tilkinin tavukları görünce niyetini değiştirmesini anlatır.

Masalın verdiği ileti: Her canlı kendi fitratı doğrultusunda hareket eder.

PihaNesüMüv(Sen Bize Hayatsın): Kirpinin verdiği bahar konserini dinlemeye gelenler şarkıları beğenirler ancak kirpice bilmedikleri için sözlerini anlayamazlar. Biraz kirpice bilen aslan, iyilik yaptığını zannederek şarkıları tercüme etmeye çalışır fakat bütün hayvanları ürkütüp kaçıırır.

Masalın verdiği iletileri şu şekilde anlayabiliriz: Aynı dili konuşanlar değil aynı duyguyu paylaşanlar anlaşılır, kabalığı ile bilinen kimseler iyilik dahi yapmaya kalkışsa farklı anlaşılabilir.

Gazoz Çeşmesi: Okulun önünde çocukların bardaklarına gazoz dolduran minik fille çocukların arasında kurulan arkadaşlığı konu alan masaldır.

Masal, insanların hayvanları sevdiği gibi hayvanların da insanları, çocukları sevebileceği ayrıca çocukların anlattıklarının büyükler tarafından umursanmamasının çocukları pek üzmeceği iletileri veriliyor.

III.28. Mevlâna İdris'in Hikâye ve Masallarının Dışında Kalan Duvar Yazısı Kitaplarından Dükkân Serisi ve Tehlikeli Bir Kipat'ın, Türü, Üslubu ve İletileri

Mevlâna İdris Zengin'in alışılmışın dışında ve ileti yönünden oldukça zengin iki kitap türü bulunuyor. Bunlardan biri Dükkân Serisi, dört ayrı kitaptan oluşuyor: Bu kitaplar; Hayal Dükkânı, (Önce ve sonra diye iki kitap şeklinde basılmış olanı da var.) İyilik Dükkânı, Korku Dükkânı ve Sinir Dükkânı isimlerini taşıyor. Diğeri ise "Tehlikeli Bir Kipat" isimli duvar yazılarından oluşan renkli ve çoğunluğu Mevlâna İdris'in el yazısından oluşan özel bir çalışmanın eseridir.

Dükkân serisinde bulunan kitaplardan sadece İyilik Dükkânı kitabında baskı tarihi ve sayfa numaraları var. Diğeri kitaplarda baskı tarihleri ve sayfa numaraları yoktur. Belli bir konu bütünlüğu olmaksızın her sayfasında farklı bir hayal ya da yapılmasında fayda görülen bir iyilik, gerçekleşmesinden korkulan hadiseler ve hayatta insanı sinirlendiren olaylar birer ikişer cümle ile ifade edilir. Her ileti bir sayfada ve kendine has resimlendirilerek sunulmuştur.

Yazarın bu kitaplarla da okuyucuya vermek istediği iletileri masallarında bulunan iletilerle doğru orantılıdır. Yalnız dükkân serisinde bulunan kitaplarda mizah ve ironiye daha sık rastlanır.

Dükkân Serisindeki kitapların her sayfasında bulunan cümleler mutlaka bir ileti taşımaktadır. Bu iletileri de Masallardaki iletiler gibi sınıflandırmak mümkündür. Ancak kitabın tamamını burada yazmak uygun olmayacağı için öne çıkan ve dikkat çeken iletiler seçildi.

Mevlâna İdris'in diğer kitabı da “Tehlikeli Bir Kipat” isimli çalışmasıdır. Bu kitap renkli resimli ve yazarın el yazısı ile hazırlanmıştır. Soğuk esprilerin de bulunduğu bu kitabın, yazarın duygu ve düşüncelerini mizah yoluyla çocuklara yansıttığı bir çalışma olarak ortaya çıkması bakımından önemlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEVLÂNA İDRİS ZENGİN’İN HİKÂYE VE MASALLARININ TÜRKÇE EĞİTİMİNE KATKISI VE YAZARIN TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ MASALLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Eğitimde, özellikle de dil eğitiminde, metinlerin yeri çok önemlidir. Çünkü dil eğitimi, büyük oranda metinler merkezinde gerçekleştirilmektedir (Çeçen, 2007: 39). Bu sebeple dil eğitimi verilirken metinlerin seçilmesine özen göstermek gerekir. Türkçe ders kitaplarındaki metinler seçilirken tema, konu, kazanımlar göz önünde bulundurulmalıdır.

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (MEB, 2006) doğrultusunda uygulamaya konulan tematik yaklaşımda metinlerin seçimi ile ilgili bazı yenilikler getirmiştir. Bunlardan bazıları:

- Her temada en az üç okuma, bir dinleme metninin bulunması
- Seçilen konu veya temanın farklı yönlerinin ele aldığı metinlerin seçilmesi
- Dinleme metinleriyle okuma metinlerinin birbiriyle bağlantılı olması
- 6. sınıflarda “Sevgi”, 7. sınıflarda “Milli Kültür” 8. Sınıflarda “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalardır.

Yapılandırıcı eğitim felsefesinin bir ürünü olan tematik anlayışta, öğrencilerin kapsamlı ve derin düşünerek, farklı bakış açılarıyla sorunları çözmeleri amaçlanmaktadır. Öğrencilere kazandırılacak olan kavram, Türkçe dersi içerisinde farklı metinlerle işlenmektedir. Söz konusu olan kavramın ilişkili olabileceği diğer derslerle de işleyiş açısından bağlantı kurulmaktadır. Katı sınırları olmayan bu anlayışla, öğrencilerin de düşüncelerine sınırlar koymamaları amaçlanmaktadır (Duman, 2012: 100).

Bununla beraber Türkçe ders kitaplarında her ders yılı için altı tema seçilir. Bu temalar şunlardır:

1-5. sınıflar için:

Atatürk

Değerlerimiz

Dünyamız ve Uzay

Birey ve Toplum

Yenilikler ve Gelişmeler

Hayal Gücü ve Gizem

Güzel Sanatlar temalarıdır.

6-8. Sınıflar için:

Atatürkçülük

Milli Kültür

Doğa ve Evren

Toplum Hayatı

Bilim ve Teknoloji

Kavramlar ve Çağrışımlar

Güzel Sanatlar temaları seçilmektedir.

Ayrıca bunların dışında Türkçe ders kitaplarına giren temalarda vardır. Bunlar: Sağlık ve Çevre, Oyun ve Spor, Üretim-Tüketim, Sevgi, Okuma Kültürü, İletişim, Hak ve Özgürlükler, Kişisel Gelişim, Alışkanlıklar, Zaman ve Mekân, Duygular temalarıdır (MEB, 2006).

Temalarda yer alacak metinlerin seçimi yapılırken edebi tür olarak hikâye, masal, deneme, makale, şiir, destan, efsane, gezi yazısı vb. türler öğrenciye öğretmek amacıyla her sınıftaki öğrencilerin özellikleri dikkate alınarak seçilir.

Mevlâna İdris Zengin'in hikâye, masal, şiir ve deneme gibi otuzun üzerinde kitabıyla çocuk edebiyatına yaptığı katkı yadsınamaz. Bu masallardan üç tanesi düzenlenmiş olarak MEB tarafından hazırlanan 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabında bulunmaktadır.

Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler, kazanımları sağlamak amacıyla kullanılan araçlardır. Bu metinlerin seçiminde Türkçe eğitiminin temel amaçları ve kazanımları göz önünde bulundurulur.

Bunlardan bir tanesi dil ve üsluptur. Mevlâna İdris'in dili akıcı, kullandığı kelimeler anlaşılır ve sadedir. Eserlerinde çocukların anlamayacağı türden yabancı kelimeler bulunmamaktadır.

Mevlâna İdris'in hikâye ve masallarında işlediği konular güncel meselelerdir. Bugünün dünyasına ait problemleri işlediğinden dolayı çocuk konuya yabancı kalmaz ve hızlı kavrar. Ayrıca Mevlâna İdris'in eserleri eğitici ve öğreticidir. İleti yönünden de oldukça zengindir.

Mevlâna İdris'in eserleri, MEB tema kazanım ve yapılandırıcı eğitim çerçevesinde incelendiğinde, hikâye ve masallarının pek çok tema ile bağlantılı olduğu görülmüştür. Bu temalar ve yazarın eserlerinin eşleştirilmesi şu şekildedir:

Tablo:1

TEMA	Mevlâna İdris'in Eseri
Milli Kültür	Behram Geriye Dön (Hikâye)
Dünyamız ve Uzay	Kuşkucu Horoz, Havuç Havuç Havuç, Çinçü (Masal)
Birey ve Toplum	Para Dağıtan Adam, Televizyonları Bozulan Şehirdeki Sinirli Adam, Masal Alan Adam, Düşünen Adam Tersine Adam (Masal)
Doğa ve Evren	Vejetaryen Aslan, Uçan Eşek, Romantik Tilki, Kardan Tavşan, (Masal)
Bilim ve Teknoloji	Profesör Haşır Huşur, Bir Çuval Gözlük, Havuç Havuç Havuç, Mutluluk Doktoru (Masal)
Toplum Hayatı	Sufi ile Pufi, Tuz, (Hikaye) Çinçü, PihaNesüMüv(Sen Bize Hayatsın) (Masal)
Okuma Kültürü	Sarı Kuş, Sarı Telefon Sokağında Rüya, Sessizlik Torbası, Filozof Köpek (Masal)
Zaman ve Mekân	LiangZhiZhongGuoBei (Çin'de İki Fincan), Şehir Çocuk ve Saat (Masal)
Sevgi	Güneşin Uyuduğu Yer, Gökyüzündeki Dost, Gazoz Çeşmesi (Masal)

Ayrıca Mevlâna İdris'in hikâye ve masalları Türkçe eğitimin temel kazanımlarından:

- a) Okuma kurallarını uygulama
 - sözün ezgisine dikkat ederek okuma
- b) Okuduğu metni anlama ve çözümleme
 - metnin anlatımının kimin ağzından yapıldığını belirleme
 - olay, yer, zaman, şahıs kadrosu belirleme
 - metnin türü ile ilgili özellikleri kavrama
 - okuduklarını kendi günlük hayatıyla karşılaştırma
 - metinle ilgili görsel öğeleri yorumlama
- c) Sesini ve beden dilini etkili kullanarak okuma
- d) Söz varlığını zenginleştirme
 - aynı kavram alanına giren kelimeleri anlam farklılıklarını anlama
 - kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrama
- e) Okuma alışkanlığı kazanma
- f) Atasözü ve deyimlerin anlam özelliklerini kavrama
- g) Yazım ve noktalama kurallarını uygulama gibi pek çok becerinin Mevlâna İdris'in eserleriyle öğrenciye kazandırılması mümkündür.

Baskıdan kaynaklı bazı imla ve noktalama sorunları olsa da bunlar sonraki baskılarda düzeltilebilir.

Ayrıca Cem Yayınları 7. Sınıf Türkçe Çalışma Kitabı'nın güzel sanatlar teması, tema sonu ölçme ve değerlendirme formunda Mevlâna İdris'in 'Yağmurlu Şehirdeki Adam' isimli masalından alınan bir cümle üzerinden dil bilgisi etkinliği verilmiştir.

“9. Etkinlik:

Aşağıdaki paragrafta geçen birleşik çekimli fiillerin altlarını çiziniz.

“Ve hepsi de caddelere, sokaklara çıkıp bunu birbirlerine anlatmaya başladılar. Başka hiçbir şey konuşmuyorlardı. Hepsi de şehirden çıkardıkları o elli iki yaşındaki adam olmuşlardı.”

Kirpiler Şapka Giymez M. İdris Zengin”

Görüldüğü gibi yazarın eserleri, sadece iletileriyle değil dil bilgisi çalışmalarıyla da Türkçe dersine katkı sağlayabilmektedir.

IV.1. Mevlâna İdris Zengin’in Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı’ndaki Masallarının İncelenmesi

Mevlâna İdris’in MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabında üç tane masalı bulunmaktadır. Bu masallar, Kirpiler Şapka Giymez isimli masal kitabından seçilen; Kuşkucu Horoz, Güneşin Uyuduğu Yer ve Çınçınlı Masal Sokağı isimli kitaptan alınan PihaNesüMüv masalıdır. Seçilen masallardan Kuşkucu Horoz isimli metne kitabın çalışma bölümünde de yer verilirken diğerleri sadece serbest okuma metni olarak kullanılmıştır.

Bu masalların, MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı’na alınırken bazı değişikliklere uğradığı görülmüştür.

IV.1.1. Kuşkucu Horoz

Konusu: Her şeyden kuşkulanen bir horozun, kümesteki tavukların dünyanın dönüp dönmediğine dair konuşmalarından etkilenerek işin doğrusunu öğrenmek amacıyla bir roketle binip uzaya gitmesini ancak her şeyin çok hızlı olmasıyla hiçbir şey göremeden geri dönmesini konu alır.

Masalın orijinal hali ile MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı’na düzenlenerek konulmuş şeklinde farklar gözlenmektedir.

Bu farklar: Konunun gidişatına dokunulmaksızın masal oldukça kısaltılmıştır. Bazı paragraflar tamamen alınmazken bazı cümleler de kısaltılarak alınmıştır. Masal içinde horozun şüpheciliğine, tavuklarla olan münakaşasına roketle binmeye karar verişine, uzayda yaşadıklarına dair detaylı anlatılar, MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve

Çalışma Kitabı'ndan çıkartılmıştır. Tasvirler, örneklemler gibi düşünceyi geliştirme teknikleri atlanmıştır. Yazarın vermek istediği iletiler, çıkartılan kısımlarda kaldığı için iletiler de verilememiş kabul edilebilir.

Masalın orijinalinde belirlediğimiz dört iletiden sadece biri MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunmaktadır. Masalın daha iyi anlaşılması için ilerleyen sayfalarda metni kavrama etkinlikleri hazırlanmıştır.

IV.1.2. Güneşin Uyuduğu Yer

Konusu: Sayısız defa doğup batmaktan yorulan Güneş yorulmuş ve uyumak istemektedir. Üzerinde uyumak için önce denizden ve sonra buluttan izin istemesine rağmen çeşitli mazeretlerle reddedilmiştir. Sonunda küçük bir çocuk güneşi kalbine yatırarak uyutmuştur.

Kuşkucu Horoz masalında olduğu kadar olmasa da masaldan birçok cümle çıkarılmıştır. Betimlemeler atlanmış, sıfat ve isim tamlamalarıyla süslenen cümleler değiştirilmiştir. Deniz'in ve Bulut'un, Güneş'in isteğini reddederken öne sürdüğü mazeretler, güneşin çocuğun yanına geldiğinde çocuğun meşgul olduğu şeyler MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda anlatılmamış ya da çok kısa geçilmiştir. Üstelik yazarın masalı anlatırken kullandığı masal anlatıcısı üslubu ve anlatıcının olaya kattığı yorumlar da tamamen metinden çıkartılmıştır.

Buna rağmen yazarın vermek istediği çocuğun yeryüzündeki tüm canlılardan daha şefkatli ve merhametli oluşu iletisi, MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda da verilmiştir.

IV.1.3. PihaNesüMüv

Mevlâna İdris Zengin'in MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunan masallarından en çok değişikliye uğrayan masal PihaNesüMüv (Kırpice sen bize hayatsın demektir.) isimli masaldır.

Konusu: Ormanın en güzel sesli hayvanı olan kirpi, ormanda bir bahar konseri vermek istemektedir. Hazırlıklarına günler öncesinden başlar. Konser günü bütün hayvanlar toplanırlar ancak bir sorun vardır. Kimse kırpice bilmemektedir. Sadece aslan biraz kirpi dilini anlamaktadır ve elinden geldiğince şarkı sözlerini tercüme etmeye

başlar fakat bütün hayvanlar aslanın sesinden korkup kaçarlar, sadece aslan kalır. Aslan hariç ormandaki hiçbir hayvan kirpinin bahar konserini hatırlamamaktadır.

MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunan diğer masallarda olduğu gibi bu masalda da pek çok önemli yer çıkartılmış ve değiştirilmiş, bazı paragraf ve cümleler atlanmış veya kısaltılmıştır. Okuyucuya keyif verecek temsiller, tasvirler, betimlemeler atlanmıştır. Kirpinin konser hazırlıkları, konserin yapılacağı yer, konsere katılanlar orijinal metinde detaylıca anlatılır.

Ancak masaldaki değişiklikler bununla sınırlı değildir. Masalın başlığı olan *PihaNesüMüv* cümlesi MEB kitabında kullanılmayarak masalın ismi “Kirpinin Bahar Konseri” olarak değiştirilmiştir. Ayrıca Yazarın “*Sen bize hayatsın.*” anlamında verdiği “*Pihanesümüv*” cümlesinin anlamı da değiştirilerek “*Yaşasın bahar.*” olarak verilmiştir.

MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda yer alan masalda en dikkat çekici değişiklik ise aslanın şarkıları tercüme etme isteğinden ve onun tüm hayvanları korkutup kaçırdığından bahsetmiyor olmasıdır. MEB kitabında masalın sonu “*Yine de bütün hayvanlar kirpinin bu başarısını ayakta alkışladılar. Aradan yıllar geçti. Ormanda hayat devam ediyordu. Arada sırada bazı hayvanlar kendi kendilerine “PihaNesüMüv!” diye mırıldanıyorlardı.*” şeklinde geçmektedir.

Oysa orijinal metinde masalın sonu farklı bitmektedir. Mevlâna İdris masalın sununu şöyle anlatıyor:

“Çınarın altında kirpi ve aslandan başka kimse kalmamıştı. “*Pihanesümüv.*” Kirpi böyle diyordu. Ve aslan kirpinin ardından kükrüyordu. “*Sen bize hayatsın. Hayvanlar aslanın sesini duydukça daha da uzaklara kaçıyorlardı. Aslan olup bitenlere anlam verememişti. Hayvanların müzik bilincinin yeterince gelişmediğini düşünüyordu. Aradan yıllar geçti. Ormanda hayat bütün neşesiyle sürerken, arada sırada aslan kendi kendine “pihanesümüv” diye mırıldanıyordu. Çünkü kirpinin bahar konserindeki şarkıları hatırlayan başka kimse yoktu koca ormanda.*”

Görüldüğü gibi masalların sonları arasında çok büyük farklılık vardır. Masalın sonunda aslında bütün hayvanlar, aslanın sesinden korkup kaçmış şarkıları sadece aslan

dinlemiş, anlamış ve yıllar sonra tek hatırlayan ve ara sıra mırıldanan da yine aslandır. MEB'in kitabında ise masalın sonu, hayvanlar anlamasalar da kirpinin şarkılarını çok beğenmişlerdir ve yıllar geçmesine rağmen şarkıları mırıldanmaya devam etmişlerdir. Masalın verdiği iletiler ve masal sonları karşılaştırıldığında ciddi farklılıklar görülür.

IV.2. Mevlâna İdris Zengin'in MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda Bulunan Masallarının Değerlendirmesi

Mevlâna İdris Zengin'in MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunan masalları üç tane ile sınırlıdır. Bir ders kitabında aynı yazarın üç masalının bulunması önemlidir. Ancak masallar düzenlenerek kitaba alınmıştır. Bu düzenlenmeler yazarın dil ve anlatımı ile ilgili düzenlemelerden ziyade metni kısaltmaya yönelik düzenlemelerdir. Bununla birlikte uzun cümleler de kısaltılmış böylelikle çocuğun daha kolay anlaması sağlanmıştır.

Ders kitabında yer alan bu masallar ne yazık ki ileti yönünden zayıflamış metinlerle karşımıza çıkar. Yazarın satır aralarında verdiği, çocuğu düşünmeye sevk eden sorular, çocukta iz bırakacak mesajlar, yazarın metinden yaptığı çıkarımlar ayıklanarak metinden çıkarılması ders kitabında yer alan masalların ileti yönünden zayıflamasına sebep olmuştur.

MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunan masalların kitap üzerindeki resimleri farklı bir ressam tarafından yapılmış, renkleri canlı, karakterler sevimli ve çocukların beğeneceği tarzdadır.

MEB 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı'nda bulunan bütün okuma parçaları iki sınıfta toplanmıştır. Bunlar serbest okuma parçaları ve tema kazanım okuma parçalarıdır. Mevlâna İdris'in masallarından "Pihanesüm" ve "Güneşin Uyuduğu Yer" masalları serbest okuma metinleridir. Kuşkucu Horoz masalı ise kitabın ilk teması olan "Hayal Gücü" temasının ilk metnidir. Metin okunduktan sonra cevaplandırılacak, metni anlama ve kavramaya yönelik basit sorular mevcuttur. Ancak bu sorular metnin iletilerini anlamaya yönelik sorular değil konuyu kavramaya yönelik sorulardır.

SONUÇ

Mevlâna İdris Zengin, yaşayan önemli bir masalcımızdır. Onun masalları klasik masal anlayışından çok farklıdır. Klasik masallarımızda bulunan pek çok unsur Mevlâna İdris masallarında bulunmaz. Onun masalları modern çağın masalları olarak tanımlanabilir.

Edebi eserlerde ileti, okura verilmek istenen mesajdır. Bu iletiler dolaylı veya doğrudan verilebilir. Mevlâna İdris'in eserleri ileti bakımından çok zengindir. Hikâye ve masal kitaplarında 183 ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerin önemli bir kısmı çocuğa doğrudan bir bilgiyi veya davranışı dikte etmek yerine hayat içerisinde doğru olanı gösterme şeklindedir. Yani iletiler doğrudan değil örtülü yollardan verilmektedir. Bununla beraber duvar kitapları olarak tabir ettiğimiz eserler ise 189 ileti ile hikâye masallarındaki iletilerden biraz daha fazladır. Bu kitaplardaki iletiler çocuğa daha doğrudan ileti vermeyi amaçlarken içinde ciddi mizah unsurları barındırmaktadır.

Mevlâna İdris'in kitaplarındaki iletileri çocuğun sosyal hayatı, kişisel gelişim, tabiat, dünya barışı ve savaş karşıtlığı, milli-manevi iletiler olarak sınıflandırdık. Ayrıca diğer iletiler başlığı altında teknolojinin yersiz kullanımına, aile hayatına, okul ve eğitime dair ve kapalı iletiler olarak inceledik.

Mevlâna İdris'in iletilerinde diğer çocuk eserlerine oranla en dikkat çekici unsurun dünya barışı ve savaş karşıtlığı olduğu söylenebilir. Bu konuda toplam 58 ileti önemli bir sonuçtur. Ancak düşünce dünyasında savaşı belki hiç tanımayan çocuğa bomba, ölüm, annesizliğin verdiği acı vb. unsurları tanıtmanın çocuk psikolojisi açısından nasıl sonuçlar doğuracağı tartışılmalıdır.

Mevlâna İdris'in modern masalları, tabiat ve hayvan sevgisi, teknolojinin faydaları ve zararları, okul ve aile ilişkileri ve dünya barışı noktasında çocuğun önemli duyguları hazmetmesine faydalı olacak nitelikteki iletileri barındırmaktadır.

Mevlâna İdris'in hikâye ve masalları Türkçe dersinin tema ve kazanımları ile örtüşmektedir. MEB 1. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda –düzenlenmiş olarak- üç adet masalı bulunmaktadır. Ancak 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin severek okuyacağı masalları da mevcuttur. Hikâyeler ve masallar Türkçe dersinin tematik yaklaşımı, anlam bilgisi etkinlikleri dil bilgisi kazanımları için kullanışlıdır.

KAYNAKÇA

- ALAYLIOĞLU, Ruşen - A. Ferhan Oğuzkan (1976). Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri.
- ALPAY, Meral (1979-1980). *Türk Çocuk Edebiyatı*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi, S. 8-9, s.167-191, İstanbul
- BORATAV, Pertev Naili (1987). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul, Gökyüzü Yayınları.
- CEM YAYINLARI, (2014). 7. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı, Ankara, Cem Yayınları.
- CANTEL, Nur (2006). *Türk Ceza Kanunu: Madde 4*, Ankara, Deta Yayınları.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007), Ötüken Türkçe Sözlük, C. I, s. 1021) İstanbul: Ötüken Yayınları.
- ÇEÇEN, M. Akif (2007). İlköğretim 6. Sınıf Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi, Milli Eğitim, Sayı: 173.
- ÇELİK, Sakine Öztürk (Tarihsiz). Çocuk Edebiyatı, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Ün. 12, s. 203-217, Eskişehir. Erişim Linki: <http://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2275/unite12.pdf>
- ÇIKLA, Selçuk (2005 Ağustos - Eylül). *Tanzimat'tan Günümüze Çocuk Edebiyatı Ve Bazı Öneriler*, Hece: Çocuk Özel Sayısı, S.104-105, s. 89-106, Ankara.
- DEMİREL, Şener (2010). Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı, Ankara, Pagem Akademi Yayınları.
- DEMİRCAN, Candemir (2008). *Çocuk Edebiyatına Yönelik Bir Bibliyografya Denemesi (1960-1980)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C.I, s. 165-187, Denizli.
- DUMAN, Işıl (2012). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Tematik Yaklaşım Üzerine İnceleme, Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi sayı: 4
- DOĞAN, Mehmet (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, İz yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (1987). *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul, Gökyüzü Yayınları.

- GÜNEY, Eflatun Cem (1987).*Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul, Gökyüzü Yayınları.
- Kuran-ı Kerim(1983). Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, DİB.
- KÜÇÜK, Elif Emine (2005). *İlköğretim 6, 7, 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- MERİÇ, Cemil (1986) Kültürden İrfana, İstanbul, İnsan Yayınları.
- MEB (2012). 1. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı, Ankara, MEB Yayınları.
- MEB (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı Kılavuzu (6, 7, 8. Sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- OKAY, Orhan (1987) Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- SEVER, Sedat (2001).*Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayınları.
- SEVER, Sedat (2000).*Çocuk Kitaplarında Dilsel ve Görsel Duyarlık*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu'nda sunuldu. Ankara.
- ŞİRİN, M. Ruhi (1998). *99. Soruda Çocuk Edebiyatı*, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- ŞİRİN, M. Ruhi (1987) Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul, Gökyüzü Yayınları.
- Türkçe Sözlük (1998).Türk Dil Kurumu, Ankara: TDK.
- Türkçe Sözlük (1959), Türk Dil Kurumu. Ankara: TDK.
- YAVUZER, Haluk (1998).*Çocuk Psikolojisi*, İstanbul, Remzi Yayınevi.
- ZENGİN, H. Salih, *İçinde Atlar Geçen Meydan Atpazarı*, 26.11.2012:Aksiyon Dergisi,
- ZENGİN, Mevlâna İdris (1990). *Çınçanlı Masal Sokağı*, İstanbul, Uçurtma Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Dokuz Düğmeli Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Dondurmalı Matematik*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Dünyanın En Uğurböceği*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Düşünen Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.

- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Filozof Köpek*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Hayal Dükkânı*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2005). *İyilik Dükkânı*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Kardan Tavşan*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (1991). *Kirpiler Şapka Giymez*, İstanbul, Kipat Yayınları..
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Korku Dükkânı*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Kuş Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Kuşkucu Horoz*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Kuyruğu Dumanlı Kedi*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Masal Alan Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Para Dağıtan Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Profesör Haşır Huşur*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Romantik Tilki*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Saçları Dökülen Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Sinir Dükkânı*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Sufi İle Pufi*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Tehlikeli Bir Kipat*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Televizyonları Bozulan Şehir*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Tersine Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Uçan Eşek*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Ütüsüz Ayakkabılar*, İstanbul, Uçurtma Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (1997). *Vay Canına*, İstanbul, Kırkambar Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (Tarihsiz). *Vejetaryen Aslan*, İstanbul, Kipat Yayınları.
- ZENGİN, Mevlâna İdris (2004). *Yağmurlu Şehirdeki Adam*, İstanbul, Kipat Yayınları.

ZENGİN, Mevlâna İdris(2005 Ağustos - Eylül).*Oku Ama Canına Okuma*, Hece: Çocuk Özel Sayısı, S.104-105, s. 24-28, Ankara.

İnternet

<http://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2275/unite12.pdf>

<http://yenisafak.com.tr/pazar/?t=09.10.2007&i=73342>Mezararkalı,Tuba,İlkorucumilkuç uşum

<http://www.abgazetesi.net/haber/6100-istanbul-kulturunu-mevlana-idris-anlatti.html>

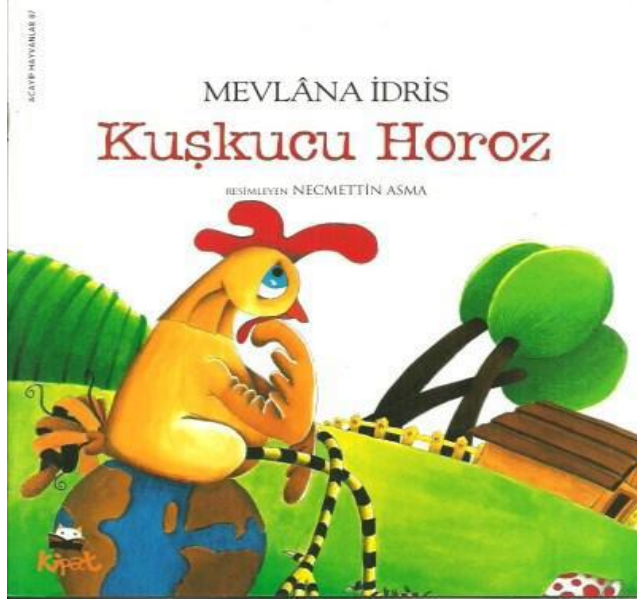
25 Şubat 2013, 11:29

<http://www.haberler.com/cocuklara-okumanin-onemi-anlatildi-3994249-haberi/>

<http://arsiv.zaman.com.tr/2000/04/23/yazarlar/9.html> Pazar Sohbeti M. Mehmet Gündem

<http://www.dunyabizim.com/index.php?aType=haber&ArticleID=1848>

EKLER

3. Etkinlik: Dinlediğiniz metne göre aşağıdaki hikâye haritasını tamamlayınız.

Hikâyenin ana karakteri kimdir?

Hikâye nerede geçmektedir?

Hikâyede geçen olayı kısaca yazınız.

4. Etkinlik: Kutudaki canlı ve cansız varlıkları sınıflayarak kirazlardaki noktalı yerlere yazınız.

Varlıklar	
Bizler canlı varlıklarız.	Bizler cansız varlıklarız.
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

uzay	ağaç
horoz	radio
Güneş	Dünya
roket	astronot

Mevlâna İdris'in kitabının kapağı ve 1. Sınıf MEB Yayınları ders ve çalışma kitabı etkinlikleri.

KUŞKUCU HOROZ

Her şeyden kuşkulanan bir horoz vardı. Sürekli kuşku içinde olduğu için hep düşünceli bir hâlde dolaşıyordu. Bazı geceler rüyasında bile bir şeylerden kuşkulanıp uyanıyordu. Sabaha kadar kümeste bir o yana bir bu yana gidip geliyordu.

5) **Etkinlik:** Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

- Dünya'nın dönüşünden kim kuşkulaniyor?
.....
- Kuşkucu Horoz radyodan uzaya ne gönderileceğini duydu?
.....
- Kuşkucu Horoz Dünya'nın dönüşü ile ilgili kuşkulannı nerede geliştirmeye başladı ?
.....
- Kuşkucu Horoz roketle uzaya gitmeyi niçin istiyor?
.....
- Kuşkucu Horoz uzaya nasıl gidiyor?
.....
- Kuşkucu Horoz uzaydan ne zaman dönüyor?
.....

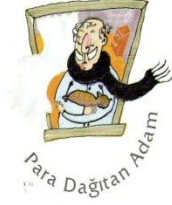
Mevlâna İdris 'in kitabının kapağı ve 1. Sınıf MEB Yayınları ders ve çalışma kitabı etkinlikleri

Mevlâna İdris Zengin'in kitap kapaklarından bazıları ve iç sayfalarından kesitler
Acayip Hayvanlar Serisi on kitaptan oluşuyor.

Tuhaf Adamlar Serisi on kitaptan oluşuyor.

T U H A F A D A M L A R S E R İ S İ

Para Dağıtan Adam

Tuhaf olan ben değilim.
Tuhaf olan sıradan biri olmak
ve öylece kalmaktır.
Kalk, kalbine bak,
kötülüklere seyirci kalma.
Canlan biraz.
İz bırak ve gezegeni sallala!!!

Saçları Dökülen Adam

Masal Alan Adam

Düşünen Adam

Profesör Haşır Huşur

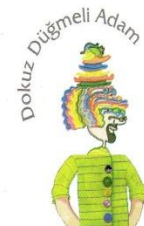
Yağmurlu Şehirdeki Adam

Televizyonları Bozulan Şehirdeki Adam

Kuş Adam

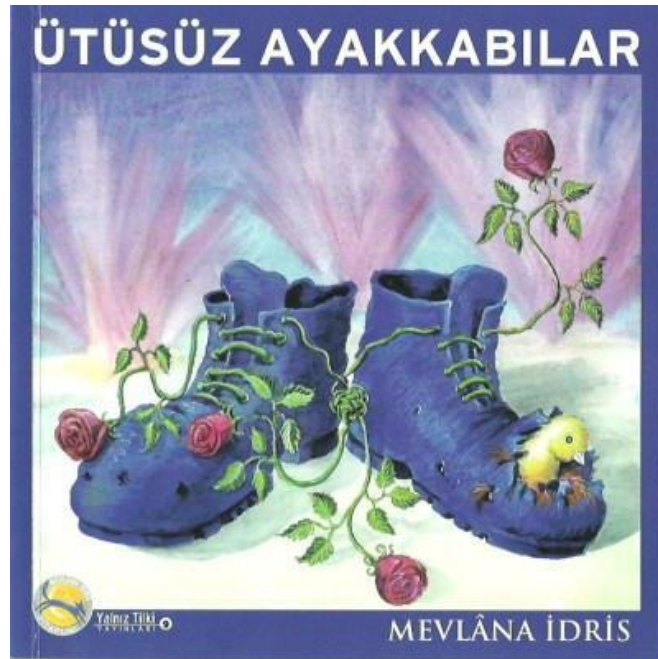
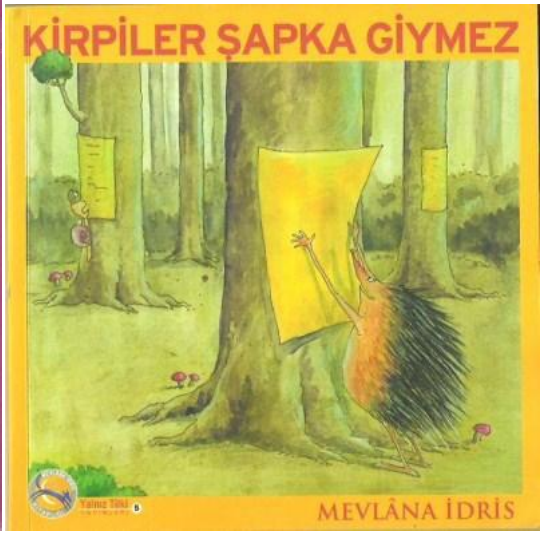

Dokuz Düğmeli Adam

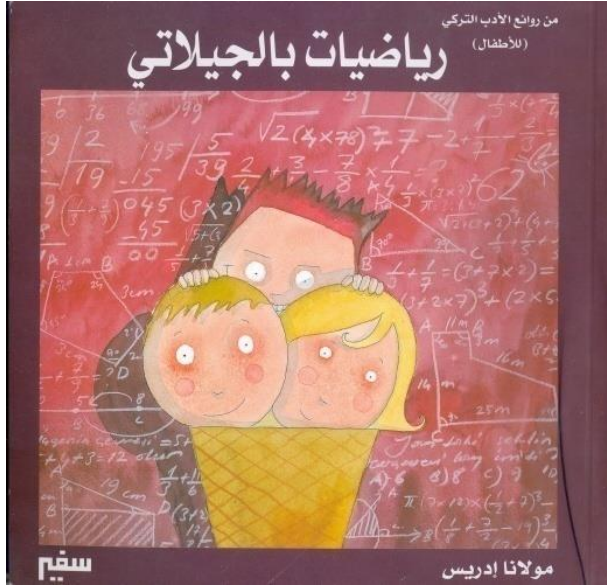
Tersine Adam

Diğer masal kitapları

Yabancı dile çevrilmiş Dondurmalı Matematik isimli kitabı

MEVLÂNÂ İDRİS ZENGİN

ÖZ GEÇMİŞ

1984 Elazığ'da doğdu. İlkokulu Elazığ'da ortaokulu Manisa'da okudu. Elazığ Ahmet Kabaklı Anadolu Öğretmen Lisesinden mezun olduktan sonra Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliğini bitirdi. MEVADER Derneği bünyesinde başta Almanya olmak üzere Avusturya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Polonya, Slovenya ve Kanada'da elliye aşkın şehirde Mevlâna Celâleddin Rumi'yi tanıtım programlarını tertipleyip sundu. 2003-2007 yılları arasında Konya'da Kültür ve Turizm Bakanlığınca düzenlenen Şeb-i Arus törenlerine misafir sanatçı olarak iştirak etti. 2008-2010 yıllarında Bitlis'te, 2010 yılından itibaren de Diyarbakır'da Türkçe Öğretmeni olarak vazife yapmaktadır.